

**T.C.
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
HAMİDİYE SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ŞİZOFRENİ TANILI ANNEYLE BÜYÜYEN
YETİŞKİNLERDE ANNELİK ALGISININ
KİŞİLERARASI PROBLEMLER ÜZERİNE
ETKİSİ: ERKEN DÖNEM UYUMSUZ
ŞEMALAR VE KİŞİLERARASI DUYGU
DÜZENLEME SÜREÇLERİNİN ARACI
ROLÜ**

BERRU AYDIN

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ENGİN EMREM BEŞTEPE**

**KLİNİK PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EYLÜL/2022**

İTHAF

“Dedem Ramazan ÖZCAN’a ithaf ediyorum”

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimimin ve çalışma hayatımın her aşamasında akademik bilgisi ve tecrübesiyle desteğini esirgemeyen, yönümü bulmakta güçlük çektiğim zorlu zamanlarda devam etmeme yardımcı olan ve mesleki ve akademik gelişimimde çok önemli yeri bulunan tez danışmanım, süpervizörüm ve klinik şefim Prof. Dr. Engin Emrem BEŞTEPE'ye teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın gerçekleşmesini mümkün kılan SBÜ Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi ailesine ve zamanlarını ayırarak değerli geri bildirimlerde bulunan tüm katılımcılara teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans dersleri boyunca bilgisi ve klinik tecrübesiyle mesleki ve akademik yolculuğuma ışık tutan, zorlandığım zamanlarda desteğini hiçbir zaman esirgemeyen hocam Doç. Dr. Yıldız BİLGE'ye teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımın her aşamasında olduğu gibi yüksek lisans serüvenim boyunca güvenlerini ve desteklerini her zaman hissettiğim, sabırla sonuna kadar bana inanan annem Mihriye AYDIN, babam Behçet AYDIN, kardeşim Abdulkadir AYDIN'a, bu sürecin başından beri her anıma şahit olan, yükümü hafifleten, desteği olmasa ilerlemekte güçlük çekeceğim ve kendim olma yolunda bana çok şey katan kardeşim Beyza AYDIN'a içtenlikle teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecinin bana kazandırdığı, akademik yoldaşlığımızın sıcaklık ve samimiyetle güzel arkadaşlıklara dönüşmesine vesile olan meslektaşlarım Nuran, Tuğçe, Asena Hatice, Hazal, Sanem ve Ezgi'ye destekleri için teşekkür ederim.

Birlikte geçirdiğimiz çoğu andan feragat etmek zorunda kalsa da ilerlemem için her zaman beni teşvik eden, tüm zorlu zamanlarımda yanımda olan, beni motive etmekten ve bana inanmaktan hiç vazgeçmeyen, dünyamı aydınlatan Canım'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İTHAF.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
ÖZET	xiv
ABSTRACT.....	xvi
1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. ŞİZOFRENİ.....	4
2.1.1. Şizofreninin Tanımı	4
2.1.2. Şizofreninin Tarihçesi.....	4
2.1.3. Şizofreninin Epidemiyolojik Özellikleri ve Klinik Belirtileri	5
2.1.4. Şizofreninin Etiyolojisi	6
2.1.5. Şizofreninin Tanısı.....	8
2.2. ALGILANAN ANNELİK TUTUMU	9
2.3. ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR.....	12
2.3.1. Şemaların Kökenleri	13
2.3.1.1. Temel duygusal ihtiyaçlar.....	13
2.3.1.2. Erken dönem yaşam deneyimleri.....	13
2.3.1.3. Duygusal mizaç.....	14
2.3.2. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	14
2.3.2.1. Ayrılma ve reddedilme şema alanı	15
2.3.2.2. Zedelenmiş özerklik şema alanı.....	16
2.3.2.3. Zedelenmiş sınırlar şema alanı	17
2.3.2.4. Diğer yönelimlilik şema alanı.....	17
2.3.2.5. Aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık şema alanı.....	18
2.4. KİŞİLERARASI DUYGU DÜZENLEME	20
2.4.1. Duygu ve Duygu Düzenleme.....	20
2.4.2. Duygu Düzenlemenin Sosyal ve Gelişimsel Kökenleri.....	21
2.4.3. Kişilerarası Duygu Düzenleme Süreçleri	24
2.5. KİŞİLERARASI PROBLEMLER.....	27

2.6. ALGILANAN ANNELİK TUTUMU, ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR, KİŞİLERARASI DUYGU DÜZENLEME SÜREÇLERİ VE KİŞİLERARASI PROBLEMLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER	30
2.6.1. Algılanan Ebeveynlik Tutumu ve Kişilerarası Problemler	31
2.6.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Kişilerarası Problemler	31
2.6.3. Kişilerarası Duygu Düzenleme Süreçleri ve Kişilerarası Problemler	33
2.7. ŞİZOFRENİ TANILI KADINLARIN ANNELİK DENEYİMLERİ	34
2.7.1. Şizofreni Tanılı Annelerin Gebelik ve Ebeveynlik Süreçleri	35
2.7.2. Şizofreni Tanılı Annelerin Çocukları	36
2.7.3. Şizofreni Tanılı Annelerin /Ebeveynlerin Yetişkin Çocuklarıyla İlgili Çalışmalar	38
3. GEREÇ VE YÖNTEM	41
3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM	41
3.1.1. Araştırmaya Dahil Edilme ve Dışlama Kriterleri	41
3.2. UYGULAMALAR	42
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	43
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	43
3.3.2. Kişilerarası Problemler Envanteri – Döngüsel Ölçekleri Kısa Formu (KPE) ...	43
3.3.3. Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ)	44
3.3.4. Young Şema Ölçeği Kısa Form – 3 (YŞÖ-KF3)	44
3.3.5. Young Ebeveynlik Ölçeği (YEBÖ) – Anne Formu	45
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	45
4. BULGULAR	46
4.1. ÖRNEKLEMİN İNCELENMESİ	46
4.1.1. Örneklemin Sosyodemografik Özelliklerinin İncelenmesi	46
4.1.2. Örneklemin Ölçek Puanlarının İncelenmesi	49
4.2. GRUPLARIN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER VE ÖLÇEK PUANLARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	50
4.2.1. Grupların Sosyodemografik Özellikler Açısından Karşılaştırılması	51
4.2.2. Grupların Tıbbi Hastalık Tanısı ve Psikoterapi Açısından Karşılaştırılması	52
4.2.3. Grupların Madde Kullanımı, İntihar ve Yasal Sorun Öyküsü Açısından Karşılaştırılması	52
4.2.4. Grupların Ebeveynlerinin Sosyodemografik Özellikleri Açısından Karşılaştırılması	53
4.2.5. Grupların Çocukluk Dönemi Bakım Özellikleri ve Şiddet Maruziyeti Açısından Karşılaştırılması	54
4.2.6. Grupların Kişilerarası İlişkilerde Yaşanan Zorluklar Açısından Karşılaştırılması	56

4.2.7. Grupların Kişilerarası İlişkilerdeki Doyum ve Denge Açısından Karşılaştırılması	56
4.2.8. Grupların Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması	58
4.3. ÇALIŞMA GRUBUNDA SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE ÖLÇEK PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	59
4.3.1. Çalışma Grubunda Cinsiyet Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	59
4.3.2. Çalışma Grubunda Medeni Durum Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	61
4.3.3. Çalışma Grubunda Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	62
4.3.4. Çalışma Grubunda Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	63
4.3.5. Çalışma Grubunda Ebeveyn Ayrılığı Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	65
4.3.6. Çalışma Grubunda Ebeveyn Ölümü Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	66
4.3.7. Çalışma Grubunda Babada Alkol/Madde Kötüye Kullanım Öyküsü Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	67
4.3.8. Çalışma Grubunda 0 – 12 Yaş Arası Bakımla Çoğunlukla İlgilenen Kişi Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	69
4.3.9. Çalışma Grubunda Çocuklukta Algılanan İlgi Seviyesi Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	70
4.3.10. Çalışma Grubunda Şiddet Maruziyeti Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	71
4.3.11. Çalışma Grubunda Anne Tarafından Uygulanan Şiddet Maruziyeti Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	73
4.3.12. Çalışma Grubunda Psikiyatrik Tanı Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	74
4.4. Çalışma Grubunda Değişkenler ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler	76
4.4.1. Çalışma Grubunda Algılanan Annelik Tutumu ile Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Kişilerarası Duygu Düzenleme ve Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkiler	80
4.4.2. Çalışma Grubunda Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Kişilerarası Duygu Düzenlemenin Kişilerarası Problemler ile İlişkisi	84
4.5. Çalışma Grubunda Annelik Algısı ile Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolünün İncelenmesi.....	86
5. TARTIŞMA	88
5.1. Grupların Sosyodemografik Özellikler Açısından Karşılaştırılması	88
5.2. Grupların Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması	91
5.2.1. Grupların Annelik Algısı Açısından Karşılaştırılması.....	91
5.2.2. Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından Karşılaştırılması	93

5.2.3. Grupların Kişilerarası Duygu Düzenleme Puanları Açısından Karşılaştırılması	94
5.2.4. Grupların Kişilerarası Problemler Puanları Açısından Karşılaştırılması.....	95
5.3. Çalışma Grubunda Sosyodemografik Değişkenlere Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	96
5.4. Çalışma Grubunda Annelik Algısı, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Kişilerarası Duygu Düzenleme ve Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	99
5.5. Çalışma Grubunda Annelik Algısı ve Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü	103
5.6. Çalışma Grubunda Annelik Algısı ve Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Kişilerarası Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü	104
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	105
KAYNAKLAR	111
EKLER.....	121

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4. 1: Katılımcılara ait sosyodemografik özellikler	47
Tablo 4. 2: Katılımcıların ölçek yanıtlarına ait frekans analizi	50
Tablo 4. 3: Grupların sosyodemografik özellikler açısından karşılaştırılması	51
Tablo 4. 4: Grupların tıbbi hastalık tanısı ve psikoterapi açısından karşılaştırılması	52
Tablo 4. 5: Grupların madde kullanımı, intihar ve yasal sorun öyküsü açısından karşılaştırılması	53
Tablo 4. 6: Grupların ebeveynlerinin sosyodemografik özelliklerinin karşılaştırılması	54
Tablo 4. 7: Grupların çocukluk dönemi bakım özellikleri ve şiddet maruziyeti açısından karşılaştırılması	55
Tablo 4. 8: Grupların kişilerarası ilişkilerde yaşanan zorluklar açısından karşılaştırılması	56
Tablo 4. 9: Grupların kişilerarası ilişkilerde doyum ve denge açısından karşılaştırılması .	57
Tablo 4. 10: Grupların ölçek puanları açısından karşılaştırılması	58
Tablo 4. 11: Çalışma grubunda cinsiyet değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması	60
Tablo 4. 12: Çalışma grubunda medeni durum değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması	61
Tablo 4. 13: Çalışma grubunda eğitim durumu değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması	62
Tablo 4. 14: Çalışma grubunda gelir düzeyi değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması	64
Tablo 4. 15: Çalışma grubunda ebeveyn ayrılığı değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması	65
Tablo 4. 16: Çalışma grubunda ebeveyn ölümü değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması	67
Tablo 4. 17: Çalışma grubunda babada alkol/madde kötüye kullanım öyküsü değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması	68

Tablo 4. 18: Çalışma grubunda 0-12 yaş arası bakımla çoğunlukla ilgilenen kişi değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması.....	69
Tablo 4. 19: Çalışma grubunda çocuklukta algılanan ilgi seviyesi değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması.....	70
Tablo 4.20: Çalışma grubunda şiddet maruziyeti değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması.....	72
Tablo 4. 21: Çalışma grubunda anne tarafından uygulanan şiddet maruziyeti değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması.....	73
Tablo 4. 22: Çalışma grubunda psikiyatrik tanı değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması.....	75
Tablo 4. 23: Çalışma grubunda değişkenler ve alt boyutlar arasındaki Spearman's rho korelasyon katsayıları	77
Tablo 4. 24: Çalışma grubunda annelik algısı ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: DSM 5 şizofreni tanı ölçütleri.....	8
Şekil 2.2: Kişilerarası duygu düzenleme matrisi.....	26
Şekil 2.3: Kişilerarası döngüsel model.....	29

SİMGELER VE KISALTMALAR

DSM-5	: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı 5. Baskı
ICD	: Uluslararası Hastalık Sınıflandırması
IERS	: Interpersonal Emotion Regulation Scale
IIP - C	: Interpersonal Problems Inventory
KDDÖ	: Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği
KPE	: Kişilerarası Problemler Envanteri
SBÜ	: Sağlık Bilimleri Üniversitesi
SPSS	: Sosyal Bilimler için İstatistik Programı
YEBÖ-A	: Young Ebeveynlik Ölçeği Anne Formu
YPI	: Young Parenting Inventory
YSQ – SF3	: Young Schema Questionnaire Short Form - 3
YŞÖ – KF3	: Young Şema Ölçeği Kısa Form - 3

ŞİZOFRENİ TANILI ANNEYLE BÜYÜYEN YETİŞKİNLERDE ANNELİK ALGISININ KİŞİLERARASI PROBLEMLER ÜZERİNE ETKİSİ: ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE KİŞİLERARASI DUYGU DÜZENLEME SÜREÇLERİNİN ARACI ROLÜ

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde algılanan annelik tutumu ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin aracı rollerini incelemektir. Ayrıca demografik ve ölçüm değişkenlerinin kontrol grubu ile karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmaya şizofreni tanılı kadın hastaların 18 – 60 yaş arasındaki yetişkin çocuklarından kendileri 13 yaşından önce tanı almış anneleriyle birlikte büyüyen 72 kişi ile kontrol grubu olarak 102 kişi dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu, Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ), Young Şema Ölçeği Kısa Form - 3 (YŞÖ – KF 3), Young Ebeveynlik Ölçeği (YEBÖ) – Anne Formu kullanılmıştır.

Bulgular: Analizler sonucunda şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerle kontrol grubu arasında bazı demografik değişkenler açısından farklılaşma olduğu saptanmıştır. Çalışma grubunda algılanan anne tutumu toplam puanı ile bazı alt boyutların anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kontrol grubunda duygusal yoksunluk şemasının çalışma grubuna göre anlamlı olarak daha düşük olduğu saptanmıştır. Çalışma grubunda algılanan annelik tutumu ile kişilerarası problemler, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası duygu düzenleme puanları arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çalışma grubunda annelik algısı ile kişilerarası problemler arasında erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç: Çalışma sonucunda şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde annelik algısı ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide şemaların aracı rolü olduğu saptanmıştır. Bulguların klinik ortamlar ve gelecek araştırmalara katkı sağlamak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Annelik, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Kişilerarası Duygu Düzenleme, Kişilerarası Problemler, Şizofreni,

THE EFFECTS OF MATERNITY PERCEPTION ON INTERPERSONAL PROBLEMS ON ADULTS GROWING WITH A DIAGNOSED MOTHER WITH SCHIZOPHRENIA: THE MEDIATING ROLE OF EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS AND INTERPERSONAL EMOTION REGULATION PROCESSES

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to examine the mediating roles of early maladaptive schemas and interpersonal emotion regulation processes in the relationship between perceived maternal perception and interpersonal problems in adults who grew up with a mother diagnosed with schizophrenia. In addition, it is aimed to compare demographic and measurement variables with the control group.

Materials and Methods: Among the adult children of female patients diagnosed with schizophrenia, between the ages of 18 and 60, 72 people who were diagnosed with their mothers before the age of 13, and 102 people as the control group were included in the study. Demographic Information Form, Interpersonal Problems Inventory (IIP - C), Interpersonal Emotion Regulation Scale (IERS), Young Schema Questionnaire Short Form - 3 (YSQ - SF3), Young Parenting Inventory (YPI) - Mother Form were used as data collection tools in the study.

Results: As a result of the analyzes, it was determined that there was a difference between the adults who grew up with a mother with a diagnosis of schizophrenia and the control group in terms of some demographic variables. It was determined that the total score of perceived maternal perception and some sub-dimensions were significantly higher in the study group. Emotional deprivation schema was found to be significantly lower in the control group than in the study group. It was determined that there was a significant and positive relationship between perceived motherhood attitude and interpersonal problems, early maladaptive schemas and interpersonal emotion regulation scores in the study group. In the study group, it was concluded that early maladaptive schemas had a mediating role between the perception of motherhood and interpersonal problems.

Conclusion: As a result of the study, it was determined that schemas play a mediating role in the relationship between the perception of motherhood and interpersonal

problems in adults who grew up with a mother with a diagnosis of schizophrenia. The findings are thought to be important in terms of contributing to clinical settings and future research.

Keywords: Early Maladaptive Schemas, Interpersonal Emotion Regulation, Interpersonal Problems, Motherhood, Schizophrenia,

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Kişilerarası problemler, birçok Eksen I ve Eksen II bozukluğunun ortaya çıkmasında, yoğunluğunda ve tekrarlama sıklığında etkili olduğu belirtilen ve bireylerin yaşamlarını çeşitli açılardan zorlayıcı ve tatminsiz hale getiren dirençli ve kalıcı örüntüler olarak ele alınmaktadır (1-4). Kişilerarası problemler, psikoterapiye başvuran bireylerin en sık dile getirdikleri şikayetlerden biridir (5). Kişilerarası problemlerin kökeninde bireylerin temelde anneleriyle ya da ilk bakım verenleriyle girdikleri etkileşimlerin yer aldığı ifade edilmektedir. Bebeklik ve çocukluk dönemindeki bu erken etkileşimler bireylerin kişilerarası ilişkilere dair bilişsel ve duygusal temsillerinin kaynağını oluşturmaktadır (6,7). Bu temsillerin bireylerin güncel yaşamlarında tüm kişilerarası ilişkilerine rehberlik eden ve onlar üzerinde etkili olan yapılar olduğu belirtilmektedir (8).

Şizofreni, düşünce ve algı bozukluklarıyla karakterize bir bozukluk olmakla birlikte duygu ve davranış alanlarında da işlevselliği etkileyen bozulmaların görüldüğü bireyin tüm sosyal ilişkilerini ve yaşantısını ciddi biçimde etkileyen klinik bir sendromdur (9). Şizofreni tanısı almış kadınlar, hastalığın kişisel ve sosyal işlevselliklerini bozucu etkisini gebelik ve ebeveynlik süreçlerinde de yaşamaktadır (10). Annenin şizofreni tanısına sahip olmasının ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzlarını ve aile ortamının psikososyal özelliklerini etkilediği belirtilmektedir (11). Şizofreni tanılı ebeveynlerin çocukları psikiyatrik tanılar açısından genetik hassasiyete sahip olmakla birlikte gelişimleri ve yaşamları üzerinde etkili olabilecek psikolojik ve sosyal güçlükler açısından da risk altındadır (12).

“Şema Kuramı”, erken dönem deneyimlerinin bireylerin çocukluk ve yetişkinlik yaşamlarına olan etkisini vurgulayan kapsamlı kuramlardan biridir. Kurama göre bireylerin erken dönemde karşılanması gereken duygusal ihtiyaçlarının yeterli düzeyde sağlanması sağlıklı ve uyumlu psikolojik gelişimin temelini oluşturmaktadır (13). Sözü edilen duygusal ihtiyaçların ne düzeyde karşılandığı belirleyen en güçlü faktörün aile dinamikleri içinde bakım verenlerle girilen etkileşimler olduğu ifade edilmektedir (14,15). Kuramda söz edilen algılanan ebeveynlik kavramı bireylerin kendilerine nasıl davranıldığına dair algılarının önemini vurgulamaktadır. Bu algıların “şemalar” olarak belirtilen bu kavramın, kişilerarası ilişki güçlükleri, karakterolojik, dirençli yaşantısal

problemler ve kronik seyredabilen bazı Eksen 1 bozukluklarının temeli olduğu düşünölmektedir (13,15). Çoğu zaman bir şema aktif hale geçtiğinde geçmişte ebeveynlerle yaşanan durumların benzeri ortaya çıkmaktadır (13). Bu açıdan birincil bakım veren olarak anneyi algılama biçimi ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında ilişki çeşitli çalışmalarda gösterilmektedir (16,17).

Duygu düzenleme kavramı ise bireyin duygularını nasıl deneyimlediğı, duyguların ifade biçiminin nasıl olduğu ve bu duyguların yoğunluğunun nasıl artırılıp azaldığıyla ilişkili olan bir süreçtir (18). Duygu düzenleme kavramının bireylerin diğerleriyle ilişkilerinde ön plana çıkan önemli bir unsur olduğu ve duyguların insanın sosyal bir varlık olmasıyla birlikte kişilerarası yaşantılar sürecinde hissedildiğı ifade edilmektedir (19-21). Duygu düzenleme süreçlerinin bireylerin erken dönem yaşantılarıyla birlikte gelişmekte olduğu ve bu süreçlerin gelişiminde ebeveynlerin önemli bir etkisi olduğu belirtilmektedir (22,23). Çalışmalar bireylerin içinde bulunduğu sosyal ortamın bireyin bilinçli kabulü olmaksızın duygu düzenleme yeteneğini etkilediğini (24,25) ve diğer kişilerin varlığıyla duygu düzenlemenin daha verimli ve sık kullanılan bir yöntem olduğunu vurgulamaktadır (26). Kişilerarası duygu düzenleme stratejilerinin sosyal ilişkiler açısından önemi ve bazı psikolojik zorluklar açısından koruyucu ya da sorunu sürdürücü işlevi nedeniyle kavramın çeşitli açılardan incelenmesi önemli görünmektedir (27,28).

Literatürde şizofreni tanıli annelerin çocuklarıyla ilgili çalışmaların çoğunlukla zihinsel bozukluk geliştirme riski ve gelişimsel eksikliklere odaklandığı gözlemlenmiştir (29-31). Şizofreni tanıli anneyle büyüyen çocukların yetişkinlik yaşamlarındaki psikososyal özelliklerine olan ilgi son yıllarda artmış görünmesine karşın literatürde konuyla ilgili sınırlı sayıda çalışmanın olduğu görölmektedir. Şizofreni tanıli anneyle büyüyen yetişkinler yeterli ebeveynlik bakımı alma açısından da dezavantajlı olarak değerlendirilebildiğinden (32-34) ilgili değişkenlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi bu bireylerin yaşamda karşılaşabilecekleri kişilerarası problemlerin çözümü için şema terapi yaklaşımlarının etkili bir biçimde kullanılabileceğini düşündürmektedir. Bu yönüyle çalışma gerek ilgili değişkenlerin birlikte incelenmesi gerek ise hedef aldığı örneklem grubu açısından özgün bir değer taşımaktadır.

Bu tezin amacı çocuklukta şizofreni tanısı almış anneyle büyüyen yetişkinlerin annelik algısının yetişkinlik yaşamlarında kişilerarası ilişkilerdeki problemler üzerinde

nasıl bir etkisi olduğu incelemek ve bu ilişkide erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin aracı rolü olup olmadığını araştırmaktır. Araştırmanın diğeri bir amacı bu değışkenlerin herhangi bir psikiyatrik tanı almamış anneyle büyüyen yetişkinlerden farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.

Bu doğrultuda çalışmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

1. Şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinler kontrol grubuna göre annelerini daha olumsuz olarak algılamaktadır.
2. Şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde kontrol grubuna göre kişilerarası problemler daha sık görülür.
3. Şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde kontrol grubuna göre erken dönem uyumsuz şemalar daha sık görülür.
4. Şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerle kontrol grubu arasında kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin kullanımı açısından fark vardır.
5. Şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde ebeveyn ayrılığı, ebeveyn ölümü, bakım verenin kim olduğu, şiddet maruziyeti, çocukluktaki ilgi seviyesi gibi demografik değışkenler katılımcıların annelik algısı, erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası duygu düzenleme ve kişilerarası problemler puanları ile ilişkilidir.
6. Şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde annelik algısı ile erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası duygu düzenleme süreçleri ve kişilerarası problemler arasında anlamlı ilişki vardır.
7. Şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde annelik algısı ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü vardır.
8. Şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde annelik algısı ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin aracı rolü vardır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. ŞİZOFRENİ

2.1.1. Şizofreninin Tanımı

Şizofreni, sıklıkla ilk yetişkinlik yıllarında başlayan, kişinin kendi iç dünyasına dönerek sosyal ilişkilerden, kişisel ve toplumsal gerçeklerden uzaklaştığı, duygu, düşünce, davranış ve devinim açısından çeşitli bozulmaların görüldüğü psikiyatrik bir bozukluktur (35). Genellikle kronik bir gidiş gösteren ve psikotik belirtilerle karakterize olan şizofreni, mesleki ve sosyal bakımdan kişinin işlevselliğinde gerilemeye neden olmaktadır. Şizofreni, ortaya çıkış nedenleri, hastalığın gidişi ve belirtilerin çeşitliliği bakımından ayrı görünümelerde seyrettiğinden çoğu zaman birbirinden oldukça farklı özellikler gösteren bireylerin aynı tanıyı alması şaşkınlık uyandırıcı olabilmektedir (36). Şizofreni yüzyılı aşkın süredir tanımlanan ve çeşitli açılardan birçok araştırmaya konu olan eşsiz bir durum olarak görülmesine karşın hastalığın nedenlerine ve patofizyolojik özelliklerine dair kesin bir kavramsallaştırmaya sahip olduğumuzu söylemek güçtür (37). Şizofreninin sinir sisteminin yapısında ve kimyasında karmaşık anormalliklere sahip nörogelişimsel bir bozukluk olarak ele alınmasına dair açıklamalar artmış olsa da (38) ilerleyen yıllarda yapılacak çalışmalarla birlikte hastalığa bakış açımızda değişiklerin olacağını söylemek mümkündür (39).

2.1.2. Şizofreninin Tarihçesi

Yaklaşık bir asırdır kullandığımız şizofreni tanımına benzer özellikler gösteren olguların çok eski tarihlerden bu yana var olduğuna ilişkin kanıtlar bulunmaktadır (40). M.Ö 1400'lere ait bir Hindu yapıtında şizofreninin çeşitli davranışsal görünümlerinde olan kişilerden bahsedilmektedir (41). Ruhsal bozukluklar ile bunlara yönelik tedavi yöntemlerinin ilk sistematik sınıflandırmasını yapan antik çağ Hindistan tıp sistemi Ayurveda'da şizofreninin Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (ICD) ile karşılaştırılabilir olarak yedi kategoriye ayrıldığı belirtilmektedir (42). 1898'de Kraepelin daha önce Morel tarafından 1860'da genç bir hastada gözlemlendiği bilişsel

bozulmaları anlatmak amacıyla kullanılan “dementia praecox (erken bunama)” kavramını şizofreninin günümüzdeki özelliklerini anlatmak için kullanmıştır (41). 1908’de Eugen Bleuler hastalığın zihinsel bağlantılarda ortaya çıkan bozukluk ve kişiliğin işlevlerindeki parçalanmayla tespit edilebileceğini savunarak “zihnin yarılmaması” anlamına gelen şizofreni kavramını ilk kez kullanmıştır (41,43). Günümüzde şizofreni tek bir rahatsızlık olarak görülmemekte, belirtiler, seyir ve tedavi açısından farklı özellikler gösteren bozukluklar kümesi olarak kabul edilmektedir (35).

2.1.3. Şizofreninin Epidemiyolojik Özellikleri ve Klinik Belirtileri

Şizofrenide yaşam boyu yaygınlığın %1 civarında olduğu ifade edilmektedir (35,36). 1990 ve 2013 yılları arasında yayınlanan 65 çalışmanın incelendiği bir sistematik derleme çalışmasının sonuçlarına göre yaşam boyu yaygınlığın %0,48, bir yıllık yaygınlık tahminleri medyanının %0,33 olduğu ifade edilmiştir. Sonuçlar her 200 kişiden birinin yaşamının bir noktasında şizofreni tanısı alabileceğini tahmin etmektedir (44). Türkiye’de 1990 ve sonrasında kapsayan araştırmaların yer aldığı bir çalışmanın sonuçlarına göre hastalığın yaşam boyu yaygınlığı %0,89’dur. Bu çalışmada erkek cinsiyet daha yüksek riskle ilişkilendirilmiştir (45). Cinsiyet farklılıklarına bakıldığında kadın şizofreni hastalarında başlangıcın daha geç olduğu, negatif semptomların daha az görüldüğü, hastalıktan önceki işlevselliğin ve hastalık ortaya çıktıktan sonraki gidişin daha iyi olduğu belirtilmektedir (46).

Şizofreninin klinik belirtileri pozitif belirtiler (normalden fazla, aşırı olan belirtiler), negatif belirtiler (normalden az olma, eksiklik) ve diğer belirtiler olmak üzere üç grup şeklinde sınıflandırılır. Pozitif belirtiler sanrılar, varsanılar, davranışlarda aşırılık ve uygunsuzluk şeklinde ortaya çıkmaktadır (35). Konuşmayı organize etmede sorunlar, düşünceler arasındaki bağlantıların ilgisizleşmesi, yeni kelimeler uydurma, çevresel konuşma, kelime salatası, tekrarlamalar görülebilmektedir. Uygunsuz gülmeler, huzursuzluk, ani tepkilerde bulunma gibi davranışlar gözlemlenebilir (9). Sanrılar, başkasından kötülük göreceğini düşünme, çeşitli bedensel duyumlara maruz kalma, düşüncelerin başka biri tarafından aklına yerleştirilmesi, düşüncelerin yayılması ve çalınması, duygu ve davranışların dışsal güçler tarafından kontrol edilmesi şeklinde ortaya çıkabilir (43). Varsanılar sıklıkla işitsel ve görsel alanda ortaya çıkmasına rağmen diğer duyularla ilgili olarak da görülebilmektedir (36).

Negatif belirtiler, istek, irade ve enerjinin azalması, düşünce içeriği ve konuşmanın fakirleşmesi, boşluk hissi, hayattan eskisi gibi zevk alamama, kişisel bakımın bozulması, işlerini ve sorumluluklarını önceki gibi yapamama, duygulanımın küntleşmesi, jest ve mimiklerin azalması, sosyal becerilerin zayıflaması ve kişilerarası ilişkilere ilginin kaybolması gibi belirtilerle ortaya çıkmaktadır (36,43). Diğer belirtiler ise, dikkat ve konsantrasyon, yeni bilgileri öğrenme ve gerektiğinde kullanma, geleceğe yönelik plan yapıp uygulama, problem çözme gibi alanlarla çeşitli bozulmalarla karakterizedir (36). Ek olarak, beslenme alışkanlıklarının değişmesi, uyku problemleri, aşırı kilo alma ya da zayıflama, ağrı eşiğinin yükselmesi gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir (9).

2.1.4. Şizofreninin Etiyolojisi

Şizofreninin etiyolojisi tam olarak bilinmemekle birlikte hastalığın ortaya çıkmasında yatkınlık sağlayan kalıtsal faktörlerin ve zorlayıcı psikososyal ortamların etkili olduğu düşünülmektedir (47). Bununla birlikte moleküler biyolojideki gelişmeler sinirsel işleyişe ilişkin nörogelişimsel açıklamalar ve epigenetik düzenlemelerdeki çeşitli durumların katkısına dikkat çekmektedir (48). Şizofreninin genetiğine ilişkin yapılan çalışmalar paylaşılan genetik özellikler arttıkça hastalığın ortaya çıkma riskinin arttığını göstermektedir. Şizofreni hastalarının çocuklarında risk %9,35, torunlarında %2,84, çift yumurta ikizlerinde %12,08 ve tek yumurta ikizlerinde %44,30 olarak belirtilmiştir (49). Bu eğilime neden olan genlerin hangileri olduğu karmaşık olmakla birlikte, genel görüş farklı genlerin aynı kişide bulunmasıyla riskin arttığı yönündedir (36). Beyin kimyasıyla ilgili çalışmalar bazı nörotransmitterlerin sinir sisteminin farklı bölgelerindeki aktivitelerinin şizofrenide ortaya çıkan belirtilerle ilgisini açıklamaktadır. Örneğin, dopaminin çeşitli sinirsel yollardaki aktivite değişikliklerinin şizofreninin pozitif ve negatif belirtileriyle ilişkili olduğu gösterilmektedir (36). Dopamine ek olarak glutamat sistemindeki düzensizliklerin (50,51), seratonin sistemindeki değişikliklerin (52), norepinefrinin (53), ve GABA aracı nöronlarındaki bozulmaların şizofrenide etkili olduğu gösterilmektedir (54).

Nörogelişimsel modeller doğum öncesi ve doğum sonrası süreçte var olan çeşitli değişkenlerin şizofreni ve diğer psikotik bozukluklar için risk faktörü olabileceğinden bahsetmektedir. Bunlar, ileri anne baba yaşı (35 yaş ve üzeri), annenin yaşının 20 yaşından küçük olması, annede psikopatoloji varlığı, annenin strese maruz kalması,

doğum öncesi beslenme ve bakımın yetersiz olması, az sayıda doğum öncesi tıbbi kontrol, erken doğum ve düşük doğum ağırlığı gibi faktörler olarak ifade edilebilir (55). Şizofreninin ortaya çıkmasında psikososyal ve çevresel etkenlerin rolü olduğu belirtilmektedir. Çocukluk çağı travması, kentte yaşamak, göç etmiş olmak, azınlık grup olmak ve ailede yüksek duygu dışavurumu gibi durumların şizofreni ve diğer psikotik bozukluklar açısından kırılganlığı arttırdığı gösterilmektedir (56). Şizofreni hastalarının genel popülasyona ve diğer psikiyatrik tanı gruplarındaki kişilere göre daha yüksek stresör seviyesi içeren yaşam olaylarına maruz kaldığı ifade edilmektedir (57). Analitik kurama göre ise şizofreni, kişilerarası ilişkilerde yaşanan çatışma ve engellenmelere gösterilen tepki sonucu ortaya çıkan bir gerileme olarak görülmektedir. Ego ile dış dünya arasındaki çatışma sonucu birey dünyayı kendine göre yeniden inşa ederek yaşamaya başlar (41).

2.1.5. Şizofreninin Tanısı

- A. Aşağıdaki belirtilerden ikisinden (ya da daha çoğundan) her biri, bir aylık (ya da başarıyla tedavi edilmişse daha kısa) bir sürenin önemli bir kesiminde bulunur. Bunlardan en az birinin (1), (2) ya da (3) olması gerekir.
- 1) Sanrılar
 - 2) Varsanılar
 - 3) Dezorganize konuşma (örneğin sık sık konudan sapma gösterme ya da anlaşılabilir konuşma)
 - 4) İleri derecede dağınık davranış ya da katatoni davranışı
 - 5) Negatif (silik) belirtiler (duygusal katılımda azalma ya da kalkışmama)
- B. Bu bozukluğun başlangıcından beri zamanın önemli bir kesiminde, iş, kişilerarası ilişkiler ya da kendine bakım gibi, bir ya da birden çok ana alanda işlevsellik düzeyi, bu bozukluğun başlangıcından önce erişilen düzeyin belirgin olarak altındadır (ya da çocukluk ya da ergenlikte başlamışsa, kişilerarası, okulda ya da işle ilgili işlevsellik, erişilmesi beklenen düzeye erişemez).
- C. Bu bozukluğun süregiden bulguları en az 6 ay sürer. Bu 6 aylık evre, A tanı ölçütünü karşılayan, en az bir aylık (ya da başarıyla tedavi edilmişse daha kısa süreli) belirtileri (açık evre belirtilerini) kapsamalıdır ve ön (prodromal) ve rezidüel (artakalan) belirti evrelerini kapsayabilir. Bu bozukluk, prodromal ya da rezidüel evreleri sırasında, yalnızca negatif (silik) belirtilerle ya da bu hastalığın A tanı ölçütünde sıralanan iki ya da daha çok belirtinin eşikaltı biçimleriyle (örneğin yargılanacak denli olağana aykırı inançlar, olağandışı algısal yaşantılar) kendini gösterebilir.
- D. Şizoaffektif (şizoduygulanımsal) bozukluk ya da psikoz özellikleri gösteren depresyon bozukluğu ya da iki uçlu bozukluk dışlanır, çünkü ya açık evre belirtileriyle eşzamanlı olarak majör (yeğin) depresyon ya da mani dönemleri ortaya çıkmamıştır ya da açık evre belirtilerinin olduğu sırada duygudurum dönemleri ortaya çıkmışsa bile, bunlar hastalığın açık ve rezidüel dönemlerinin toplam süresinin az bir kesiminde bulunmuştur.
- E. Bu bozukluk, bir maddenin (örneğin kötüye kullanılabilen bir madde, bir ilaç) ya da başka bir sağlık durumunun fizyolojiyle ilgili etkilerine bağlanamaz.
- F. Otizm açılımı kapsamında bir bozukluk ya da çocuklukta başlayan bir iletişim bozukluğu öyküsü varsa, şizofreni tanısı konabilmesi için gerekli diğer belirtilerin yanısıra belirgin sanrılar ya da varsanılar da en az bir aylık (başarıyla tedavi edilmişse daha kısa) bir süreyle varsa, ayrıca şizofreni tanısı da konur (58).

Şekil 2. 1: DSM 5 şizofreni tanı ölçütleri (58)

2.2. ALGILANAN ANNELİK TUTUMU

Duygu, düşünce ve davranış süreçlerini inceleyerek insanı anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan birçok psikoloji kuramı, erken dönem deneyimlerinin bireylerin yaşamlarına olan etkisini çeşitli açılardan vurgulamaktadır (59-63). Psikanalitik kurama göre, kişiliğin gelişiminde merkezi olarak kabul edilen ilk çocukluk yıllarında anne ve çocuk arasındaki ilişkiler, bireyin yetişkinlik yaşantısındaki davranışları üzerinde belirleyici olmaktadır. Çocuğun gelişim dönemlerinde ön plana çıkan fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından doyurulup doyurulmaması, onun psikolojik iyilik hali ve psikopatoloji eksenindeki konumunu belirleyebilmektedir (64). Anne bebek ilişkisini nesne ilişkileri kapsamında fanteziler üzerinden açıklayan Klein ise bebeğin onu bekleyen anneden haberdar biçimde dünyaya geldiğini ve ikisi arasındaki ilişkinin gerçekliğe dönük yanının varlığını vurgulamaktadır. Ona göre bebeğin fantezileriyle şekillenen iyi ve kötü nesne temsilleri dünyaya karşı bir duruş içermesiyle birlikte bireyin tüm yaşamını şekillendirir (65). Winnicott'da, annenin davranışlarının bireyin gelişimini belirleyen en önemli unsurlarından biri olduğunu ifade etmiştir (66). Erken dönemdeki anne ve bebek ilişkisinde, bebeğin sağlıklı kendilik duygusunun sağlamlaşması ve psikolojik gelişiminin sürdürülebilmesi için gerekli olan “yeterince iyi” olarak ifade ettiği annenin iki temel görevi bulunmaktadır. Bu görevler; annenin ihtiyaç duyduğunda bebeğin yanında olması, bebek ihtiyaç duymadığında ise geri çekilebilmesidir (67). Mahler'de çocuğun bağımsız işlevsellik geliştirebilmesi için annenin davranışlarının öngörülebilir, düzenli ve kapsayıcı olmasının önemine vurgu yapmıştır. Ego fonksiyonlarının gelişimi için bebeğin annesi tarafından adeta dünyaya ayarlanması gerekmekte, bu nedenle anne – çocuk etkileşimi psikolojik sağlığın temelini oluşturmaktadır (68).

Bowlby ve Ainsworth'un çalışmalarına dayanan bağlanma teorisine göre insanlar anne veya başka bir bağlanma figürü ile tutarlı bir ilişki kurmayı amaçlayan bir güdüye sahip olarak dünyaya gelmektedir (69). Bu nedenle yaşamın ilk yıllarındaki temel bakım bebeğin yalnızca hayatta kalması için gerekli fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması ötesinde duygusal ve davranışsal gelişimi üzerinde oldukça önemli olan psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasıyla da ilişkilidir (70). Eğer anne ya da birincil bakım veren ulaşılabilir, duyarlı ve tutarlı özelliklerle birlikte bebeğin korunma ihtiyacının farkına varıp kabul ederek onun bağımsızlık ihtiyacına da saygı gösteriyorsa

yetkin ve güvenli bir içsel çalışma modelinin ortaya çıkması muhtemeldir. Bu durumun tersi olarak bebeğin korunma ve bağımsızlık ihtiyaçlarına duyarsızlık gösterildiğinde ise güvensiz çalışma modellerinin oluşma olasılığı artmaktadır. Böylece çocukluk yıllarında birincil bakım verenle girilen etkileşimler tekrarlandıkça çeşitli zihinsel “şemalar” şekillenir. Bu şemalar çoğunlukla değişmemekle birlikte yetişkinlik yaşamındaki ilişkilerde kişinin kendine ve diğerlerine karşı tutumlarını ve beklentilerini belirler. “İçsel çalışma modelleri” olarak ifade edilen bu yapılar bireylerin ilişkilere dair oluşturdukları zihinsel temsillerdir. Bağlanma örüntülerinin “güvenli” ya da “güvensiz” olması bu zihinsel temsillerde bireyin kendini, başkalarını ve dünyayı nasıl algıladığıyla ilişkilidir (71).

Yukarıda kısaca bahsedilen çeşitli kuramcıların (Bowlby, Ainsworth, Mahler, Winnicott) fikirlerinden temel alarak geliştiren Young’ın Şema teorisi’ne göre de erken dönemde karşılanması gereken temel duygusal ihtiyaçlar bulunmaktadır (13). Evrensel olduğu belirtilen bu ihtiyaçlar “diğerlerine güvenli bağlanma, (istikrar, bakım, kabul edilme); özerklik, yetkinlik ve kimlik algısı; ihtiyaç ve duyguları ifade etme özgürlüğü; kendiliğindenlik ve oyun; gerçekçi sınırlar ve öz denetim” olarak ifade edilmektedir (13, p. 10). Kurama göre bu ihtiyaçların hiyerarşik bir sıralaması bulunmamakla birlikte ihtiyaçların düzeyi de kişiden kişiye değişebilmektedir (15). Bireylerin sağlıklı ve uyumlu bir psikolojik gelişim gösterebilmeleri bu gereksinimlerin onların ihtiyaç duyduğu düzeyde karşılanmasına bağlıdır. Bu ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığını belirleyen en güçlü etken ise, çocuğun çekirdek ailesindeki erken dönem yaşantılarıdır. Birçok kuramda belirtildiği gibi şema teorisinde de vurgulanan nokta çocuğun kendine, diğerlerine ve dünyaya ilişkin algılarının ve temsillerinin kaynağı, bebeklikten itibaren içinde bulunduğu aile içindeki dinamiklerdir (14,15). Arkadaşlar, okul ve diğer sosyal dinamiklerin de uyumsuz şemaların oluşumunda etkisi olabileceği ifade edilse de bu şemaların genellikle bakım verenlerle etkileşim sonucu gelişenler kadar güçlü ve yaygın olmadığı belirtilmektedir (13,14).

Literatürde birincil bakım veren kişi olarak “algılanan annelik tutumunun” birçok değişkenle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Algılanan annelik tutumunun beyin gelişimi (72), psikososyal stres yanıtı (73), depresyon (74), akademik yeterlilik (75), obezite (76), kişilerarası ilişkiler (77), duygu düzenleme

süreçleri (78), psikolojik sıkıntılar (79), mutluluk, benlik saygısı ve öz eleştiri (80,81) ile ilişkisi farklı çalışmalarda ele alınmıştır.

Annelik algısı ile psikolojik sıkıntılar arasındaki ilişkiyi şema teorisi kapsamında inceleyen bir çalışmanın sonuçlarına göre olumsuz annelik algısı psikolojik sıkıntıların bir yordayıcısıdır. Sonuçlar ayrıca olumsuz annelik algısı puanları arttıkça tüm uyumsuz şema alanlarından alınan puanların arttığını göstermektedir. Olumsuz annelik algılarıyla en yüksek korelasyon gösteren şema alanlarının zedelenmiş özerklik, ayrılma - reddedilme ve zedelenmiş sınırlar olduğu belirtilmektedir. Bu sonuçların, erken dönem uyumsuz şemaların ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerden birinin anne ve bebek arasındaki temel etkileşim olduğunu vurgulayan Şema teorisiyle uyumlu olduğu ifade edilmiştir (79).

Algılanan ebeveynlik biçimlerinin mutluluk ve benlik saygısını ne ölçüde yordadığını inceleyen bir çalışma anne ve baba yetiştirme biçimleri birlikte değerlendirildiğinde annenin otoriterliğinin mutluluğun tek başına yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Annelerin çocuklarına uyguladığı makul bir disiplinin bireylerin öz saygısını arttırmak için yararlı olabileceği ifade edilmiştir (80). Benzer sonuçlara ulaşan başka bir çalışma annelik bakımı ile benlik saygısı ve öz eleştiri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçlar özellikle anne tarafından gösterilen sıcaklığın bireylerin algıladıkları mutlulukla ilişkili olduğunu göstermektedir (81).

Annenin algılanan ebeveynlik stili ile kişilerarası ilişkiler arasındaki ilişkiyi 13 – 19 yaşları arasındaki ergen örnekleminde inceleyen bir çalışma annelerini yetkili olarak algılayan ergenlerin annelerini otoriter veya izin veren olarak algılayan ergenlerden daha iyi kişilerarası ilişkiler bildirdiklerini ifade etmektedir (77). Bu sonuçlar algılanan ebeveynlik biçimlerinden anne algısının bireylerin yaşamlarında çeşitli psikososyal değişkenleri açıklama bakımından daha fazla ön plana çıktığını düşündürmektedir.

Şema teorisindeki algılanan ebeveynlik kavramı bireyler erken dönem yaşantılarında ebeveynlerinin davranışlarının nedenlerini ya da motivasyonlarını anlamıyor olsalar bile kendilerine nasıl davranıldığına yönelik algılarının neredeyse her zaman doğru olduğunu vurgular. Çünkü erken dönem yaşantılarında bebekler ve çocuklar içinde bulundukları aile ortamında çoğunlukla etkileyen değil etkilenen konumdadır (15). Şema teorisi kapsamında Young 1994 yılında, bireylerin erken dönemde algıladıkları ebeveynlik biçimlerini değerlendirmek amacıyla her iki ebeveyn

için (anne ve baba) ayrı ayrı derecelendirilebilen bir ölçek geliştirmiştir (82). Ölçeğin orijinal faktör yapısına benzer şekilde Türkiye’ye uyarlamasında da her iki ebeveyn için 10 faktörlü yapı “Kuralcı/Kalıplayıcı, Küçümseyici/Kusur Bulucu, Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı, Sömürücü/İstismar Edici, Aşırı Koruyucu/Evhamlı, Koşullu/Başarı Odaklı, Aşırı İzin Verici/Sınırsız, Kötümser/Endişeli, Cezalandırıcı ve Değişime Kapalı/Duygularını Bastıran” olmak üzere sınıflandırılmıştır (14, p. 27).

2.3. ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR

Psikolojide “şema” kavramından ilk bahseden kuramcılardan biri olan Piaget’ye göre çocuklar refleksler, duyular ve çeşitli motor hareketler aracılığıyla içinde bulundukları dünyaya dair zihinsel temsiller oluştururlar. Şema terimiyle açıklanan bu zihinsel temsiller, çocuklar büyüdükçe ve daha fazla bilgi edindikçe, var olan şemalarına uygun bilgilerin özümsemesi, daha önceki bilgilerine benzemeyen deneyimler için ise yeni şemaların oluşturulmasına ya da önceki şemanın yeni bilgiyi de kapsayacak şekilde değiştirilmesine dayanır (83). Beck ile bilişsel terapiye taşınan şema kavramı bu kurama göre değişmeye dirençli bilişsel örüntüler olarak ifade edilmektedir. Bireyler, kendilerine, başkalarına ve dünyaya dair deneyimlerini bu şemalar çerçevesinde anlamlandırır. Bilişsel terapide ele alınan bir nokta genel düzenleyiciler ve ya kısayollar olarak da ifade edilebilen şemaların her zaman uyuma yönelik olmayacağına dair vurgudur. Uyuma yönelik olmayan benlik şemaları bireyleri psikososyal güçlükler için incinebilir hale getirir. Bilişsel modele göre uyuma yönelik olmayan benlik şemaları erken çocukluk yaşantılarında olumsuz kişilerarası deneyimlerle şekillenir ve bireyin sonraki yaşamında karşılaştığı benzer durumlarda işler hale gelir (84).

Young tarafından geliştirilen şema teorisi, Beck’in bilişsel modelindeki uyuma yönelik olmayan şemalara dayanmaktadır (85). Şema kuramında “erken dönem uyumsuz şemalar” şeklinde ifade edilen ve kısaca “şemalar” olarak belirtilen bu kavramın, kişilik bozuklukları, karakterolojik, dirençli yaşantısal problemler ve süregelen bazı Eksen 1 bozukluklarının temeli olduğu düşünülmektedir (13,15). Şema teorisinde erken dönem uyumsuz şemaların özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (13):

- Genel, her zaman hissedilen ve yayılmış örüntülerden ve temalardan oluşurlar.
- Anılar, hisler, düşünceler ve bedensel duyumlardan meydana gelirler.

- Bireyin kendisi ve diğer kişilerle olan ilişkilerini içerirler.
- Çocukluk ve gençlik yaşantılarından köken alıp sonraki yaşam deneyimleriyle birlikte gelişerek değişime oldukça dirençli yapılar haline alırlar.
- Uyumsuz ve kayda değer biçimde işlevselliği bozucu bir görünümde dirler.

Şemalar adeta var olmak için savaşıyor, kişinin daha önce bildiği tutarlı yapıyı korumasını sağlayan araçlar olarak işlev gösterirler. Bireyler bu tanıdık ve doğru hissettiren yapıları yani şemaları temel gerçekler olarak görerek, kendilerinde rahatsızlık yaratan durumlara tekrar tekrar çekilirler. Erken dönem yaşantılarında zarar görülen durumlar bu tutarlı ve tanıdık gelen şemaların etkisiyle yetişkinlik yaşantısında farkında olunmadan tekrar oluşturulurlar. Şemaların değişimini dirençli kılan bu örüntüler nedeniyle şema terapi yalnızca var olan belirtilerle değil, bu belirtilerin nasıl ortaya çıktığıyla yani temeliyle de ilgilenmektedir (13).

2.3.1. Şemaların Kökenleri

Şema teorisine göre şemalar boyutsal bir yaklaşım içinde ele alınır. Yani herkesin şemaları bulunmakla birlikte bu şemaların ne kadar güçlü olduğu, etkileri ve tetiklenme düzeyleri bireyden bireye değişiklik gösterebilmektedir. Şemaların gücünü belirleyen etkenler, bireylerin erken dönemdeki temel ihtiyaçlarının ne düzeyde karşılandığı, çocukluk yaşantıları ve bireyin mizaci yatkınlığını içerir (13,15).

2.3.1.1. Temel duygusal ihtiyaçlar: Şema teorisi her bireyin evrensel olarak bazı temel duygusal ihtiyaçların varlığıyla dünyaya geldiği varsayımında bulunur. Evrensel olduğu belirtilen bu ihtiyaçlar “diğerlerine güvenli bağlanma, (istikrar, bakım, kabul edilme); özerklik, yetkinlik ve kimlik algısı; ihtiyaçlarını ve duyguları ifade etme özgürlüğü; kendiliğindenlik ve oyun; gerçekçi sınırlar ve öz denetim” olarak ifade edilmektedir (13, p. 10). Her bireyin bu ihtiyaçlara gereksinimi farklı düzeylerde olabilmektedir. Bazen bu ihtiyaçlar yetersiz düzeyde doyurulabilir ya da bireyin gereksinimden fazla bir biçimde giderilmeye çalışılabilir. Şema teorisi bu ihtiyaçların karşılanıp karşılanmamasında bireyin bu durumu nasıl algıladığının gerçeklikten daha önemli olduğunu ifade eder. Çünkü bu algının dışsal dünyadaki gerçekliği nasıl olursa olsun bireyin bu durumla ilgili hissettikleri gerçektir (13).

2.3.1.2. Erken dönem yaşam deneyimleri: Erken dönemde uyumsuz şemaların gelişmesinde rol oynayan birincil etkenin çocukluk dönemindeki örseleyici

yaşantılar olduğu ifade edilmektedir. Diğerlerine nazaran daha güçlü ve dirençli yapıda olan, erken gelişen şemalar çekirdek ailede yaşanan dinamiklerle ilişkilidir. Yetişkinlik döneminde diğer bireylerle yaşanan ve şemaları aktif hale getiren deneyimler genellikle çocuklukta ebeveynlerle yaşanan uyumsuz deneyimin bir tekrarıdır. Bu dönemde uyumsuz şemaların gelişmesine yol açan dört etkenden söz edilmiştir. Birincisi evrensel olarak kabul edilen gereksinimlerin örseleyici biçimde engellenmesidir. Çocuğun tutatlılık, kabul, anlayış ve sevgi gibi ihtiyaçları karşılanmaz veya belirgin biçimde yetersiz olarak karşılanır. İkincisi travmatik yaşam deneyimleri veya mağduriyettir. Çocuk bu deneyimi sonucunda herhangi bir biçimde zarar görmüş, istismar edilmiş ya da kötüye kullanılmıştır. Üçüncüsü çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için gerekli olandan çok daha fazla iyi yaşantılar deneyimlemesidir. Çocuğun bağımsız bir biçimde yaşayabilmesi ve gerçekçi sınırlar oluşturabilmesi için ihtiyacı olandan daha fazla korunur veya özgür bırakılır. Dördüncüsü ise seçici içselleştirme ve önemli başkaları ile özdeşleşmedir. Çocuk bakım verenlerinin çeşitli özelliklerini (düşünce, duygu, davranış vb.) seçici olarak belirler ve içselleştirir. Bu içselleştirmenin ebeveynin özelliklerinin tamamen özümsemesi yoluyla değil çocuğun çevresindeki önemli bireylerin özelliklerini seçmesi yoluyla oluştuğu vurgusu önemli görünmektedir (13,15).

2.3.1.3. Duygusal mizaç: Her çocuk doğumunda benzersiz ve farklı bir mizaçla (sinirli, utangaç, neşeli, soğukkanlı vb.) dünyaya gelir. Bu biyolojik yapının da uyumsuz şemaların oluşmasında etkili olduğu belirtilmektedir. Çocuğun sahip olduğu eşsiz mizacı erken dönem yaşantıları ile etkileşime girerek şemaları oluşturur. Çocuklar farklı mizaçta olsalar da erken dönem yaşantıları onları aynı şemalara duyarlı hale getirebilir. Örneğin, sosyal bir çocuk aşırı reddedici bir aile ortamında geri çekilebilir. Öte yandan utangaç bir çocuk dostça ve destekleyici bir ortamda sosyal özellikler geliştirebilir. Başka bir açıdan aşırı hassas bir çocuk sıradan bir ortamda bile olumsuz etkilenecek uyumsuz şemalar geliştirebilir. Bu nedenle mizaç ve erken yaşam deneyimleri arasındaki etkileşimin şemaların oluşumunda etkili olabileceği ifade edilmektedir (13).

2.3.2. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Şema modelinde varsayıma dayalı olduğu ifade edilen beş şema alanı ve bu alanlar içinde sınıflandırılmış 18 farklı şema bulunmaktadır. Bu beş şema alanının oluşmasının bir önceki kısımda bahsedilen çeşitli temel duygusal ihtiyaçların

yoksunluğu, erken dönem deneyimleri ve duygusal mizaçla ilişkili olduğu belirtilmektedir (15).

2.3.2.1. Ayrılma ve reddedilme şema alanı: Ayrılma ve reddedilme alanı güvenlik, emniyet, tutarlılık, bakım, empati, kabul gibi evrensel ihtiyaçların karşılanmaması ile bağlantılı şemaları içermektedir. Bu şemalar çoğunlukla aile dinamiklerinin kopuk, reddedici, şiddet uygulayan, soğuk, uzun ayrılıkların olduğu, ihmalkar ve tacizkar özellikler gösterdiği durumlarda meydana gelir (13,15). Bu şema alanı etkili olan bireyler diğerleriyle güvenli ve tatmin edici bir ilişki kurmakta zorluk yaşarlar. İlişki kurmadaki bu zorlukların ortaya çıkma şekli bireyden bireye değişiklik gösterebilir. Sevgi, aidiyet ve güvenlik gereksinimlerinin karşılanmayacağına inanan bu yetişkinler yıkıcı ilişkilerin birinden diğerine hızlıca geçiş yapabilecekleri gibi yakın ilişkilerden uzak durma eğiliminde de olabilirler (13).

2.3.2.1.1. **Terk edilme/istikrarsızlık:** Bu şema yaşamda destek ve yakınlık beklenen kişilerin bu ihtiyaçları sağlamada yetersiz veya tutarsız oldukları ve yakınlık, güç ve koruma sağlayamayacakları algısını içerir. Ebeveyn figürlerinin öngörülemez özelliklere sahip olduğu, erken ölüm ve terk edilme yaşantılarının bulunduğu ailelerde rastlanması muhtemel bir şemadır (13,15).

2.3.2.1.2. **Güvensizlik/kötüye kullanılma:** Başkalarından zarar görüleceği, diğerleri tarafından aldatılma, aşağılanma ya da kullanılma beklentilerini içerir. Verilen zararın kasıtlı, haksız ya da çok fazla ihmal içerdiği inancını içermektedir. Kişi diğerlerine nazaran her zaman dezavantajlı konumda olacağına inanmaktadır (13,15).

2.3.2.1.3. **Duygusal yoksunluk:** Bireyin makul düzeyde duygusal destek alma isteğinin diğerleri tarafından yeterli biçimde karşılanmayacağına dair beklentisini içermektedir. Başlıca üç şekilde olduğu belirtilemektedir.

Bakım yoksunluğu: Dikkat, özen, sevgi, sıcaklık, arkadaşlık yoksunluğu

Empati yoksunluğu: Anlayış, dinleme, kendini açma, diğerleriyle karşılıklı olarak duyguları paylaşma yokluğu

Koruma yoksunluğu: Rehberlik veya yönlendirilme yoksunluğu (13,15).

2.3.2.1.4. **Kusurluluk/utanç:** Birey önemli açılardan kusurları olan, aşağı, diğerleri tarafından istenmeyen, kötü ya da gerçek kimliğini görmeleri halinde önemli başkaları tarafından sevilmeyecek biri olduğu inancını taşımaktadır. Eleştiriye,

reddedilmeye ya da suçlanmaya karşı fazla hassasiyet, diğerleri içindeyken kendisine aşırı dikkat gösterme, kendisini diğerleriyle karşılaştırma, güvensizlik veya algılanan hatalarına yönelik utanç duygusunu taşıyabilir. Bu kusurlar benmerkezcilik, saldırgan dürtüler veya cinsel arzular gibi örtük yapılar ya da beğenilmeyen fiziksel görünüm, toplumsal ortamlarda sakarlık gibi açık yapılar olabilir (13,15).

2.3.2.1.5. Sosyal izolasyon/yabancılaşma: Bireyin çekirdek ailesi dışındaki dünyadan yalıtılmış olduğu duygusunu içeren bu şema diğerlerinden farklı hiçbir yere ya da topluluğa ait olmamayı kapsar. Bu şema aile dışındaki sosyal dışlanmayla birlikte olduğu gibi kaynağını aile ortamındaki cesaretlendirmenin yetersiz oluşu ya da aileye ve geçmiş yaşantılara dair duyulan utanç ve kusurluluk hislerinden almaktadır (13,15).

2.3.2.2. Zedelenmiş özerklik şema alanı: Bu alan özerklik ve yaşlılarıyla rekabet edebilme gibi temel gereksinimlerin karşılanmamasıyla bağlantılı şemaları içerir. Birey bağımsız bir biçimde işlevselliğini ortaya koyma ve başarılı bir şekilde kendini gösterme konularında algılanan yeterliliğinin kendisi ve diğerleriyle ilgili beklentileriyle çatıştığını gözlemler (15). Ebeveynlerin çocuğa aşırı korumacı davrandığı ya da ilgi, bakım ve yönlendirmenin eksik olduğu aile dinamiklerinde ortaya çıkar (13).

2.3.2.2.1. Bağımlılık/yetersizlik: Birey yetkin bir biçimde diğerlerinin yardımı olmaksızın kendine dikkat etme, günlük sorunları çözme, uygun kararlar verebilme gibi günlük yaşam sorumluluklarının altından kalkamayacağına yönelik bir inanç taşır (13). Bu şema uç durumlarda yukarıda bahsedildiği gibi gündelik yaşama dair konuları içerebileceği gibi yalnızca eğitim ve kariyer konularında karar verme ya da eş seçme gibi sınırlı durumları içerebilir (15).

2.3.2.2.2. Hastalıklar ve zarar görmeye karşı dayanıksızlık: Kişinin her an beklenmedik bir felaketle karşılaşacağı ve buna engel olamayacağına dair abartılı korkusunu ve kaygısını içerir. Bu korkular kalp krizi, aids gibi tıbbi konuları; aklını kaçırmak gibi duygusal konuları; depresyon, yangın, uçak kazası, cinayet kurbanı olma gibi çevresel konuları içerebilir (13,15).

2.3.2.2.3. İç içe geçme/gelişmemiş benlik: Bireyin özerk bir biçimde yaşama veya yeterli sosyal gelişim gösterememe pahasına genellikle ebeveynler olmak üzere bir ya da daha fazla kişiyle aşırı yakınlık ve duygusal bağlanma içinde olmasıdır. Genellikle bu bireylerden biri diğerinin yardımı olmadan yaşayamayacağını ya da mutlu

olamayacağını düşünür. Bu şema boşluk duyguları, bir yönü olmama, uç durumlarda varlığını sorgulama şeklinde deneyimlenebilir (13,15).

2.3.2.2.4. Başarısızlık: Birey, başarısız olduğunu, başarılı olmasının imkansız olduğunu, yaşıtlarına nazaran okul, kariyer, spor gibi alanlarda yetersiz olduğuna ve gelecekte de bir yeterlilik gösteremeyeceğine yönelik bir kanıya sahiptir. Kişi kendini aptal, beceriksiz, daha aşağı statüde, yeteneksiz ve bilgisiz olarak görme eğilimindedir (13,15).

2.3.2.3. Zedelenmiş sınırlar şema alanı: Üçüncü şema alanı içsel sınırlar, diğerlerine karşı sorumluluk veya uzun süreli hedeflere yönelik eksikliklerle bağlantılı şemaları kapsar. Bu alandaki şemalara sahip bireyler diğerlerinin haklarına saygı duyma, onlarla işbirliği yapabilme, verdiği sözü tutabilme ve uygun kişisel hedefler koyarak bunları gerçekleştirebilme alanında zorluklar yaşar. Bu şemaya sahip bireylerin aile dinamikleri fazla serbestliğin olduğu, aşırı derecede müsahama gösterilen, disiplin ve kurallar konusunda yetersiz, uygun yönlendirme ve rehberliğin yapılmadığı ya da diğer bireylerden üstün olduğu algısıyla yetiştirilen yaşantıları içerir (13,15).

2.3.2.3.1. Haklılık/büyüklenmecilik: Kişinin diğer insanlardan farklı ve üstün olduğu, özel hak ve imtiyazlara sahip olabileceği, diğer kişiler için geçerli olan kurallara uymak zorunda olmadığı gibi inançlara sahip olmasını içeren şemadır. Bu şema gerçekçi sınırların geçilerek, diğerleri için uygun görülüp görülmediğine ya da onlar için neye mal olacağına önem göstermeden isteklere ulaşılması konusundaki ısrarcılığı içerir. Bu bireyler başkalarının duyguları ya da gereksinimleri konusunda empati ya da endişe duymaksızın çeşitli yöntemlerle rekabete girebilir ya da diğerleri üzerinde egemenlik kurabilir (13,15).

2.3.2.3.2. Yetersiz özdenetim/özdisiplin: Bireyin yaşamda amaçlarına ulaşmak ya da dürtü ve duygularının uç düzeylerde ortaya koyulmasını sınırlandırmak için makul düzeyde özdenetim sağlama ve engellenmeye katlanabilme durumlarında süregen bir güçlük yaşaması ya da bunu yapmayı reddetmesini içerir. Rahatsızlıktan kaçınmaya abartılı bir önem gösterilir. Bireysel tatmin, bağlılık ya da bütünleşme pahasına çaba, sorumluluk, yüzleşme ve acıdan kaçınılır (13,15).

2.3.2.4. Diğer yönelimlilik şema alanı: Bu şema alanı bireyin temel gereksinimlerinden kendi yönelimli olma gereksinimini karşılanmasındaki eksikliklerle bağlantılı şemaları içerir. Çocuk sevgi ve onay görebilmek, bağlantı duygusunu

korumak ve misillemeden kaçınabilmek için diğerlerinin isteklerine, duygularına ve ihtiyaçlarına aşırı önem verir. Genellikle çocuğun yetiştiği aile ortamı koşullu saygı/kabul gibi dinamikleri içerir. Çocuk dikkat, ilgi ve sevgi görebilmek için kendi benliğinin önemli kısımlarını bastırmayı öğrenmiştir. Birçok bireyin ailesinde ebeveynlerin çeşitli duygusal ihtiyaçları ve arzuları çocuklarınsından daha önemli olmuştur (13,15).

2.3.2.4.1. Boyun eğicilik: Bu şema alanında kişi diğerlerinden görebileceği öfke, misilleme ya da terk edilme gibi davranışlara maruz kalmamak için boyun eğmek zorunda hisseder. Boyun eğicilik, tercihlerin, kararların ya da isteklerin bastırılmasını içeren ihtiyaçları bastırma ya da öfke gibi duygusal ifadelerin bastırılmasını içeren duyguları bastırma şeklinde olabilir. Bu şemaya sahip bireylerin algısı kendi isteklerinin, düşüncelerinin ya da duygularının diğerleri için önemli olmadığı ya da bunların geçersiz olduğuna yöneliktir. Bu şemada ortaya çıkan aşırı uyumlu davranışlar sıkışmışlık duygusu ve yüksek düzeyde duyarlılığın bir birleşimidir. Pasif agresif davranış, öfke patlamaları, rol yapma, madde kötüye kullanımı ya da psikosomatik belirtiler uyum bozucu davranışlar şeklinde ortaya çıkabilir (13,15).

2.3.2.4.2. Fedakarlık: Bu şemaya sahip kişilerde bireysel mutluluğunu göz ardı ederek kendi isteğiyle diğerlerinin gereksinimlerini karşılamaya olan aşırı bir vurgu göze çarpar. Diğerlerinin acılarına yönelik yüksek duyarlılıkla oluşan bu şema, bazen kişinin kendi gereksinimlerinin yeterli düzeyde giderilmediğini hissederek bakım verenlerine karşı içermiş duygulara neden olabilir (13,15).

2.3.2.4.3. Onay arayıcılık/kabul arayıcılık: Bu şemaya sahip bireyler diğerlerinden kabul, onay ve ilgi görmeye verdikleri aşırı önem nedeniyle yüksek düzeyde uyum ile gerçek ve güvenilir bir benlik algısından vazgeçme yönünde davranışlar sergilerler. Kişinin saygı duygusu kendi içsel eğilimlerinden ziyade öncelikle başkalarından gördükleri ya da görecekları tepkilere bağlıdır. Bazen onay ve kabul kazanma aracı olarak görümüne, statüye ya da başarıya fazlaca değer vermeye neden olabilir. Bu şema alanında ortaya çıkan sorun kişinin onay ve kabul isteği, reddedilmeye karşı hassasiyeti nedeniyle yaşamındaki önemli kararları gerçek benliğine uygun şekilde verememesidir (13,15).

2.3.2.5. Aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık şema alanı: Bu alan spontanlık ve oyun gibi gereksinimlerin yok sayılmasıyla bağlantılı şemaları içerir. Bu şemaya

sahip bireyler iyi performans gösterme ve etik davranışlar konusunda esneklikten yoksun içsel kurallar ve beklentiler nedeniyle yakın ilişkiler, mutluluk, sağlık ve rahatlama gibi yaşamın önemli yanlarını değersizleştirme eğilimi gösterirler. Bu şemaları oluşturan aile dinamikleri sıklıkla fazlaca talepkar, acımasız ve zaman zaman da cezalandırıcı bir görünümündedir. Ailenin çocuktan beklentisi hata yapmamaları ve mükemmel olmaları yönündedir (13,15). Bu kişiler genellikle dikkatli ve tetikte olunmazsa her şeyin berbat olacağına dair kaygılar ve kötümser duygular içindedir (15).

2.3.2.5.1. Karamsarlık/kötümserlik: Bu şema sıklıkla yaşamın acı, hayal kırıklığı, suç, çözülmemiş sorunlar, ters gidebilecek işler ve potansiyel hatalar gibi olumsuz yönlerine yapılan aşırı odaklanmayı içerir. Kişi yaşamında finansal, akademik, kariyer ya da kişilerarası ilişkilerle ilgili geniş bir alanda kötü sonuçların engellenemeyeceğini, iyiye gidiyor gibi görünen kısımların da sonunda bozulacağına inanır. Kişi, içinde böyle durumlara yol açabilecek hatalar yapacağına dair aşırı bir kaygı taşır. Kronik kaygı, tetiktelik hali, kararsızlık veya yakınma hali görünümüne egemen olabilir (13,15).

2.3.2.5.2. Duyguların bastırılması: Bu şema diğerlerinin eleştirisinden, utanç duygusundan ya da dürtü kontrolünün kontrolden çıkabileceğinden duyulan yoğun kaygıdan kaçınabilmek için kendiliğinden duygular, davranışlar ya da iletişimin uç düzeylerde bastırılması şeklinde ortaya çıkar. Bastırılan alanlar: öfke ve agresif davranışların bastırılması; merhamet, cinsel heyecan, keyif, oyun gibi olumlu duyguların bastırılması; incinirliği ifade etme, gereksinimleri ve hislerini rahat biçimde aktarabilme konusunda güçlük ya da duyguların ifadesinin önemsizleştirilip, rasyonelliğe fazlaca değer verme şeklinde ifade edilebilir (13,15).

2.3.2.5.3. Yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik: Bu şema alanındaki bireyler eleştiriye maruz kalmamak için performans gösterme ve davranış alanlarında içselleştirdikleri uç düzeylerdeki standartları karşılamak için aşırı çaba harcamasının gerekli olduğuna inanırlar. Bu şema keyif alabilme, rahatlama, sağlık, benlik saygısı, doyurucu kişilerarası ilişkiler ve başarı algısı alanlarında dikkate değer bozulmaları içerir. Yüksek standartlar şeması şu görünümelerde olabilir:

- a) Mükemmeliyetçilik, detaylara verilen aşırı önem ve performansın ortalamaya kıyasla iyi olmasını küçümseme

- b) Yaşamın birçok alanında gerçekçi sınırların çok üzerinde etik, kültürel ya da dini kuralları kapsayan esnek olmayan kurallar ve “- meli – malı’lar”
- c) Daha iyi performans gösterebilmek için zaman ve verimlilikle aşırı meşgul olma (13,15).

2.3.2.5.4. Cezalandırıcılık: Bu şema yapılan hatalar sonucunda kişinin hem kendisinin hem de diğerlerinin sert biçimde cezalandırılmasının gerekli olduğuna yönelik inancı kapsar. Bu şemaya sahip bireylerin algısı standartlar ve beklentilerin karşılanamamasının kişinin kendine ve diğerlerine yönelik öfke, tahammülsüzlük, cezalandırıcılık gibi davranışlar göstermesi için yeterli olduğu yönündedir. Cezalandırıcılık şemasına sahip kişiler makul hataları mazur görme, kimsenin mükemmel olmayacağını kabul etme, diğerleriyle empati yapma konularında isteksizliklerinden ötürü yapılan hataların bağışlanması konusunda toleranssızdır (13,15).

2.4. KİŞİLERARASI DUYGU DÜZENLEME

2.4.1. Duygu ve Duygu Düzenleme

Duygu; fizyolojik, nörobiyolojik, algısal – bilişsel ve psikolojik açılardan ele alınan çok çeşitli kuramlara rağmen tanımı üzerinde fikir birliği yapılamayan çok boyutlu bir kavramdır (86,87). Duygular, bedensel duyular, karar verme ve problem çözme durumları, davranışlar ve olaylarla çok çeşitli şekillerde etkileşim içinde bulunan süreçlerin bütünü olarak ifade edilebilir (88). Duygular yaşam deneyimlerimizde merkezi bir role sahiptir. Bir ödül aldığımızda gururlu, çocukların doğumunda mutlu, sevdiğimiz birinin kaybında üzüntü deneyimleriz. Hissettiğimiz duygular çoğunlukla içinde bulunduğumuz duruma nasıl tepki vereceğimizi de etkiler. Böylece duygular yalnızca deneyimlediğimiz durumları anlamlandırmamıza yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda kendimize ve dünyaya dair yaşantılarımızı düzenler (89).

Güncel işlevsel bakış açılarına göre duygular, adaptif davranışsal tepkileri ayarlayan, karar vermeyi belirleyen, önemli olaylar için bilişsel süreçleri güçlendiren ve kişilerarası etkileşimleri kolaylaştıran süreçler olarak önemli rollere sahiptir (90). Bununla birlikte duygularla ilgili oldukça kapsamlı araştırmalarda duyguların yıkıcı düşünceleri ve dürtüleri açığa çıkaran güçler mi yoksa yaşamın zorlu anlarında bize yol

gösteren yapılar mı olduğu konusunda iki farklı bakış açısı söz konusudur (91). Duygusal deneyimler karmaşık yapılardır ve yoğunluk, anlam, süre, kontrol edilebilirlik ve eyleme neden olup olmama gibi konularda birçok farklılık gösterebilir (92). Duygular yanlış zamanlarda ve uygun olmayan yoğunluklarda ortaya çıktığında, zamansal olarak yaşanan deneyimle kıyaslandığında uyumsuz olduğunda zararlı hale gelebilirler (90). Bu nedenle sözü edilen iki bakış açısı da oldukça değerlidir çünkü duygular bazen yıkıcı bazen de bize yardımcı olan yapılar olarak karşımıza çıkar (90,91).

Bireylerin kendilerinde birtakım zorluklara neden olan durumlardan, ortamlardan ya da tetikleyicilerden kaçınarak veya söz konusu olgu hakkındaki bakış açısını değiştirerek duygusal deneyimleri üzerinde bir dereceye kadar kontrol sahibi olduğunu söylemek mümkündür (93). Duygu düzenleme olarak ifade edilen bu kavram, bireylerin hissettikleri duyguları, bu duyguların yoğunluğunu ve ortaya çıkma süresini değiştirmeyi amaçlayan örtük veya açık bilişsel ve davranışsal stratejileri ifade eder (91,94). Gross'un duygu düzenleme modeline göre duygular ortaya çıkmadan önce (öncül odaklı stratejiler) ve ortaya çıktıktan sonra (tepki odaklı stratejiler) çeşitli şekillerde düzenlenebilir. Öncül odaklı stratejiler; (1) durum seçimi, (2) durumun değiştirilmesi, (3) dikkatin değiştirilmesi ve (4) bilişsel değerlendirmenin değiştirilmesi olarak sıralanırken, tepki odaklı stratejiler (5) deneyimsel, davranışsal ve ya fizyolojik yanıtların değiştirilmesini içermektedir (93,94). Gross ve arkadaşları yaptıkları çalışmalarda bilişsel yeniden değerlendirme gibi stratejilerin uyuma yönelik olduğunu ortaya koyarken, bastırma gibi stratejilerin öznel sıkıntıyı ve psikofizyolojik uyarılmayı arttırarak uyumsuz olabileceği sonucuna ulaşmışlardır (91). Duygu düzenleme stratejileriyle ilgili önemli bir nokta bu stratejilerin bireylerin yalnızca kendi içsel kapasitelerine odaklanmasıdır (95).

2.4.2. Duygu Düzenlemenin Sosyal ve Gelişimsel Kökenleri

Yakın bir zamana dek duygu düzenleme araştırmaları bireylerin bilişsel değerlendirmelerini yenileme, durumları seçme ya da bastırma gibi çeşitli stratejiler kullanarak duygularını düzenledikleri varsayımına dayanmaktadır (96). Oysaki bireyler duygusal deneyimlerinin yaşanması, ifade edilmesi ve düzenlenmesi gibi tüm aşamalarda çoğunlukla sosyal bir ortamın içindedir ve bu deneyimleri başkaları aracılığıyla gerçekleştirirler. Bireyin içinde bulunduğu sosyal ortam bilinçli karar veya

kabul olmaksızın duygu düzenleme yeteneğini etkilemektedir (24,25). Coan’a göre duyguları başkalarının yardımı ve desteğiyle düzenlemek sosyal bir canlı olarak topluluklar içinde yaşayan insanlar için daha verimli ve daha sık kullanılan bir durum olarak karşımıza çıkar. Bireyler izole edildiklerinde ya da kendileri için zorlayıcı deneyimlerle karşılaştıklarında olumsuz duygular yaşarlar. Bununla birlikte kendileri için önemli bir başka kişinin varlığında bu duyguların etkisi içsel olarak çok fazla çaba sarf etmeksizin azalır (26). Bu durumun duygu düzenlemenin sosyal yönüne dikkat çeken çeşitli sinirbilim araştırmalarıyla da desteklendiğini söylemek mümkündür. Çalışmalar duygunun kendi kendini düzenlemesini sağlayan dorsolateral prefrontal korteks gibi yapıların uygun sosyal destek sağlandığında daha az aktif olduğunu göstermektedir (97,98). Sosyal bir ortamda yaşamak üzere gelişmiş insan beyni, duygu düzenlemek için kendi kendine düzenleyici mekanizmaları tüketmek yerine muhtemelen mümkün olan her durumda daha az çaba ve maliyetle çevresindeki uygun kaynakları ve güvenilir diğerlerini kullanmayı tercih etmektedir (99). Örneğin, zorlayıcı bir durumda başkalarıyla birlikte olan bir kişi yalnız olduğu duruma göre duygularını düzenlerken muhtemelen daha az içsel çaba harcayacaktır.

Gelişimsel açıdan baktığımızda duygu düzenleme bebeklerin dünyaya gözlerini açtıkları ilk andan itibaren yaşamlarında yer alan bir olgudur. Bu yıllarda bebeklerin doğal olarak ortaya çıkan tepkileri bakım verenlerinin onların uyarılma düzeylerini değiştirmeleri için bir ipucu görevi görür. Dolayısıyla duygu düzenlemenin kişilerarası bir süreçle birlikte ortaya çıktığı söylenebilir (100). Yaşamın ilk yılının sonunda bebeklerin dikkat mekanizmaları ve basit motor becerileri geliştikçe duygusal uyarılmayı kontrol etme girişimleri de daha amaçlı hale gelir. Öncelikle geri çekilme, ulaşma, yeniden yönlendirme ve kendini yatıştırma gibi çevreye duyarlı olduklarını düşündüren daha organize motor becerileri kullanılmaya başlanır. İkinci olarak bakım verenlerinin ve diğerlerinin duygusal deneyimlerinin düzenlenmesinde kendilerine yardımcı olacak şekilde davranabileceklerini kabul ettikleri için duygusal deneyimlerin değiştirilmesi diğerlerinin müdahalesiyle birlikte açıkça sosyal hale gelir (101).

Anne – bebek etkileşimine bağlanma kuramı açısından baktığımızda bu ilişkide dikkate değer bir sosyal etkileşim biçimi bulunmaktadır. Kurama göre bakım verenlerin çocukların ihtiyaçlarına yanıt verme derecesi çocukların kendilerine ve dünyaya dair bilişlerinin şekillendirilmesinde rol oynar. Güvenli, güvensiz, kaçınan ve kararsız olarak

dört biçimde incelenen bağlanma stillerine karar vermekte esas alınan nokta bebek ve bakım veren arasındaki ilişkidir (102). Bakım verenin çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarına karşı duyarlı, ulaşılabilir ve destekleyici olup olmaması yoluyla bağlanma ilişkisinin niteliği değişmektedir (102,103). Cassidy, bağlanmanın daha sonraki duygu düzenleme becerisini tahmin etmede etkili olduğunu belirtmektedir. Güvenli bağlanmada çocuk duygusal ipuçlarına duyarlı bir şekilde yanıt verileceği beklentisi içinde olurken, güvensiz bağlanmada bu beklentileri karşılama konusunda yalnız olduğunu düşünmektedir. Bağlanma güvenli olduğunda çocuk yaşadığı duyguları inkar etmek ya da bastırmak yerine bakım vereninin ona yardımcı olmak için orada olacağı beklentisiyle yalnız başına da bu duyguları deneyimleme ve tolere edebilme becerisini geliştirir (104). Bu yönüyle bakıldığında bağlanma ilişkilerinin duygu düzenleme süreçlerinin sosyal etkileşimler içinde başlayıp gelişmesini vurgulamasının yanı sıra kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin de erken bir oluşumu olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür.

Anne ve bebek arasındaki erken etkileşimlerin yanı sıra çocukların gelişim süreçleri boyunca içinde bulundukları aile ortamının çeşitli özellikleriyle birlikte duygu düzenleme süreçlerini etkilediği belirtilmektedir (105-107). Morris ve arkadaşlarına göre aile ortamının özellikleri çocuk ve ergenlerin duygu düzenleme süreçlerine üçlü bir mekanizma yoluyla etki etmektedir. İlk olarak çocuklar duygu düzenlemeyi içinde bulundukları aile içinde modelleme, gözlemsel öğrenme ve sosyal referans alma yoluyla öğrenmektedir. İkincisi duyguların ifadesi ve duyguların yönetimi ile ilgili ebeveynlik uygulamaları çocukların duygu düzenleme süreçlerini etkilemektedir. Üçüncüsü duygu düzenleme süreçleri ebeveynlik tarzı, ailenin dışavurumculuğu ve evlilik ilişkisinin niteliği gibi çeşitli durumların etkisiyle ailenin duygusal ikliminden etkilenmektedir (22). Ebeveynlerin duygularla ilgili kendi inançları, kendi duygularını kontrol etme yetenekleri, zihinsel sağlıkları ve köken ailelerinin özellikleri, duyguların aile ortamında sosyalleşme süreçlerinin, ebeveynlerin çocuklarla ve diğer aile üyeleriyle etkileşim biçimleri üzerindeki rolü vurgulanmaktadır (108).

Duygu düzenleme süreçlerinin sosyal ve gelişimsel süreçlerle olan etkileşiminin çift yönlü olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Duygu düzenleme süreçleri çeşitli sosyal bağlamlardan ve bu bağlamlardaki kişilerarası ilişkilerden etkilenmektedir. Aynı zamanda aile ortamı gibi sosyal ortamların çocukların psikososyal gelişimi

üzerinde doğrudan etkileri olmakla birlikte bu etkilerin çoğunun ailelerin çocukların duygu düzenleme becerilerini etkilemesinden kaynaklandığı gösterilmektedir (22). Örneğin, anneye bağlanma ve akran yeterliliği arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma bağlanmanın akran yeterliliği üzerindeki etkisinin duygu düzenleme süreçleri aracılığıyla ortaya çıktığını göstermektedir (109). Başka bir çalışmada annenin ifade ettiği duygu ile çocuğun dışsallaştırma problemi ve sosyal yetkinliği arasındaki ilişkide çocukların duygu düzenleme becerilerinin etkili olduğu gösterilmektedir (110).

Gelişimsel süreç içinde duygu düzenlemenin kişilerarası yanı sıra akran ilişkileri ve ilerleyen dönemlerde romantik ilişkiler aracılığıyla da göze çarpan bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır (95). Çocuklar ebeveynlerinden daha bağımsız hale geldikçe yaşamlarında önem kazanan hassas ve aile ilişkilerine göre daha savunmasız olduğu söylenebilen akran ilişkileri duygu düzenleme becerilerinin de kişilerarası alanda kullanımı daha önemli bir hale getirmektedir (22,111). Bununla birlikte yetişkinlikte yakın ilişkilerin işlevsel bir biçimde sürdürülmesi için de duygu düzenleme süreçleri oldukça önemlidir (112). Sonuç olarak duygu düzenleme süreçleri sosyal bir bağlamda gelişerek yaşam boyunca sosyal ilişkilerle iç içe olduğundan kişilerarası süreçlerden ayrı düşünülemez (113).

2.4.3. Kişilerarası Duygu Düzenleme Süreçleri

Duygu düzenleme süreçleriyle ilgili mevcut araştırmalar yakın bir zamana kadar insanların duygularını düzenlemek için kullandıkları bireysel stratejilere yoğun bir ilgi göstermiş olmasına karşın, kişilerarası duygu düzenleme kavramına ilişkin literatürde önemli bir boşluğun bulunduğu söylenebilir. Bu nedenle gelişimsel ve sosyal açıdan önemi açıkça görülen kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin kavramsallaştırılması ilişkin teorik temeller son yıllarda çeşitli yazarlar tarafından ele alınmıştır (24,27,114).

Gross ve Thomson, dışsal duygu düzenlemeyi birinin başkaları aracılığıyla duygularını düzenlediği süreç olarak ifade etmişlerdir (94). Niven ve arkadaşları ise kişilerarası duygu düzenleme sürecini birinin bir başkasının duygularını kasıtlı olarak düzenleme girişimleri olarak kavramsallaştırmışlardır (114). Bu çerçeveye göre bu girişimler arasında iki ayrım bulunmaktadır. Birincisi başkasının duygusal deneyimini değiştirme girişiminde bulunan kişinin hedef kişinin deneyimini iyileştirmek mi yoksa kötüleştirmek mi olduğuna ilişkin güdüsüdür. İkincisi ise uygulanan strateji türleri (bilişsel ve davranışsal) arasındadır. Bilişsel stratejiler için bir başkasının yaşadığı

duruma ilişkin yeniden çerçeveleme kullanılarak duygunun düzenlenmesi örnek olarak gösterilebilirken, davranışsal stratejiler birine sarılmak ya da ona bir tatlı hazırlamak şeklinde gerçekleştirilebilir (114,116). Zaki ve Williams’a göre önceki birkaç yılda kişilerarası duygu düzenlemenin çeşitli yönlerini keşfetme konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiş olmasına karşın duygusal ifadeden toplum yanlısı davranışlara kadar değişen birçok yapıyı organize eden teorik bir çerçeve olmaması çeşitli kavram karmaşalarına sebep olmaktadır. Bu nedenle yazarlar literatürde var olan teorileri tek bir çerçeve altında birleştirmeye çalışmıştır (24).

Kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinden bahsedebilmemiz için şu iki koşul önemli görünmektedir. Birincisi, duygu düzenlemenin ortaya çıkması bir sosyal etkileşim bağlamı içermelidir. İkincisi, sosyal etkileşim içinde bulunan aktörlerin bu etkileşimi gerçekleştirmelerindeki amaçları duygu düzenlenmesi olmalıdır (24). Başka bir ifadeyle kişilerarası duygu düzenleme kasıtlı olarak bir kişinin kendisinin ya da bir başkasının duygularını düzenlemeyi amaçlar. Bu nedenle duygu düzenleme motivasyonunu içermeyen birlikte düzenleme (117) ya da duygusal bulaşma gibi kavramlar (118) kişilerarası duygu düzenlemeden ayrılır (96).

Kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin kavramsallaştırılmasındaki ilk ayrım “içsel” ve “dışsal” kişilerarası duygu düzenlemedir. İçsel kişilerarası düzenleme, bireyin kendi duygusal deneyimini düzenlemek amacıyla bir diğeriyle başlattığı sosyal etkileşimi ifade ederken, dışsal kişilerarası düzenlemede amaç karşıdaki bireyin duygusal deneyimini düzenlemektir. Örneğin ofiste patronuyla tartışan A kişisi duygusal deneyimini değiştirmek için yaşadıklarını B kişisiyle paylaşır. B kişisi A kişisini dinler ve sonrasında ona destekleyici sözler söyleyerek rahatlatmaya çalışır. Burada A kişisi içsel kişilerarası duygu düzenleme stratejisini kullanırken, B kişisi ise dışsal kişilerarası duygu düzenleme stratejisi kullanmaktadır. Konuyla ilgili ikinci ayrım ise “yanıta bağımlı” ve “yanıttan bağımsız” düzenlemedir. Yanıta bağımlı süreçlerde diğer kişinin geri bildiriminin nitelikleri önem kazanırken, yanıttan bağımsız süreçlerde bu etkileşim sosyal bir bağlamda meydana gelse de muhatabının belirli bir şekilde yanıt vermesini gerektirmez. Yukarıdaki örneği içsel kişilerarası mekanizmalar açısından ele aldığımızda yanıta bağımlı süreç A kişinin duygusal deneyiminin değiştirilmesi B kişinin yanıtı olumlu ise amacına ulaşabilmektedir. Öte yandan yanıttan bağımsız süreçte A kişisi B kişisi ile etkileşim halindeyken kendi duygularını adlandırmak gibi

yöntemlerle duygusal deneyimini değiştirebilmektedir. Yanıttan bağımsız süreçte dikkat edilmesi gereken nokta bu etkileşimin sosyal bir bağlamda meydana geliyor olmasına karşın diğer kişinin tepkisine bakılmaksızın gerçekleşiyor olmasıdır. Dışsal kişilerarası mekanizmalarda yanıtla bağlı düzenleme yalnızca B kişisi A kişinin duygusal deneyimini düzenlemeye yardımcı olduğuna dair geri bildirim aldığı anda gerçekleşebilir. Burada A kişisinden gelen olumlu geribildirim B kişinin duygu düzenlemesine de yardımcı olabilir. Yanıttan bağımsız dışsal düzenlemede B kişinin A kişinin deneyimini düzenleme girişimi A kişinin tepkisinden bağımsızdır. Peki A kişisinden bir yanıt gelmediği dolayısıyla düzenlemenin hedefine ulaşp ulaşmadığının bilinmediği durumda duygu düzenleme nasıl gerçekleşir? Burada işleyen muhtemel durum toplum yanlısı davranmanın A kişisindeki olumsuz etkiyi hafıflettiğine dair üretilen bir sinyal ile içsel hedefe ulaşılmış olması şeklinde bir zihinsel temsile yol açıyor olmasıdır (24).

Zaki ve Williams, kişilerarası duygu düzenlemenin *içsel* ve *dışsal* düzenlemesi ile *yanıtla bağımlı* ve *yanıttan bağımsız* mekanizmalarını 2 x 2 şeklinde bir matris ile kavramsallaştırmaktadır (Şekil 2.2) (24). Matrisin önemli bir yönü farklı süreçlerin ve mekanizmaların birbirini tamamen dışlayan süreçler olarak düşünülmemesi gerektiğidir. Bu durum sosyal etkileşimlerin dağınık olması, kişilerarası yaşantılar içinde hem kişisel hem kişilerarası düzenlemelerin eş zamanlı olarak kullanılabilmesi ve kişilerarası düzenleme süreçleri içinde de içsel ve dışsal düzenleyici rollerin ardışık olarak değişebilmesinden kaynaklanabilmektedir (24).

		Düzenleyici Sınıflar	
		İçsel	Dışsal
Mekanizmalar	Yanıttan bağımsız	Duygusal durumları etiketleme/Yalnızca diğerinin sosyal bağlamdaki varlığı	Diğerinin duygu durumunu değiştirme girişiminin sonuçtan bağımsız olarak ortaya çıkardığı olumlu duygu
	Yanıta bağımlı	Bireylerin duygusal deneyimlerinin başkalarının destekleyici davranışlarıyla yeniden değerlendirilmesi	Diğerinin duygu durumunun başarılı bir şekilde değiştirilmesiyle ortaya çıkan dolaylı etki

Şekil 2. 2: Kişilerarası duygu düzenleme matrisi (24)

Hoffman (2014), kişilerarası duygu düzenleme süreçlerini agorafobi ve panik atak rahatsızlığı bulunduğu için yalnız başına dışarı çıkmaktan korkan bir kadın ve eşini içeren klinik bir senaryo ile şu şekilde örneklendirmektedir. *İçsel yanıtı bağımsız kişilerarası duygu düzenlemesinde* kadın yalnızca eşinin varlığında daha rahat hissedebilir. Bu durumda eşinin belirli bir tepki vermesine gerek kalmaksızın duygu düzenleme gerçekleşmiş olacaktır. *İçsel yanıtı bağımlı kişilerarası duygu düzenlemesinde* kadın eşinden kendisiyle birlikte dışarı çıkmasını isteyebilir. Eşi bu teklifi kabul ettiğinde kadının kaygısı azalacak ve duygu düzenleme gerçekleşmiş olacaktır. *Dışsal yanıtı bağımsız duygu düzenlemesinde* eş, kadının kaygısı nedeniyle böyle bir teklifte bulunduğunu fark etmeksizin yalnızca onun talebini karşılaması yoluyla ortaya çıkan olumlu bir duygunun deneyimlenmesi şeklinde gerçekleşir. *Dışsal yanıtı bağımlı duygu düzenlenmesinde* eş, kadının kaygısının farkındadır ve onun kaygısının azalmasını istemektedir. Kadının kaygısı azaldığında duygu düzenleme gerçekleşmiş olacaktır (27).

2.5. KİŞİLERARASI PROBLEMLER

Kişilerarası psikolojinin kökenleri Platon, Aristo ve Hipokrat gibi ilk çağ fizyoloğlarına kadar dayansa da psikanalitik kuramda daha az vurgulanan insan kişiliğinin ve davranışlarının kişilerarası ortamda şekillendiği görüşü İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sosyal süreçlerdeki anlayıştan uzak ve yıkıcı davranışları anlamaya yönelik ilginin artmasıyla daha dikkat çekici bir hale gelmiştir (119). Adler'in bireylerin davranışlarının dünyaya geldikleri ilk andan itibaren bir toplumsallığın içinde meydana geldiği görüşüyle psikolojide kişilerarası alanın öneminin doğrudan vurgulandığı söylenebilir. Çocuk doğduğu andan itibaren annesi ve öteki aile bireyleriyle fiziksel, psikolojik ve zihinsel olarak çok yakın ve doğrudan etkileşimde olduğu bir yapı içindedir. Gerek çocukların gerekse büyüüp yetişkin olduklarında bireylerin kendilerini içinde bulundukları aile ve toplumdan soyutlaması imkansızdır. Dolayısıyla bireylerin düşünce, duygu ve davranışlarını anlamak için onların diğer insanlarla geliştirdikleri ilişkilerde çocukluklarında öğrendikleri “oyunun kurallarına” göre oynadıkları görüşünden hareketle ilişkiler içinde gösterilen davranışları anlamak öncelikli hale gelmektedir (64).

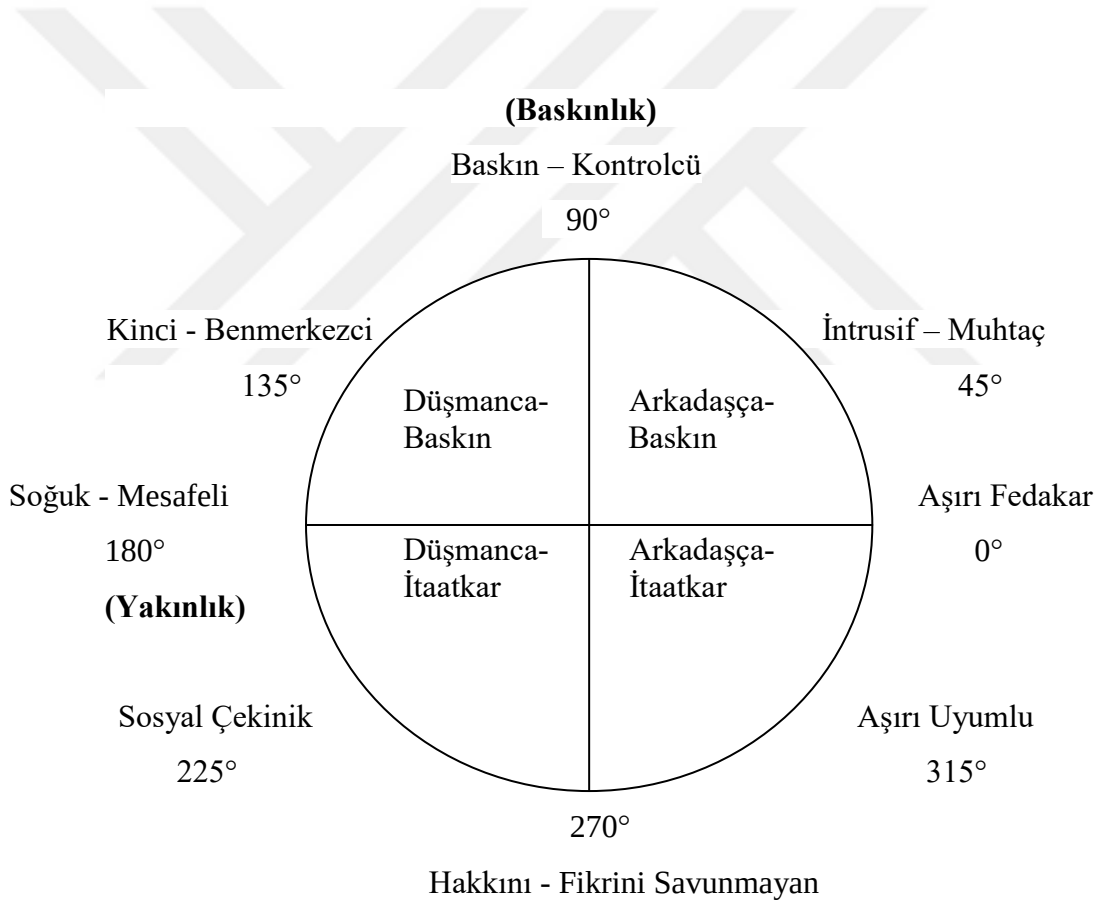
Kişilerarası ilişkilerin klinik ortamda ve psikoterapi ile tedavi yöntemleri açısından daha görünür hale gelmesi ise Harry Stack Sullivan (1953)'ün kişilerarası

teorisini psikiyatriye kazandırmasıyla olmuştur (6). Sullivan'a göre insan kişiliğini anlamak ve gerektiğinde uyumsuz davranışları tedavi edebilmek için odaklanacağımız tepkiler ilişkiler içinde gelişmektedir. Kuram bireylerin kişiliklerini ve çevrelerine verdikleri tepkileri kişilerarası ilişkilerin bir sonucu olarak ele aldığından inceleme noktası da ilişkilerin dışındaki durumlar olamaz yani insanın kişiliği ancak kişilerarası ilişkiler içinde ortaya çıkar. Kişiliği gerilimi azaltmak amacıyla işlev gösteren bir yapı olarak ele alan Sullivan, gerilimleri ihtiyaçlar, anksiyete ve uyku olmak üzere üç grupta incelemiştir. Gerilimlerin azaltılması ise öncelikle çocukluk dönemlerinde olmak üzere kişilerarası bir boyutta gerçekleşir. Bebek acıktığında, susadığında ya da uyumaya ihtiyaç duyduğunda bu ihtiyaçları annesi ve ya bakım verenleri tarafından karşılanır. Annenin anksiyete içeren tavırları bebeğe de yansır ve bebek kendini güvende hissetmediğinde onu yatıştıracak olan kişiler yine bakım verenleridir (120). Sullivan'ın kişiliği kavramsallaştırırken geliştirdiği bir kavram da "personafikasyon" kavramıdır. Personafikasyon bireyin kendisine ya da diğerlerine dair geliştirdiği imgeyi temsil eder. Kurama göre insanlar diğerleriyle onların gerçekte oldukları hallerinden ziyade kendi zihinlerinde oluşturdukları şekliyle ilişki kurar. Bu imgelerin gelişmesi ise bebeğin kendisi ve annesi ya da bakım vereni olmak üzere iki temel kişiyi içerir. İyi anne personafikasyonundaki davranışlar besleyen, seven, okşayan davranışları içerirken, kötü anne personafikasyonu ise bakım verme konusunda eksik davranışları içerir. Bu nedenle bebeğin temelde annesiyle yaşadığı ilişki diğer insanlarla kuracağı ilişkileri belirler (64).

Psikopatolojinin temelinde kişilerarası ilişkilerdeki çeşitli zorlukların ya da eksiklerin yattığını belirten Sullivan'a göre, bireyleri kişilerarası etkileşimlere motive eden iki temel kavram *güven* ve *öz-saygıdır* (6). Sullivan'ın kuramını geliştirerek kişilerarası davranışları dairesel bir düzlem üzerinde sırasıyla *yakınlık* ve *baskınlık* eksenleriyle açıklayan Leary, iki eksenin uçlarına denk gelen özelliklerin kombinasyonlarıyla döngüsel bir model oluşturmuştur (121). Modele göre dikey ekseninde bulunan kontrol - baskınlık boyutu yukarıdan aşağıya bir çizgi üzerinde baskın davranıştan uysal - itaatkar davranışa doğru değişmektedir. Yatay ekseninde bulunan yakınlık - bakım boyutu ise soldan sağa bir çizgi üzerinde düşmanca davranıştan arkadaşça davranışa doğru değişmektedir. Modelin ikinci önermesi ise kişilerarası etkileşimlerdeki karşılıklılık ilkesidir. İlkeye göre bir kişinin davranışı etkileşimde bulunduğu diğer kişide belirli bir tepki biçimi uyandırır. Bu durum yakınlık ve baskınlık

eksenlerinin iki uçtaki boyutlarıyla da benzerlik göstermektedir. Kişilerarası etkileşimin sürdürülebilmesi için davranışların birbirini tamamlayıcı özellikler göstermesi önemli görünmektedir. Örneğin, arkadaşça baskın davranışlar etkileşimi sürdürmek isteyen diğer kişiyi arkadaşça itaatkar davranışlara itebilir (122).

Kişilerarası döngüsel model yakınlık – bakım ve baskınlık – kontrol eksenleri üzerinde 45'er derecelik sapmalarla değişen sekiz oktantla ifade edilmektedir. Farklı kişilerarası problem alanlarını belirten bu oktantlar; *Baskın – Kontrolcü*, *İntrusif – Muhtaç*, *Aşırı Fedakar*, *Aşırı Uyumlu*, *Hakkını – Fikrini Savunmayan*, *Sosyal Çekinik*, *Soğuk – Mesafeli* ve *Kinci – Benmerkezci* olarak ifade edilmektedir (123). Bu alanlar kişilerarası düzlem üzerinde şekil 2.3'te gösterilmektedir (124, kaynak: 125 p. 214).

Şekil 2.3: Kişilerarası döngüsel model (124, kaynak:125 p. 214)

Bireylerin bakım verenleriyle erken dönem yaşantılarının daha sonraki ilişkilerini etkilediği görüşü Klein, Winnicott, Mahler gibi ego psikologları ve nesne ilişkileri kuramcılarının yanı sıra Ainsworth ve Bowlby gibi bağlanma kuramı yazarları

tarafından da desteklenmiştir (120). Tüm bu kuramcılarının görüşlerinden hareketle bireylerin erken dönem yaşantılarından köken alarak güncel yaşantılarına kadar gelen kişilerarası ilişkilerindeki problemleri anlama çabası onların yaşantılarının her alanındaki etkileşimlerini, işlevselliklerini, klinik ve sosyal açıdan yaşadıkları zorlukları kavramsallaştırıp müdahale edebilmek için önemli görünmektedir.

2.6. ALGILANAN ANNELİK TUTUMU, ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR, KİŞİLERARASI DUYGU DÜZENLEME SÜREÇLERİ VE KİŞİLERARASI PROBLEMLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Literatürde bu çalışma kapsamında ele alınan değişkenlerin ayrı ayrı incelendiği çalışmaların olduğu görülmekle birlikte erişilen çalışmalar kadarıyla tüm değişkenlerin birlikte ele alındığı bir çalışma saptanmamıştır. Ayrıca algılanan annelik tutumu, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmıştır olmakla birlikte bu çalışmada ebeveynlik algısı ana babaya bağlanma ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir (126). Kennedy 2006 yılında 224 lisans öğrencisiyle yaptığı çalışmada depresyon, anksiyete ve kişilerarası problemlere karşı kırılganlık üzerinde ebeveynlik stilleri, şemalar ve başa çıkma biçimlerinin etkisini incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre erken dönem uyumsuz şemalar hem kişilerarası problemlerin oluşumunda hem de uyumsuz başa çıkma stillerinin gelişmesinde etkili olduğu ifade edilmektedir. Çalışmada ebeveynlik stilleri ana babaya bağlanma ölçeğiyle incelenmiş olup bu durum şema kuramının algılanan ebeveynlik tutumları ölçeğinin kullanılmaması nedeniyle bir sınırlılık olarak ifade edilmiştir. Sonuçlar annenin aşırı koruma puanlarıyla erken dönem uyumsuz şema puanları arasında olumlu yönde ilişki olduğunu öte yandan annenin bakım verme puanıyla erken dönem uyumsuz şemalar arasından negatif yönde ilişki olduğunu göstermektedir. Sonuçlar erken dönem uyumsuz şemaların kişilerarası problemlerin 8 alt ölçeğindeki değişkenliğin önemli bir bölümünü açıkladığını, zarar görmeye karşı dayanıksızlık ve fedakarlık şemalarının kişilerarası problemlerin en tutarlı göstergeleri olduğunu ifade etmektedir. Önemli bir diğer bulgu ise fedakarlık şemasının 8 kişilerarası problem alanının 5'ini ve zarar görmeye karşı dayanıksızlık şemasının ise 8 problem alanından 4'ünü açıklayan önemli bir uyumsuz şema olduğudur (126).

2.6.1. Algılanan Ebeveynlik Tutumu ve Kişilerarası Problemler

Literatürde algılanan ebeveynlik tutumu ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkiyi inceleyen belirli sayıda çalışmanın bulunduğu ve bu çalışmaların ebeveynlik stilini değerlendirmek için çoğunlukla şema teorisi ölçüm araçlarından farklı ölçekler kullandığı görülmektedir (77,127-130). Bu çalışmalardan bir tanesi algılanan ebeveynlik stili ile kişilerarası ilişkiler arasındaki ilişkiyi incelemektedir (77). Annenin algılanan ebeveynlik stili ile kişilerarası ilişkiler arasındaki ilişkiyi 13 – 19 yaşları arasındaki ergen örnekleminde inceleyen bir çalışma annelerini yetkili olarak algılayan ergenlerin annelerini otoriter veya izin veren olarak algılayan ergenlerden daha iyi kişilerarası ilişkiler bildirdiklerini ifade etmektedir (77). Hatırlanan ebeveyn yetiştirme biçiminin kişilerarası problemler ile ilişkisini inceleyen bir çalışmanın sonuçlarına göre kişilerarası problemler ile ebeveyn reddi ve kontrolü arasında olumlu yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya göre hatırlanan anne reddetme ve ceza ile kontrol ve aşırı koruma davranışları tüm kişilerarası problem alanlarıyla pozitif yönde ilişki göstermektedir (127). Erken yaştaki ebeveyn temsillerinin kişilerarası problemler ile ilişkisini inceleyen başka bir çalışmanın sonuçları küçük yaşlarda ebeveynleri tarafından küçümsenme/utandırma ve kayırmacılığa maruz kalma deneyimleri yaşayan genç yetişkinlerin kişilerarası problemler ve psikopatolojiye yatkınlık konusunda hassasiyetini arttırdığını göstermektedir. Sonuçlar annenin küçümseyici, eleştirici ve kayırmacı davranışlarının ilişkilerde özellikle aşırı soğuk, aşırı içe dönük ve kendine güvenmeme gibi davranışlar göstermeyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (128). Ebeveyn kabul reddi ile kişilerarası problemler değişkenlerinin yer aldığı bir çalışmanın sonuçlarına göre kişilerarası problemler ile anneden algılanan red arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (129).

2.6.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Kişilerarası Problemler

Uluslararası literatürde erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkinin farklı örneklemeler üzerinde incelendiği belirli sayıda çalışmanın bulunduğu görülmektedir (131-134). Thimm (2013)'in erken dönem uyumsuz şemalar ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkiyi 106 kişilik klinik örnekleme incelediği çalışmasının sonuçlarına göre erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası problemler arasında güçlü ilişkiler bulunduğu ifade edilmektedir. Sonuçlara göre zedelenmiş sınırlar şema alanı aşırı uyumlu kişilerarası problemler alt ölçeğiyle ilişkiliyken,

diğerlerine yönelimlilik şema alanı ile hakkını/fikrini savunmayan kişilerarası problemler alt ölçeği birbiriyle ilişkilidir. Ayrılma reddedilme şema alanında bulunan erken dönem uyumsuz şemaların hakkını/fikrini savunmayan, sosyal çekinik ve sosyal mesafeli kişilerarası problemler alt ölçekleriyle ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Zedelenmiş özerklik şema alanının uyumsuz şemaları sosyal çekinik, soğuk mesafeli ve ikinci benmerkezci kişilerarası problemler alt ölçekleriyle ilişkilidir. Duyguların bastırılması şemasının soğuk mesafeli kişilerarası problemler alt boyutuyla ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte sonuçlar hiçbir erken dönem uyumsuz şema alanının baskın – kontrolcü, intrusive – muhtaç ve aşırı fedakar kişilerarası problemler alt ölçekleriyle ilişkili olmadığını göstermektedir (131).

Mojallah ve arkadaşlarının (2015) erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkiyi 150 İranlı kadın öğrenci üzerinden inceledikleri çalışmalarının sonuçları ayrılma/reddedilme ve zedelenmiş özerklik şema alanları başta olmak üzere tüm şema alanlarının kişilerarası problemler ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Sonuçlara göre ayrılma/reddedilme şema alanı sosyal çekinik, aşırı fedakar, aşırı uyumlu, ikinci - benmerkezci ve baskın – kontrolcü kişilerarası problemler alt ölçekleri ile güçlü bir ilişkiye sahiptir. Zedelenmiş özerklik şema alanı sosyal çekinik, aşırı fedakar, baskın – kontrolcü ve intrusive – muhtaç kişilerarası problemler alt ölçekleri ile güçlü bir ilişkiye sahiptir. Zedelenmiş sınırlar şema alanının sosyal çekinik, aşırı uyumlu, ikinci – benmerkezci kişilerarası problemler alt ölçekleriyle ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Diğerleri yönelimlilik şema alanının intrusive – muhtaç kişilerarası problem alt ölçeği dışındaki tüm alt ölçeklerle ilişkili olduğu ifade edilmektedir (132).

Stedal ve Welandar (2015) yaptıkları çalışmalarında psikopati, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkiyi hapsedilen suçlular örneklemini üzerinde incelemişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre en yüksek puan alınan şemalar fedakarlık, güvensizlik/kötüye kullanım, yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik ve duygusal yoksunluktur. En yüksek puan alınan kişilerarası problemler sosyal çekinik, soğuk – mesafeli, aşırı fedakar alt ölçekleri olarak ifade edilmiştir. Ayrıca birçok erken dönem uyumsuz şema ve kişilerarası problemler arasında güçlü anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yalnızca intrusive muhtaç kişilerarası problemler alt ölçeğinin herhangi bir uyumsuz şema ile ve içiçe geçme/ gelişmemiş benlik şemasının herhangi bir kişilerarası problemler alt ölçeğiyle ilişkisi olmadığı ifade edilmiştir. En güçlü ilişki

gösteren şemalar ve kişilerarası problemler şu şekilde sıralanmıştır. Sosyal çekinik kişilerarası problem alt ölçeği ile zarara karşı dayanıksızlık şeması arasında (0,89), başarısızlık şeması arasında (0,86), sosyal izolasyon/yabancılaşma şeması arasında (0,86), boyun eğicilik şeması arasında (0,84) ve duyguların bastırılması şeması arasında (0,77) gücünde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kinci benmerkezci kişilerarası problemler alt ölçeği ile yetersiz özdenetim şeması arasında (0,84) ve haklılık/büyükleme şeması arasında (0,78); soğuk mesafeli kişilerarası problem alt ölçeği ile zarara karşı dayanıksızlık şeması arasında (0,83); hakkını/fikrini savunmayan kişilerarası alt ölçeği ile sosyal izolasyon/yabancılaşma şeması arasında (0,83); baskın – kontrolcü kişilerarası alt ölçeği ile haklılık/büyükleme şeması arasında (0,82) ve yetersiz öz denetim şeması arasında (0,81) gücünde ilişki olduğu ifade edilmiştir (133). Janovsky ve arkadaşlarının (2019) erken dönem uyumsuz şemalar ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide sürekli farkındalık özelliğinin aracı rolü olup olmadığını inceledikleri çalışmalarının sonuçlarına göre şemalar ve kişilerarası problemlerin pozitif yönde bir ilişki gösterdiği ve bu ilişkiye aracılık eden tek sürekli farkındalık özelliğinin yargı yönü bulunmadan ifade etme ve kabul etme özelliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre 18 erken dönem uyumsuz şemadan 16'sı kişilerarası problemlerle pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. İlişkili bulunmayan iki şema yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik ve haklılık/büyükleme şemalarıdır (134).

2.6.3. Kişilerarası Duygu Düzenleme Süreçleri ve Kişilerarası Problemler

Literatürde ulaşılabildiği kadarıyla kişilerarası duygu düzenleme süreçleri ve kişilerarası problemler değişkenlerini içeren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte kişilerarası problemler ile duygu düzenleme değişkenlerini içeren farklı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Değişkenleri arasında kişilerarası problemlerle duygu düzenleme güçlükleri bulunan bir araştırmanın sonuçlarına göre kişilerarası problemlerle duygu düzenleme güçlükleri arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin duygu düzenleme konusunda yaşadıkları güçlük arttıkça kişilerarası ilişkilerde yaşadıkları problemler artmaktadır (129). Kişilerarası problemlerle bilişsel duygu düzenleme değişkenlerini içeren bir çalışmanın sonuçlarına göre felaketleştirme, olumsuz olaylar sonucunda kendisini ve başkalarını suçlama gibi bilişsel duygu düzenleme stratejileri kullanmak kişilerarası problemleri arttırmaktadır (135). Kişilerarası duygu düzenleme süreçleri ile sosyal kaygı arasındaki

ilişkiyi inceleyen bir çalışmanın sonuçlarına bakış açısı edinme ve sosyal model alma kişilerarası duygu düzenleme stratejileri kullanımının sosyal kaygıları açıklamada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (136).

Özetle, tüm bu sonuçlar algılanan annelik tutumu ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkiye erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin aracılık edebileceğini, bu ilişkilerin farklı örneklemeler üzerinde karşılıklı olarak araştırılmasının her iki kuram açısından kavramsallaştırmalarımıza katkıda bulunabileceğini düşündürmektedir. Bu ilişkilerin farklı örneklemeler üzerinde incelenmesi iki açıdan önemlidir: İlki erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası problemlerin benzer şekilde yaygın örüntüler halinde ortaya çıkması ve kişilerin yaşamlarını birçok açıdan zorlaştırmaları nedeniyle bu ilişkinin kökenlerine dair yapıları anlamlandırmanın önemli olduğudur. İkincisi ise şema kuramında kişilerarası problemler ve erken dönem uyumsuz şemalar gibi yaygın ve kronik görünen konularda zorluk yaşayan bireylerin tedavisinde geçmişte ebeveynlerden alınamayan yetersiz fiziksel ve psikolojik bakımın etkisini azaltmayı hedefleyerek oldukça işlevsel şekilde kullanılacak “sınırlı yeniden ebeveynlik” gibi yaşantısal tekniklerin bulunmasıdır (13).

2.7. ŞİZOFRENİ TANILI KADINLARIN ANNELİK DENEYİMLERİ

Şizofreni duygu, düşünce ve davranışlarda çeşitli bulgularla ortaya çıkan, işlevselliği önemli ölçüde etkileyen ve henüz etiyolojisine dair kesin bir kavramsallaştırmaya sahip olmadığımız ciddi ve kronik toplum sağlığı sorunlarından biridir (137). Şizofreninin kadınlarda genellikle 25 – 35 yaşları arasında başladığı (35,138), daha iyi huylu bir hastalık seyri gösterdiği ve kadın şizofreni hastalarının erkek hastalara göre toplumla olan entegrasyonlarının daha iyi olduğu bildirilmiştir (139). Çalışmaların birçoğunda şizofrenili kadınlar arasında erkek hastalara göre evlilik oranlarının daha yüksek olduğu veya daha sık olarak bir partnerle yaşadıkları belirtilmektedir (140-142).

Hastaların yaşamlarının büyük bir kısmını kurum bakımında geçirmek durumunda oldukları önceki dönemlere nazaran toplum temelli yaklaşımların benimsenmesiyle birlikte anneliğin ve ebeveynliğin şizofrenili kadınların yaşamında daha sık rastlanan bir deneyim olarak karşımıza çıktığı söylemek mümkündür (143). 2000’li yıllara yakın zamanda yapılan araştırmalar şizofreni tanısı almış kadınların

doğurganlık oranlarının genel toplumla benzer olduğunu göstermektedir (144-146). Ayrıca şizofreni tanısı almış annelerin %54'ü ile %80'inin ise en az bir çocuklarını kendilerinin yetiştirdiği ifade edilmektedir (147-149).

2.7.1. Şizofreni Tanılı Annelerin Gebelik ve Ebeveynlik Süreçleri

Şizofrenili kadınlar yaşamlarının pek çok alanında olabileceği gibi yakın ilişkiler, gebelik ve ebeveynlik süreçlerinde de ciddi sorunlarla karşı karşıya gelmektedirler. Şizofreni tanılı kadınlarda istenmeyen cinsel birliktelik ve yüksek riskli cinsel davranış oranının daha fazla olduğu, doğum kontrolü kullanımının daha az olduğu ve bu nedenle de bu kadınların planlanmayan gebeliklere karşı daha savunmasız oldukları ifade edilmektedir. Ayrıca bu tür gebeliklerin doğum komplikasyonları ile ilişkili olarak doğum sonrası psikoz riskini arttırabileceği belirtilmektedir (150). Kanada'da yapılan bir çalışma, 18 – 49 yaşları arasındaki şizofrenili kadınların kontrol grubuna göre doğumdan sonraki 12 ay içinde tekrar gebelik yaşama riskinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (151). Şizofreni tanısı almış kadınların gebelikleri sırasında şiddete maruz kalma (152) ve kürtaj yaptırmış olma oranlarının daha fazla olduğu ifade edilmektedir (152,153).

Annelik yaşamlarının ilk günlerinden itibaren hayatta kalabilmek için bir bakım verenin varlığına ihtiyaç duyan bir başkasının beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını gidermenin ötesinde onun duygusal, psikolojik ve gelişimsel ihtiyaçlarının farkında olmayı ve bunları olabildiğince karşılamayı içerir. Şizofreni tanılı anneler hastalıklarına ve ebeveynlik becerilerini etkileyen birçok olumsuz koşula rağmen çocuklarıyla anlamlı ilişkiler kurma arzusu gösterirler (154). Bununla birlikte şizofreni tanılı annelerin çocuklarına bakım verme konumlarını ve ebeveynlik niteliklerini etkileyen pek çok güçlkle karşılaştıkları belirtilmektedir (32). Şizofrenide pozitif belirtiler istenmeyen davranışlara yol açarken, negatif belirtiler arzulanan davranışların yokluğu yoluyla ebeveynlik üzerinde olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Şizofreni tanılı kadınların yaşadıkları kişilerarası, bilişsel, duygusal ve davranışsal belirtilerle ortaya çıkan uyumsuz ebeveynlik, bozulmuş annelik hassasiyeti ve saldırgan davranışlar gibi durumlar çocuk yetiştirme biçimini olumsuz etkileyebilmektedir (33). Şizofreni ve duygusal bozukluk tanılı annelerin incelendiği bir çalışmanın sonuçları, şizofreni hastalarında anne - bebek etkileşiminin kalitesinin genel olarak daha zayıf olduğunu, şizofreni tanısı bulunan annelerin duygusal bozukluk tanısı bulunan annelere

göre bebeklerine karşı daha uzak, daha duyarsız ve müdahaleci olduklarını ortaya koymaktadır (155). Şizofreni tanısı olan annelerin bebekleri için olumlu bir iklim yaratma konusunda güçlük çektiği ve daha öngörülemez davranışlar sergilediği ifade edilmektedir (34). Şizofreni tanılı annelerin sağlıklı kontrollerle karşılaştığı bir çalışma şizofrenili annelerde ihmalkar ebeveynlik tarzının daha fazla görüldüğü, künt duygulanımı olan annelerde bu durumun daha belirgin olduğu belirtilmiştir. Şizofreni tanılı annelerin üzüntü, öfke, şaşkınlık ve tiksinti gibi duyguları tanımakta zorluk çektikleri ve bu durumun ihmal davranışlarıyla ilişkili olduğu ifade edilmiştir (156).

2.7.2. Şizofreni Tanılı Annelerin Çocukları

Şizofreni tanılı annelerin çocukları hem ebeveynlerinin yetiştirme tarzları hem de annelerinin hastalıklarının aile ortamı üzerindeki etkileri gibi yollarla bu durumdan etkilenebilmektedir. 1982'den 2010 yılına kadar Danimarka'da doğan tüm çocukların ve ebeveynlerinin değerlendirildiği bir çalışma ebeveynlerinde ciddi zihinsel rahatsızlık (şizofreni, bipolar bozukluk veya depresyon) bulunan ailelerde çocukların yaşam düzenlerinin bu durumdan etkilendiğini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerde ciddi zihinsel rahatsızlık bulunduğunda aile ortamı daha çok tek ebeveyn ve çocuktan oluşmaktadır. Kontrol grubuyla karşılaştırıldığında annenin bu psikiyatrik tanılara sahip olması onların çocuklarıyla yalnız yaşama olasılıklarını arttırmaktadır. Annede bulunan şizofreni tanısı babadaki şizofreni tanısıyla karşılaştırıldığında aile çözülmesinde daha önemli bir risk faktörüdür. Doğumdan itibaren şizofreni tanılı 1,716 annenin çocuklarının %20'si anneleriyle tek başına yaşamaktadır (157). Annesinde şizofreni tanısı bulunan çocuklarda psikososyal çevrenin etkisini inceleyen bir çalışma, şizofrenili annelerin ailelerinde bulunan psikososyal ortamın kontrol ailelerine kıyasla uygun olmayan yetiştirme biçimi, bozuk aile içi ilişki ve iletişim güçlüklerini içerdiğini belirtmektedir. Uygun olmayan ebeveyn davranışları arasında uygunsuz ebeveyn kontrolü, aşırı kontrol, aşırı müsamaha ve deneyimsel yoksunluk gibi davranışların yer aldığı belirtilmiştir (11).

Şizofreni tanılı ebeveynleri bulunan çocuklar genetik kırılganlıklarıyla birlikte psikolojik, sosyal ve gelişimsel açıdan çeşitli güçlükleri içermesi yüksek bir aile ortamında büyümenin zorluklarını yaşamaktadır (158). Önceki yıllarda şizofreni tanılı ebeveynlerin çocuklarına yönelik yapılan yüksek risk çalışmalarının çoğunlukla bu bireylerin yaşam boyu zihinsel bozukluk geliştirme risklerine odaklanmış olduğu

görülmektedir. Bu çalışmalar şizofreni tanısı bulunan annelerin çocuklarında yalnızca şizofreni riskinin değil aynı zamanda birçok psikotik, afektif ve kişilik bozukluğu geliştirme riskinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (29,30). Şizofreni tanılı annelerden doğan 207 katılımcı ile şizofreni tanılı bir ebeveyni bulunmayan 104 katılımcının eşleştirildiği Kopenhag Yüksek Risk Çalışması, çalışma grubunda şizofreni gelişme riskinin %16,2, A kümesi kişilik bozukluğu geliştirme riskinin ise %21,3 olmasına karşın kontrol grubunda bu oranların sırasıyla %1,9 ve %5 olduğunu göstermektedir (29). Şizofreni tanısı bulunan annelerden doğan ve 35 ile 39 yaşlarına kadar takip edilen katılımcılardan oluşan Helsinki Yüksek Risk Çalışmasının sonuçları bu grupta şizofreni, duygudurum bozukluğu ve herhangi bir zihinsel bozukluk gelişme riskinin sırasıyla %6,7, %12,6 ve %23,1 olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışma ayrıca şizofreni tanılı annelerin çocuklarının madde kullanım bozuklukları açısından da daha fazla risk altında olduğunu vurgulamaktadır (31).

Araştırmalar şizofreni tanılı bir ebeveynle büyüyen çocukların psikiyatrik tanı alma açısından yüksek risk altında olduğunu gösterse de bu bireylerin birçoğu herhangi bir tanı almamaktadır. Psikiyatrik tanıları ve gelişimsel eksikliklere odaklanan bu yaklaşım, bireyler belirli bir düzeyde işlevselliklerini korudukları sürece herhangi bir sorun olmadığı varsayımını kabul eder ve güven, yakınlık, doyurucu kişilerarası ilişkiler kurabilme gibi diğer durumların ihmal edilmesine yol açar (159). Antony (1987) psikotik ve duygusal bozukluklara sahip ebeveynlerle büyüyen çocukların bu durumla başa çıkabilmek için çeşitli psikolojik stratejiler kullandıklarını belirtmiştir. Ona göre bu çocuklar zarar görmez ve dokunulmaz görünümünün bedelini uzaklaşma, duygusal izolasyon ve akılcılaştırma gibi bir takım psikolojik savunmalarla ödemektedir. Ayrıca birçoğu yakınlık ve üretkenlik konusunda sorun yaşama, ilişkilerinde yapma bozma döngüsünde olma ve yetişkin yaşantılarındaki başarılarına rağmen tatminsiz hissetmeye devam etmektedir (160). Şizofreni ve bipolar bozukluk tanılı ebeveynlerin çocuklarının duygusal dünyalarının Rorschach protokolleri ve Tematik Algı Testi (TAT) aracılığıyla incelendiği bir çalışma şizofreni tanılı ebeveynlerin çocuklarının Rorschach yanıtlarının daha ilkel içerik puanlarına sahip olduğu ve bu çocukların yetişkin psikotik hastalarla benzer zorluklar sergilediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Tematik Algı Testi sonuçlarına göre ebeveyn şizofrenisinin çocuklarda çatışmadan kaçınma örüntüsü ile ilişkisi olduğu belirtilmiştir (161).

2.7.3. Şizofreni Tanılı Annelerin /Ebeveynlerin Yetişkin Çocuklarıyla İlgili Çalışmalar

Literatür incelendiğinde şizofreni tanılı ebeveynle büyüyen çocukların yetişkinlik yaşamlarındaki deneyimlerini ve psikososyal özelliklerini inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu ve konunun genellikle son yıllarda ele alındığı görülmektedir. Aşağıda bu araştırmanın örneklemini ve konusu ile ilişkili olarak ebeveynlere dair deneyimler, şemalar, duygusal deneyimler ve kişilerarası ilişkiler ile ilgili olabileceği düşünülen çalışmaların sonuçlarına yer verilmiştir. Ciddi zihinsel bozukluğa sahip (21 şizofreni ve 19 depresyon) anneye büyüyen 40 kişilik bir örnekleme yapılan bir çalışmanın sonuçları katılımcıların çocukluk yaşantılarının yıkıcı ve genellikle acı verici deneyimleri içerdiğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların %52'si psikiyatrik tanı öyküsü tariflerken, en sık belirtilen tanı (%50) depresyondur. Ayrıca katılımcılar tarafından çocukluk yaşamlarındaki en önemli kişi (%37,5) anneleri olarak belirtilirken bunu büyükanne ve büyükbabalar, kardeşler ve biyolojik babalar takip etmektedir. Katılımcıların çoğu fiziksel olarak aynı evde olmalarına karşın annelerinin duygusal olarak erişilmez olduklarını belirtmiştir (162).

Şizofreni tanılı ebeveynleri bulunan 30 yetişkin katılımcının benlik tasarımlarının kontrol grubuyla karşılaştırılarak incelendiği bir araştırma, çalışma grubunun benlik tasarımlarının anlamlı olarak daha zayıf olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışma ayrıca ebeveynleri şizofreni tanısı aldığında 10 yaşın üzerinde olan katılımcılar ebeveynleri tanı aldığında 10 yaşından küçük olanlara kıyasla daha zayıf bir benlik tasarımına sahip olduğunu ortaya koymaktadır (163).

Başka bir çalışmada bir ebeveyni şizofreni tanısı almış 18 – 50 yaşları arasındaki 45 yetiştikenden oluşan bir örneklemede katılımcıların çocukluk deneyimleri ve dayanıklılıkları incelenmiştir. Katılımcıların %49'u sosyal, %40'ı duygusal, %40'ı şizofreni tanısı bulunan ebeveyninden destek alamama ve %66'sı sorumluluk alma, ekonomik ve duygusal yük olmak üzere çeşitli alanlarda olumsuz çocukluk yaşantıları deneyimlediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %70'i aldıkları ebeveynlikten memnun olduklarını belirtirken, %60'ı orta, %24'ü yüksek ve %15'i düşük düzeyde dayanıklılık belirtmişlerdir. Araştırmada öne çıkan diğer bir bulgu orta ve yüksek dayanıklılık bildiren gruptaki katılımcıların diğer aile üyeleriyle destekleyici ilişkilerinin olması olarak ifade edilmiştir (164).

Şizofreni tanısı olan ebeveynlere sahip 39 katılımcıdan oluşan bir örneklemede erken dönem uyumsuz şemaları kontrol grubuyla karşılaştırarak inceleyen bir çalışmada ayrılma/reddedilme, zedelenmiş otonomi/performans ve aşırı duyarlılık/baskılama şema alanlarında ve duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç, başarısızlık ve yüksek standartlar şemalarında anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır (165).

Başka bir çalışmada şizofreni tanısı bulunan annelerin 30 ile 50 yaşları arasındaki yetişkin kızlarından oluşan 31 kişilik bir örneklemede yaşam kalitesi psikolojik kaynak kayıpları ve kazançları arasındaki ilişkilerle değerlendirilmiştir. Sonuçlar kontrol grubuyla karşılaştırıldığında şizofreni tanısı olan annelerin kızları arasında kaynak kaybı daha yüksek iken kaynak kazanımının daha düşük olduğunu doğrulamaktadır. Çalışma grubunun 19 yaşam kalitesi boyutunun 18'inde ve toplam yaşam kalitesi puanında kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha düşük puan aldığı saptanmıştır. Ayrıca çalışma grubunda daha düşük aile işlevselliği, daha yüksek düzeyde olumsuz duygular ve daha düşük düzeyde olumlu duygular tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre yaşam kalitesinin en önemli yordayıcısının katılımcıların bulunduğu grup (çalışma ve kontrol) olduğu belirtilmiştir (166).

Şizofreni tanılı bir ebeveynle büyüyen 6 yetişkin katılımcının (3 kadın ve 3 erkek) deneyimlerinin yetişkinlik yaşamlarına ve yetişkinlikteki ilişkilerine olan etkisinin yorumlayıcı fenomenolojik analiz yöntemiyle incelendiği bir çalışma toplumda şizofreninin damgalanması, destek eksikliği, çocuklukta duygusal yoksunluk ve dünya görüşü üzerindeki kalıcı olumsuz etki gibi temaları vurgulamaktadır. Katılımcıların daha hızlı olgunlaşmak zorunda olmaları ve bakıcı rolüne bürünmeleri, hem ebeveyn çocuk ilişkisini hem de aile içindeki diğer ilişki dinamiklerini etkilediği belirtilmiştir. Katılımcılar güvensizlikleri nedeniyle yakın ilişkiler kurmakta ve diğerlerinden sosyal destek aramakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar ilişkilerdeki tutarsız, sağlıksız ve baskın davranışlarını ebeveynleriyle olan benzerliklerine atfetmektedir (167).

Şizofreni tanısı almış annelerin yetişkin çocuklarında bağlanma biçiminin çeşitli değişkenlerle ilişkisini kontrol grubu ile karşılaştırarak inceleyen bir çalışmanın sonuçlarına göre her iki grupta da güvenli bağlanma oranının yüksek olduğu ve kontrol grubunun daha fazla kaygılı bağlanma eğilimi gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma grubunda 0 – 3 yaş aralığında bakım veren kişi anne olduğunda kaçınan bağlanma

puanı, 3 yaşı üstünde bakım veren kişi anne olduğunda ise kaygılı bağlanma puanının arttığı saptanmıştır (168).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni; çalışma grubu olarak çocukluğunda, kendisi 13 yaşından küçükken şizofreni tanısı almış bir anneyle büyüyen, 18 – 65 yaş aralığındaki yetişkin katılımcılardan oluşmaktadır. Kontrol grubu olarak ise kendisinde ve annesinde tanılanmış bir psikiyatrik bozukluk bulunmayan 18 – 65 yaş aralığındaki yetişkin katılımcılardan oluşmaktadır.

Araştırmanın örneklemini; çalışma grubu olarak SBÜ Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi polikliniklerinde, toplum ruh sağlığı merkezlerinde veya yataklı servislerde tedavi görmekte olan ve DSM 5'e göre şizofreni tanısı bulunan kadın hastaların kendileri 13 yaşından küçükken tanı almış bir anneyle büyüyen 18 – 50 yaş aralığındaki yetişkin çocuklarından oluşmaktadır. Kontrol grubunu ise hastanemiz polikliniklerinde, toplum ruh sağlığı merkezlerinde, yataklı servislerinde ya da üniversite bünyesinde çalışan personeller ve yakınlarını içeren 18 – 60 yaş aralığındaki katılımcılar oluşturmaktadır.

3.1.1. Araştırmaya Dahil Edilme ve Dışlama Kriterleri

Çalışma grubu için dahil olma kriterleri;

- Kendisi 13 yaşından küçükken şizofreni tanısı almış bir anneyle büyümüş olmak
- Okuryazar olmak
- Çalışmaya katılmak için bilgilendirilmiş onamı kabul etmiş olmak

Kontrol grubu için dahil olma kriterleri;

- Psikiyatrik tanısı bulunmayan bir anneyle büyümüş olmak,
- Tanılanmış bir psikiyatrik hastalığı bulunmuyor olmak
- Okuryazar olmak
- Bilgilendirilmiş onamı kabul etmiş olmak

Çalışma grubu için dışlama kriterleri;

- 18 yaşından küçük ve 65 yaşından büyük olmak,
- Şizofreni veya diğer psikotik bozukluklar tanısı almış olmak,
- Mental retardasyon ya da organik mental bozukluk tanısına sahip olmak,
- Görme ve/veya işitme engeli bulunması

Kontrol grubu için dışlama ölçütleri;

- 18 yaşından küçük ve 65 yaşından büyük olmak,
- Tanılanmış bir psikiyatrik hastalığa sahip olmak
- Görme ve/veya işitme engeli bulunması

3.2. UYGULAMALAR

Uygulamalar öncesinde SBÜ Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Etik Kurulundan 16.11.2020 tarihli ve 40 karar nolu etik kurul izni alınmıştır (EK 1). Amaçlı örneklem yoluyla çalışma grubu için dahil olma kriterlerine uygun olabileceği düşünülen 289 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu katılımcılardan dahil olma kriterlerine uygun olduğu düşünülen 108 katılımcıyla gerçekleştirilen görüşmelerde anlaşılır bir şekilde araştırmanın amacı, süresi, diledikleri zaman çalışmaya katılmaktan vazgeçebilecekleri ve katılımcılardan beklenenler sözel olarak ifade edilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden 98 kişiye bilgilendirilmiş onam formu ve ölçekleri içeren araştırma formu sunulmuştur. Pandemi koşulları sebebiyle çalışma şekli yüz yüze veya çevrimiçi formlar biçiminde seçenekli olarak sunulmuştur. Ölçekleri yarıda bırakan, form içeriğinde dahil edilme kriterlerine uymadığı saptanan veya rastgele dolduran katılımcıların verileri değerlendirme dışında bırakılmıştır. Bu işlem sonucunda 72 katılımcı çalışma grubu olarak araştırmaya dahil edilmiştir. Kontrol grubu için ise hastanemiz polikliniklerinde, toplum ruh sağlığı merkezlerinde, yataklı servislerinde ya da üniversite bünyesinde çalışan personeller ve yakınlarını içeren 18 – 65 yaş aralığındaki katılımcılar çalışmaya davet edilmiştir. Araştırma ile ilgili gereken bilgiler verildikten sonra katılımı kabul eden 118 kişiden veri toplanmıştır. Ölçekleri yarıda bırakan, form içeriğinde dahil edilme kriterlerine uymadığı saptanan veya rastgele dolduran katılımcıların verileri değerlendirme dışında bırakılmıştır. Bu işlem

sonucunda 102 kişi kontrol grubu olarak araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma formu olarak bilgilendirilmiş onam formu (EK 2), Demografik Bilgi Formu (EK 3), Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) (EK 4), Kişilerarası Duygu Düzenleme  l eği (KDD ) (EK 5), Young şema  l eği Kısa Form - 3 (Yş  – KF3) (EK 6), Young Ebeveynlik  l eği (YEBÖ) – Anne Formu (EK 7) kullanılmıştır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini incelemek amacıyla yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, tıbbi hastalık tanısı, ebeveynlere ait bilgiler ve çocukluk dönemi özelliklerine dair bilgi edinmeyi amaçlayan formdur.

3.3.2. Kişilerarası Problemler Envanteri – Döngüsel  l ekleri Kısa Formu (KPE)

Orijinali Horowitz ve arkadaşları (1988) tarafından 1988 yılında 127 madde olarak tasarlanan  l ek Alden ve arkadaşları (1990) tarafından 64 maddeye indirilerek 8 alt ölçek belirlenmiştir (123). Daha sonra  l ek Horowitz ve arkadaşları tarafından 2003 yılında 8 faktörlü yapı korunarak 64 maddeden 32 maddeye indirilerek kısa versiyon geliştirilmiştir (124). Türkçe uyarlaması Akyunus ve Gençöz (2016) tarafından yapılan ölçek yakınlık – bakım ve baskınlık – kontrol olarak adlandırılan iki eksen üzerinde 45’er derecelik sapmalarla değişen sekiz alt ölçeğe karşılık gelmektedir. Bu alt  l ekler; Baskın – Kontrol  , İntusif – Muhtaç, Aşırı Fedakar, Aşırı Uyumlu, Hakkını – Fikrini Savunmayan, Sosyal  ekinik, Soğuk – Mesafeli ve Kinci – Benmerkezci olarak ifade edilmektedir. Kişiler zorlandıkları çeşitli durumlara karşılık gelen maddeleri 1 “hiç değil (hiç zorlanmıyorum)” ile 5 “fazlasıyla (fazlasıyla zorlanıyorum)” şeklinde 5’li likert üzerinden yanıtlamaktadır. Ters madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan toplam puan genel kişilerarası güçlük düzeyi ve stresi ifade ederken, alt ölçeklerden alınan puanlar kişilerarası g  l klerdeki belirli eğilimleri ifade etmektedir. Envanterin iç tutarlılık katsayısı .86, alt ölçeklere dair cronbach alpha katsayıları ise 0,66 ile 0,86 arasında değişmektedir. Toplam envanterin test tekrar test katsayısı 0,78 ve alt ölçeklerin test tekrar test katsayıları 0,67 ile 0,85 arasındadır (170).

3.3.3. Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ)

Hofmann ve arkadaşları (113) tarafından bireylerin duygularını düzenlemek için diğerlerini nasıl kullandığını ölçmek amacıyla 2016 yılında geliştirilen ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması Gökdağ, Sorias, Kıran ve Ger tarafından 2019 yılında gerçekleştirilmiştir. 20 maddeden oluşan ve 5’li likert tipinde 1 “hiç doğru değil” ve 5 “tümüyle doğru” olmak üzere tasarlanan ölçek “sosyal model alma, yatıştırılma, olumlu duyguları artırma ve bakış açısı edinme” olmak üzere 4 faktörden oluşmaktadır. Bu faktörlerin iç tutarlık katsayıları sosyal model alma 0,89, yatıştırılma 0,86, olumlu duyguları artırma 0,86, bakış açısı edinme 0,81 olarak gösterilmiştir. Tüm maddelerin iç tutarlılık katsayıları ise 0,91’dir. Ölçeğin test tekrar test korelasyon katsayıları sırasıyla 0,76, 0,88, 0,76 ve 0,63 olarak gösterilmiştir. Ölçekten alınan puanların orta düzeyde olmasının işlevsel olduğu ifade edilmektedir (171).

3.3.4. Young Şema Ölçeği Kısa Form – 3 (YŞÖ-KF3)

Young tarafından (13,85) Şema teorisi kapsamında erken dönem uyumsuz şemaların ne düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla geliştirilmiş olan ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır tarafından 2009 yılında yapılmıştır. Ölçeğin özgün formunda 5 üst faktör ve 18 alt faktör bulunmaktadır. Türkçe form ise 90 madde, 5 üst faktör ve 14 alt faktörden oluşmaktadır. Maddeler 1 “tamamıyla yanlış” ve 6 “tamamıyla doğru” olmak üzere 6 dereceli bir skala üzerinden değerlendirilebilmektedir. Ölçeği oluşturan üst faktörler “Zedelenmiş Otonomi, Kopukluk, Yüksek Standartlar, Diğer Yönelimlilik ve Zedelenmiş Sınırlar” olmak üzere 5 şema alanını oluşturmaktadır. 14 alt faktörü oluşturan şemalar ise “Duygusal Yoksunluk, Başarısızlık, Karamsarlık, Sosyal İzolasyon/Güvensizlik, Duyguları Bastırma, Onay Arayıcılık, İç içe Geçme/Bağımlılık, Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim, Kendini Feda, Terk Edilme, Cezalandırılma, Kusurluluk, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık ve Yüksek Standartlar” olarak sıralanabilir. Ölçekte şema alanlarının iç tutarlılık katsayıları $\alpha=0,63-0,80$ olarak belirtilmiştir. Şema boyutlarının iç tutarlılık katsayıları ise $\alpha=0,53-0,81$ olarak ifade edilmiştir. Test tekrar test güvenilirliği sonuçlarına göre şema alanlarında $r = 0,66-0,83$ ($p<.01$) arasında iken şema boyutlarında ise $r=0,66-0,82$ ($p<.01$) arasında değişmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır (172).

3.3.5. Young Ebeveynlik Ölçeği (YEBÖ) – Anne Formu

Erişkin bireylerin ebeveynlerini değerlendirmeleri için Young tarafından 1994 yılında (82) geliştirilmiş olan ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması Soygüt, Çakır ve Karaosmanoğlu tarafından 2008 yılında gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması ayırt edici geçerliliği desteklemek amacıyla hem klinik hem de klinik olmayan örnekleme yürütülmüştür. 72 madde ve 10 alt ölçekten oluşan ölçek anne ve babanın erken dönemdeki davranışlarını değerlendirmek için ayrı ayrı doldurulmaktadır. Maddeler 1 “tamamıyla yanlış” ve 6 “tamamıyla ona uyuyor” şeklinde 6 dereceli bir skala üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçeği oluşturan 10 faktörlü yapı “Kuralcı/Kalıplayıcı, Küçümseyici/Kusur Bulucu, Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı, Sömürücü/İstismar Edici, Aşırı Koruyucu/Evhamlı, Koşullu/Başarı Odaklı, Aşırı İzin Verici/Sınırsız, Kötümser/Endişeli, Cezalandırıcı ve Değişime Kapalı/Duygularını Bastıran” ebeveynlik biçimleri olarak ifade edilmiştir. Ters puanlanan maddeler 1, 2, 3, 4, 5, 36, 45, 52 ve 63 olarak belirtilmiştir. Ölçeğin anne formunda iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,53-0,86$ arasındadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasında etkili olduğu düşünülen ebeveynlik davranışlarını ifade etmektedir. Ölçeğin Türkiye’de yapılan klinik uygulamalar ve araştırma faaliyetleri için kabul edilebilir düzeyde geçerli ve güvenilir bir araç olduğu belirtilmiştir (14).

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

İstatistiksel analizler SPSS versiyon 25.0 programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu histogram grafikleri ve Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Tanımlayıcı analizler sunulurken ortalama, standart sapma, ortanca, min-max değerler kullanılmıştır. Kategorik değişkenler Pearson Ki Kare Testi ile karşılaştırılmıştır. Normal dağılım göstermeyen (nonparametrik) değişkenler iki grup arasında değerlendirilirken Mann Whitney U Testi, ikiden fazla grup arasında değerlendirilirken Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Ölçümsel verilerin birbirleri ile analizinde Spearman Korelasyon Testi’nden faydalanılmıştır. Aracılık analizleri Andrew F. Hayes’in (173) SPSS Process versiyon 3.4 yapısı kullanılarak incelenmiştir. P değerinin 0.05’in altında olduğu durumlar istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar şeklinde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. ÖRNEKLEMİN İNCELENMESİ

4.1.1. Örneklemin Sosyodemografik Özelliklerinin İncelenmesi

Araştırmaya çalışma grubu olarak 72, kontrol grubu olarak 102 olmak üzere toplamda 174 kişi dahil edilmiştir. Çalışma grubunun yaş ortalaması $29,16 \pm 8,30$, kontrol grubunun yaş ortalaması ise $30,00 \pm 8,87$ 'dir. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri tanımlayıcı istatistik kapsamında Frekans Analizi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.1'de gösterilmiştir.

Tablo 4. 1: Katılımcılara ait sosyodemografik özellikler

		n(%) *ort±ss	Med (min-max)
Grup	Çalışma Grubu	72(%41,38)	
	Kontrol Grubu	102(%58,62)	
Cinsiyet	Kadın	108(%62,07)	
	Erkek	66(%37,93)	
Medeni Durum	Bekar	111(%63,79)	
	Evli	63(%36,21)	
Eğitim Durumu	İlköğretim	13(%7,47)	
	Lise	38(%21,84)	
	Üniversite/Lisansüstü	123(%70,69)	
0 - 6 yaş arası yaşamın büyük çoğunluğunda yaşanılan kişiler	Yalnız	0(%0,00)	
	Yalnızca anne/baba	13(%7,47)	
	Anne baba birlikte	143(%82,18)	
	Diğer (Anne ve diğer akrabalar)	18(%10,34)	
6 - 12 yaş arası yaşamın büyük çoğunluğunda yaşanılan kişiler	Yalnız	1(%0,57)	
	Yalnızca anne/baba	7(%4,02)	
	Anne baba birlikte	140(%80,46)	
	Diğer (Anne ve diğer akrabalar)	26(%14,94)	
12 - 18 yaş arası yaşamın büyük çoğunluğunda yaşanılan kişiler	Yalnız	0(%0,00)	
	Yalnızca anne/baba	23(%13,22)	
	Anne baba birlikte	128(73,56)	
	Diğer (Anne ve diğer akrabalar)	23(13,22)	
Birlikte Yaşanılan Kişiler	Yalnız	21(%12,07)	
	Anne baba	65(%37,36)	
	Eş/Partner	18(%10,34)	
	Eş ve çocuklar	48(%27,59)	
	Diğer	22(%12,64)	
Meslek	Çalışmıyor	81(%46,55)	
	Çalışıyor	93(%53,45)	
Gelir Düzeyi	2000 TL ve altı	52(%29,89)	
	2000 - 6000 TL arası	74(%42,53)	
	6000 TL ve üzeri	48(%27,59)	
Yaşanılan Yer	Köy/Kasaba	6(%3,45)	
	Şehir	62(%35,63)	
	Büyükşehir	106(%60,92)	
Tıbbi Hastalık Tanısı	Hayır	158(%90,80)	
	Evet	16(%9,20)	
Psikiyatrik Tanı	Hayır	167(%95,98)	
	Evet	7(%4,02)	
Psikoterapi Alma Düşüncesi	Hayır	108(%62,07)	
	Evet	66(%37,93)	
Psikoterapi Geçmişi	Hayır	150(%86,21)	
	Evet	24(%13,79)	
Sigara Kullanımı	Hayır	119(%68,39)	
	Evet	55(%31,61)	
Alkol Kullanımı	Hayır	129(%74,14)	
	Evet	45(%25,86)	
Madde Kullanımı	Hayır	173(%99,43)	
	Evet	1(%0,57)	
İntihar Girişimi	Hayır	166(%95,40)	
	Evet	8(%4,60)	
Yasal Sorun/Suç Öyküsü	Hayır	164(%94,80)	
	Evet	9(%5,20)	
Ebeveyn Ayrılığı	Hayır	144(%82,76)	
	Evet	30(%17,24)	
Ebeveyn Ölümü	Hayır	148(%85,06)	
	Evet	26(%14,94)	
Yaş		29,66±8,63	28 (18-60)

Tablo 4.1 (devam)

		n(%) *ort±ss	Med (min-max)
Anne Yaşı		*55,93±9,61	55 (39-83)
Annenin Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	29(%16,67)	
	İlköğretim	110(%63,22)	
	Lise	23(%13,22)	
	Üniversite/Lisansüstü	12(%6,90)	
Annenin Mesleği	Çalışmıyor	155(%89,08)	
	Çalışıyor	19(%10,92)	
Annenin Psikiyatrik Tanı Durumu	Hayır	102(%58,62)	
	Evet	72(%41,38)	
Annede İlk Belirtiler Başladığında Çocuğun Yaşı		2,36±3,48	0 (0-11)
Anne İlk Kez Tanı Aldığında Çocuğun Yaşı		4,92±4,58	4,5 (0-12)
Annede Alkol/Madde Kötüye Kullanım Öyküsü	Hayır	174(%100,00)	
	Evet	0(%0,00)	
Baba Yaşı		59,26±9,51	57 (39-89)
Babanın Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	6(%3,45)	
	İlköğretim	98(%56,32)	
	Lise	38(%21,84)	
	Üniversite/Lisansüstü	32(%18,39)	
Babanın Mesleği	Çalışmıyor	99(%57,23)	
	Çalışıyor	74(%42,77)	
Babanın Psikiyatrik Tanı Durumu	Hayır	171(%98,28)	
	Evet	3(%1,72)	
Baba İlk Kez Tanı Aldığında Çocuğun Yaşı		15,33±5,51	15 (10-21)
Babada Alkol/Madde Kötüye Kullanım Öyküsü	Hayır	159(%91,38)	
	Evet	15(%8,62)	
Kardeş Varlığı	Hayır	45(%25,86)	
	Evet	129(%74,14)	
0 - 12 Yaş Arası Bakımla Çoğunlukla İlgilenen Kişi	Anne/Baba	139(%79,89)	
	Bakıcı	3(%1,72)	
	Büyükanne/Büyükbaba	17(%9,77)	
	Akrabalar	13(%7,47)	
	Yalnız	2(%1,15)	
Çocuklukta Algılanan İlgisi Seviyesi	İlgisiz	36(%20,69)	
	Yeterince ilgiyle	115(%66,09)	
	Aşırı ilgiyle	23(%13,22)	
Şiddet Maruziyeti	Hayır	89(%51,15)	
	Evet	85(%48,85)	
Fiziksel Şiddet Maruziyeti	Hayır	110(%63,22)	
	Evet	64(%36,78)	
Sözel Şiddet Maruziyeti	Hayır	116(%66,67)	
	Evet	58(%33,33)	
Psikolojik Şiddet Maruziyeti	Hayır	118(%67,82)	
	Evet	56(%32,18)	
Cinsel Şiddet Maruziyeti	Hayır	164(%94,25)	
	Evet	10(%5,75)	

Tablo 4.1 (devam)

		n(%)
Anne Tarafından Uygulanan Şiddet	Hayır	137(%79,19)
	Evet	36(%20,81)
Baba Tarafından Uygulanan Şiddet	Hayır	132(%76,30)
	Evet	41(%23,70)
Partner/Eş Tarafından Uygulanan Şiddet	Hayır	162(%93,64)
	Evet	11(%6,36)
Akraba Tarafından Uygulanan Şiddet	Hayır	147(%84,97)
	Evet	26(%15,03)
Diğerleri Tarafından Uygulanan Şiddet	Hayır	150(%86,71)
	Evet	23(%13,29)
Kişilerarası İlişkilerde Yaşanan Zorluk Sıklığı	Hayır	61(%35,06)
	Nadiren	53(%30,46)
	Bazen	48(%27,59)
	Çoğunlukla	12(%6,90)
Anne Baba ile İlişki Zorluğu Yaşama	Hayır	123(%70,69)
	Evet	51(%29,31)
Eş/Partner ile İlişki Zorluğu Yaşama	Hayır	140(%80,46)
	Evet	34(%19,54)
Arkadaş ile İlişki Zorluğu Yaşama	Hayır	124(%71,26)
	Evet	50(%28,74)
İş Ortamında İlişki Zorluğu Yaşama	Hayır	134(%77,01)
	Evet	40(%22,99)

4.1.2. Örneklemin Ölçek Puanlarının İncelenmesi

Katılımcıların ölçeklere verdikleri yanıtlara dair tanımlayıcı istatistikler Frekans Analizi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4. 2: Katılımcıların ölçek yanıtlarına ait frekans analizi

	Ort±s.s	Med (min-max)
Dominant/Kontrolcülük	7,2±2,62	7,00 (4,00-16,00)
Kinci/Benmerkezcilik	6,51±2,44	6,00 (4,00-17,00)
Soğuk/Mesafelilik	7,78±2,97	8,00 (4,00-18,00)
Sosyal Çekiniklik	7,62±3,35	7,00 (4,00-18,00)
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	8,95±3,71	8,00 (4,00-19,00)
Aşırı Uyumluluk	9,44±3,38	9,00 (4,00-18,00)
Kendini Feda Etme	12,09±3,66	12,00 (4,00-20,00)
Intrusif-Muhtaçlık	9,8±3,30	10,00 (4,00-18,00)
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	69,39±16,32	68,00 (39,00-110,00)
Sosyal Model Alma	20,71±5,75	21,00 (6,00-30,00)
Yatıştırılma	14,49±5,33	15,00 (5,00-25,00)
Olumlu Duyguları Artırma	21,46±3,84	22,00 (7,00-25,00)
Bakış Açısı Edinme	11,28±3,99	11,00 (4,00-20,00)
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	67,94±14,57	68,00 (25,00-100,00)
Duygusal Yoksunluk	11,37±6,58	9,00 (5,00-30,00)
Başarısızlık	12,38±6,25	11,00 (6,00-36,00)
Karamsarlık	26,02±4,81	25,00 (21,00-41,00)
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	17,09±7,96	16,00 (7,00-42,00)
Duyguları Bastırma	11,6±5,41	11,00 (5,00-30,00)
Onay Arayıcılık	19,08±6,72	19,00 (6,00-36,00)
İç İç Geçme/ Bağımlılık	16,96±8,44	14,50 (9,00-54,00)
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	22,52±6,61	23,00 (7,00-42,00)
Kendini Feda	15,97±6,06	16,00 (5,00-30,00)
Terk Edilme	9,51±5,46	7,00 (5,00-30,00)
Cezalandırılma	19,84±6,66	20,00 (6,00-36,00)
Kusurluluk	10,35±5,69	8,00 (6,00-36,00)
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	11,51±5,68	10,00 (5,00-30,00)
Yüksek Standartlar	8,64±3,82	8,00 (3,00-18,00)
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	212,83±63,58	201,50 (99,00-490,00)
Kuralcı /Kalıplayıcı	29,06±13,95	26,00 (12,00-72,00)
Küçümseyici /Kusur Bulucu	16,49±11,43	11,00 (9,00-54,00)
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	21,29±10,88	20,00(8,00-48,00)
Sömürücü / İstismar Edici	11,04±7,09	7,00(7,00-42,00)
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	21,65±7,40	21,00(7,00-42,00)
Koşullu / Başarı Odaklı	14,11±6,47	13,00(5,00-30,00)
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	13,82±7,73	11,00(6,00-36,00)
Kötümser /Endişeli	8,27±4,33	8,00(3,00-18,00)
Cezalandırıcı	11,27±4,93	10,00(4,00-24,00)
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	8,94±3,53	9,00(3,00-18,00)
Young Ebeveynlik Ölçeği - Anne Formu Toplam	155,94±54,07	142,50(78,00-339,00)

4.2. GRUPLARIN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER VE ÖLÇEK PUANLARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Gruplar arasında sosyodemografik, klinik, geçmiş yaşam özellikleri ve ölçek puanları açısından farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla karşılaştırmalar yapılmıştır. Aşağıda grupların ilgili değişkenler açısından karşılaştırılmasına dair tablolar sunulmuştur.

4.2.1. Grupların Sosyodemografik Özellikler Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, birlikte yaşanan kişiler, meslek, gelir düzeyi, yaşanan yer ve kardeş varlığı açısından farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Ki-Kare testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.3'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 3: Grupların sosyodemografik özellikler açısından karşılaştırılması

		Çalışma Grubu	Kontrol Grubu	X ²	P
		n(%)	n(%)		
Cinsiyet	Kadın	43(%59,72)	65(%63,73)	0,287	0,592
	Erkek	29(%40,28)	37(%36,27)		
Medeni Durum	Bekar	48(%66,67)	63(%61,76)	0,439	0,508
	Evli	24(%33,33)	39(%38,24)		
Eğitim Durumu	İlköğretim	9(%12,50)	4(%3,92)	25,389	<0,001
	Lise	27(%37,50)	11(%10,78)		
	Üniversite/Lisansüstü	36(%50,00)	87(%85,29)		
Birlikte Yaşanılan Kişiler	Yalnız	5(%6,94)	16(%15,69)	6,230	0,183
	Anne baba	30(%41,67)	35(%34,31)		
	Eş/Partner	5(%6,94)	13(%12,75)		
	Eş ve çocuklar	20(%27,78)	28(%27,45)		
	Diğer	12(%16,67)	10(%9,80)		
Meslek Grubu	Çalışmıyor	38(%52,78)	43(%42,16)	1,914	0,167
	Çalışıyor	34(%47,22)	59(%57,84)		
Gelir Düzeyi	2000 TL ve altı	22(%30,56)	30(%29,41)	1,037	0,595
	2000 - 6000 TL arası	33(%45,83)	41(%40,20)		
	6000 TL ve üzeri	17(%23,61)	31(%30,39)		
Yaşanılan Yer	Köy/Kasaba	2(%2,78)	4(%3,92)	12,534	0,002
	Şehir	15(%20,83)	47(%46,08)		
	Büyükşehir	55(%76,39)	51(%50,00)		
Kardeş Varlığı	Hayır	19(%26,39)	26(%25,49)	0,018	0,894
	Evet	53(%73,61)	76(%74,51)		

Ki-Kare Testi p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma ve kontrol grubu arasında cinsiyet, medeni durum, birlikte yaşanan kişiler, meslek grubu, gelir düzeyi ve kardeş varlığı açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Eğitim durumu açısından bakıldığında çalışma grubunda ilköğretim mezunu olanların oranı kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır (p<0,001). Yaşanılan yer açısından bakıldığında çalışma grubunda şehirde yaşama oranı kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha düşük saptanmıştır (p<0,01).

4.2.2. Grupların Tıbbi Hastalık Tanısı ve Psikoterapi Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında tıbbi hastalık tanısı, psikoterapi alma düşüncesi ve psikoterapi geçmişi açısından farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Ki-Kare testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 4: Grupların tıbbi hastalık tanısı ve psikoterapi açısından karşılaştırılması

		Çalışma Grubu	Kontrol Grubu	X ²	P
		n(%)	n(%)		
Tıbbi Hastalık Tanısı	Hayır	64(%88,89)	94(%92,16)	0,540	0,463
	Evet	8(%11,11)	8(%7,84)		
Psikoterapi Alma Düşüncesi	Hayır	44(%61,11)	64(%62,75)	0,048	0,827
	Evet	28(%38,89)	38(%37,25)		
Psikoterapi Geçmişi	Hayır	61(%84,72)	89(%87,25)	0,228	0,633
	Evet	11(%15,28)	13(%12,75)		

Ki-Kare Testi, p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma ve kontrol grubu arasında tıbbi hastalık tanısı, psikoterapi alma düşüncesi, psikoterapi geçmişi bakımından anlamlı farklılık saptanmamıştır.

4.2.3. Grupların Madde Kullanımı, İntihar ve Yasal Sorun Öyküsü Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında sigara kullanımı, alkol kullanımı, madde kullanımı, intihar girişimi, yasal sorun/suç öyküsü açısından farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Ki-Kare testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 5: Grupların madde kullanımı, intihar ve yasal sorun öyküsü açısından karşılaştırılması

		Çalışma Grubu	Kontrol Grubu	X ²	P
		n(%)	n(%)		
Sigara Kullanımı	Hayır	44(%61,11)	75(%73,53)	3,011	0,083
	Evet	28(%38,89)	27(%26,47)		
Alkol Kullanımı	Hayır	55(%76,39)	74(%72,55)	0,325	0,569
	Evet	17(%23,61)	28(%27,45)		
Madde Kullanımı	Hayır	71(%98,61)	102(%100,00)	1,425	0,233
	Evet	1(%1,39)	0(%0,00)		
İntihar Girişimi	Hayır	66(%91,67)	100(%98,04)	3,908	0,048
	Evet	6(%8,33)	2(%1,96)		
Yasal Sorun/Suç Öyküsü	Hayır	70(%97,22)	94(%93,07)	1,470	0,225
	Evet	2(%2,78)	7(%6,93)		

Ki-Kare Testi, $p<0.05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma ve kontrol grubu arasında sigara kullanımı, alkol kullanımı, madde kullanımı ve yasal sorun/suç öyküsü açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. İntihar girişimi açısından bakıldığında çalışma grubunda intihar girişimi oranı kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha fazladır ($p<0,05$).

4.2.4. Grupların Ebeveynlerinin Sosyodemografik Özellikleri Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında ebeveynlerinin sosyodemografik özellikleri açısından farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Ki-Kare ve Mann Whitney U testleri yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

Tablo 4. 6: Grupların ebeveynlerinin sosyodemografik özelliklerinin karşılaştırılması

		Çalışma Grubu	Kontrol Grubu	X^2/Z	p^1
		n(%)	n(%)		
Annenin Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	15(%20,83)	14(%13,73)	1,879	0,598
	İlköğretim	43(%59,72)	67(%65,69)		
	Lise	10(%13,89)	13(%12,75)		
	Üniversite/Lisansüstü	4(%5,56)	8(%7,84)		
Annenin Çalışma Durumu	Çalışmıyor	69(%95,83)	86(%84,31)	5,758	0,016
	Çalışıyor	3(%4,17)	16(%15,69)		
Anne yaşı		55,42±8,94	56,31±10,09	-0,387 ²	0,699 ²
Babanın Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	4(%5,56)	2(%1,96)	7,1 06	0,069
	İlköğretim	47(%65,28)	51(%50,00)		
	Lise	11(%15,28)	27(%26,47)		
	Üniversite/Lisansüstü	10(%13,89)	22(%21,57)		
Babanın Çalışma Durumu	Çalışmıyor	41(%56,94)	58(%57,43)	0,004	0,950
	Çalışıyor	31(%43,06)	43(%42,57)		
Baba yaşı		57,67±8,60	60,31±9,97	-1,588 ²	0,112 ²
Babanın Psikiyatrik Tanı Durumu	Hayır	71(%98,61)	100(%98,04)	0,081	0,775
	Evet	1(%1,39)	2(%1,96)		
Babada Alkol/Madde KKÖ	Hayır	65(%90,28)	94(%92,16)	0,189	0,664
	Evet	7(%9,72)	8(%7,84)		
Ebeveyn Ayrılığı	Hayır	48(%66,67)	96(%94,12)	22,290	<0,001
	Evet	24(%33,33)	6(%5,88)		
Ebeveyn Ölümü	Hayır	60(%83,83)	88(%86,27)	0,287	0,592
	Evet	12(%16,67)	14(%13,73)		

KKÖ: Kötüye Kullanım Öyküsü, ¹Ki-Kare Testi (X^2) ²Mann Whitney U Testi (Z), $p<0.05$ anlamlıdır.

Çalışma ve kontrol grubu arasında annenin eğitim düzeyi, anne yaşı, babanın eğitim düzeyi, babanın çalışma durumu, baba yaşı, babanın psikiyatrik tanı durumu, babada alkol/madde kötüye kullanım öyküsü ve ebeveyn ölümü açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Annenin çalışma durumu açısından bakıldığında çalışma grubunda çalışan anne oranının kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha düşük olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Ebeveyn ayrılığı ele alındığında çalışma grubunda ebeveyn ayrılığı yaşayanların oranı kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek olarak saptanmıştır ($p<0,001$).

4.2.5. Grupların Çocukluk Dönemi Bakım Özellikleri ve Şiddet Maruziyeti Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında 0 – 18 yaş arasında yaşamın büyük çoğunluğunda kimlerle birlikte yaşandığı ve şiddet maruziyeti açısından fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Ki-Kare testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4. 7: Grupların çocukluk dönemi bakım özellikleri ve şiddet maruziyeti açısından karşılaştırılması

		Çalışma Grubu	Kontrol Grubu	X ²	P
		n(%)	n(%)		
0 - 6 yaş arası yaşamın büyük çoğunluğunda yaşanan kişiler	Yalnız	0(%0,00)	0(%0,00)	9,375	0,009
	Yalnızca anne/baba	7(%9,72)	6(%5,88)		
	Anne baba birlikte	52%(72,22)	91(%89,22)		
	Anne ve akrabalar	13(%18,06)	5(%4,90)		
6 - 12 yaş arası yaşamın büyük çoğunluğunda yaşanan kişiler	Yalnız	1(%1,39)	0(%0,00)	21,572	<0,001
	Yalnızca anne/baba	3(%4,17)	4(%3,92)		
	Anne baba birlikte	47(%65,28)	93(%91,18)		
	Anne ve akrabalar	21(%29,17)	5(%4,90)		
12 - 18 yaş arası yaşamın büyük çoğunluğunda yaşanan kişiler	Yalnız	0(%0,00)	0(%0,00)	31,143	<0,001
	Yalnızca anne/baba	17(%23,61)	6(%5,88)		
	Anne baba birlikte	37(%51,39)	91(%89,22)		
	Anne ve akrabalar	18(%25,00)	5(%4,90)		
0 - 12 Yaş Arası Bakımla Çoğunlukla İlgilenen Kişi	Anne/Baba	45(%62,50)	94(%92,16)	24,194	<0,001
	Bakıcı	2(%2,78)	1(%0,98)		
	Büyükanne/Büyükbaba	14(%19,44)	3(%2,94)		
	Akrabalar	9(%12,50)	4(%3,92)		
	Yalnız	2(%2,78)	0(%0,00)		
Çocuklukta Algılanan İlgisi Seviyesi	İlgisiz	27(%37,50)	9(%8,82)	22,496	<0,001
	Yeterince ilgiyle	35(%48,61)	80(%78,43)		
	Aşırı ilgiyle	10(%13,89)	13(%12,75)		
Şiddet Maruziyeti	Hayır	27(%37,50)	62(%60,78)	9,158	0,002
	Evet	45(%62,50)	40(%39,22)		
Anne Tarafından Uygulanan Şiddet	Hayır	53(%74,65)	84(%82,35)	1,508	0,219
	Evet	18(%25,35)	18(%17,65)		

Ki-Kare Testi, p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma ve kontrol grubu arasında 0 - 6 yaş arası yaşamın büyük çoğunluğunda yaşanan kişiler, 6 - 12 yaş arası yaşamın büyük çoğunluğunda yaşanan kişiler, 12 - 18 yaş arası yaşamın büyük çoğunluğunda yaşanan kişiler, 0 - 12 yaş arası bakımla çoğunlukla ilgilenen kişi, çocuklukta algılanan ilgi seviyesi ve şiddet maruziyeti açısından anlamlı farklılık saptanmıştır. Buna göre çalışma grubunda 0 - 6 yaş arası, 6 - 12 yaş arası ve 12 - 18 yaş arası yaşamın büyük çoğunluğunda anne ve akrabalar ile yaşama oranlarının kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır (p<0,01). Çalışma grubunda 0 - 12 yaş arası bakımla çoğunlukla ilgilenen kişinin büyükanne/büyükbaba ve akrabalar olma oranı kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır (p<0,001). Çalışma grubunda çocuklukta algılanan ilgi seviyesinin ilgisiz olma oranı kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır (p<0,001). Çalışma grubunda şiddete maruz kalma oranının kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır (p<0,01). Çalışma ve

kontrol grubu arasında anne tarafından uygulanan şiddet açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

4.2.6. Grupların Kişilerarası İlişkilerde Yaşanan Zorluklar Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında kişilerarası ilişkilerdeki yaşanan zorluk sıklığı ve zorluk yaşanan kişiler açısından farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Ki-Kare testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tablo 4. 8: Grupların kişilerarası ilişkilerde yaşanan zorluklar açısından karşılaştırılması

		Çalışma Grubu	Kontrol Grubu	X ²	P
		n%	n%		
Kişilerarası İlişkilerde Yaşanan Zorluk Sıklığı	Hayır	22(%30,56)	39(%38,24)	4,556	0,207
	Nadiren	20(%27,78)	33(%32,35)		
	Bazen	22(%30,56)	26(%25,49)		
	Çoğunlukla	8(%11,11)	4(%3,92)		
Anne Baba ile İlişki Zorluğu Yaşama	Hayır	49(%68,06)	74(%72,55)	0,411	0,521
	Evet	23(%31,94)	28(%27,45)		
Eş/Partner ile İlişki Zorluğu Yaşama	Hayır	56(%77,78)	84(%82,35)	0,562	0,453
	Evet	16(%22,22)	18(%17,65)		
Arkadaşlar ile İlişki Zorluğu Yaşama	Hayır	46(%63,89)	78(%76,47)	3,263	0,071
	Evet	26(%36,11)	24(%23,53)		
İş Ortamında İlişki Zorluğu Yaşama	Hayır	56(%77,78)	78(%76,47)	0,041	0,840
	Evet	16(%22,22)	24(%23,53)		

Ki-Kare Testi, p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma ve kontrol grubu arasında kişilerarası ilişkilerde yaşanan zorluk sıklığı, anne baba ile ilişki zorluğu yaşama, eş/partner ile ilişki zorluğu yaşama, arkadaşlar ile ilişki zorluğu yaşama, iş ortamında ilişki zorluğu yaşama bakımından anlamlı farklılık saptanmamıştır.

4.2.7. Grupların Kişilerarası İlişkilerdeki Doyum ve Denge Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında ebeveynlerle, arkadaşlarla, eş/partnerle ve iş yaşamında doyurucu ve dengeli ilişki yaşama sıklığı açısından anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Ki-Kare testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo 4. 9: Grupların kişilerarası ilişkilerde doyum ve denge açısından karşılaştırılması

		Çalışma Grubu	Kontrol Grubu	X ²	P
		n%	n%		
Ebeveynlerle Doyurucu ve Dengeli İlişki Yaşama Sıklığı	Hayır	23(%31,94)	7(%6,86)	28,285	<0,001
	Nadiren	10(%13,89)	6(%5,88)		
	Bazen	12(%16,67)	19(%18,63)		
	Çoğunlukla	17(%23,61)	56(%54,90)		
	Her zaman	10(%13,89)	14(%13,73)		
İş Yaşamında Doyurucu ve Dengeli İlişki Yaşama Sıklığı	Hayır	10(%13,89)	1(%0,98)	19,366	0,001
	Nadiren	5(%6,94)	6(%5,88)		
	Bazen	20(%27,78)	18(%17,65)		
	Çoğunlukla	27(%37,50)	66(%64,71)		
	Her zaman	10(%13,89)	11(%10,78)		
Arkadaşlarla Doyurucu ve Dengeli İlişki Yaşama Sıklığı	Hayır	1(%1,39)	0(%0,00)	10,036	0,040
	Nadiren	5(%6,94)	2(%1,96)		
	Bazen	13(%18,06)	9(%8,82)		
	Çoğunlukla	35(%48,61)	70(%68,63)		
	Her zaman	18(%25,00)	21(%20,59)		
Eş/Partner ile Doyurucu ve Dengeli İlişki Yaşama Sıklığı	Eşim/Partnerim Yok	26(%36,11)	19(%18,63)	15,611	0,008
	Hayır	7(%9,72)	7(%6,86)		
	Nadiren	6(%8,33)	2(%1,96)		
	Bazen	5(%6,94)	18(%17,65)		
	Çoğunlukla	15(%20,83)	35(%34,31)		
	Her Zaman	13(%18,06)	21(%20,59)		

Ki-Kare Testi, p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma ve kontrol grubu arasında ebeveynlerle doyumcu ve dengeli ilişki yaşama sıklığı, iş yaşamında doyumcu ve dengeli ilişki yaşama sıklığı, arkadaşlarla doyumcu ve dengeli ilişki yaşama sıklığı, eş/partner ile doyumcu ve dengeli ilişki yaşama sıklığı açısından anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır (p<0,05). Çalışma grubunda ebeveynlerle doyumcu ve dengeli ilişki yaşama sıklığı “nadiren” olanların oranı kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha fazla, “çoğunlukla” olanların oranı ise daha düşük olarak saptanmıştır (p<0,001). Çalışma grubunda iş yaşamında doyumcu ve dengeli ilişki yaşama sıklığına “hayır” diyenlerin oranı kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek, çoğunlukla diyenlerin oranı ise daha düşük olarak saptanmıştır (p<0,01). Çalışma grubunda arkadaşlarla doyumcu ve dengeli ilişki yaşama sıklığına “bazen” diyenlerin oranı kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır (p<0,05). Çalışma grubunda eş/partner ile doyumcu ve dengeli ilişki yaşama sıklığına “bazen” diyenlerin oranı kontrol grubuna göre daha düşük olarak saptanmıştır (p<0,01).

4.2.8. Grupların Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) ve alt boyutları, Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) ve alt boyutları, Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) ve alt boyutları ile Young Ebeveynlik Ölçeği – Anne Formu (YEBÖ-A) ve alt boyutları açısından farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.10’da gösterilmiştir.

Tablo 4. 10: Grupların ölçek puanları açısından karşılaştırılması

	Çalışma Grubu	Kontrol Grubu	Z	P
	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolçülük	6,97±2,55	7,36±2,68	-0,917	0,359
Kinci/Benmerkezcilik	6,63±2,73	6,42±2,22	-0,085	0,932
Soğuk/Mesafelilik	8,10±3,07	7,56±2,89	-1,070	0,285
Sosyal Çekiniklik	7,86±3,61	7,45±3,16	-0,547	0,584
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	8,99±3,85	8,92±3,62	-0,012	0,990
Aşırı Uyumluluk	9,58±3,50	9,34±3,30	-0,543	0,587
Kendini Feda Etme	12,38±3,66	11,88±3,66	-0,966	0,334
Intrusif/Muhtaçlık	10,01±3,51	9,66±3,16	-0,517	0,605
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	70,51±16,49	68,60±16,24	-0,654	0,513
Sosyal Model Alma	20,68±6,17	20,74±5,46	-0,052	0,958
Yatıştırılma	13,32±5,87	15,31±4,77	-2,342	0,019
Olumlu Duyguları Artırma	21,17±4,19	21,67±3,58	-0,501	0,616
Bakış Açısı Edinme	11,39±4,25	11,21±3,82	-0,261	0,794
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	66,56±15,57	68,92±13,81	-1,475	0,140
Duygusal Yoksunluk	13,61±6,89	9,79±5,89	-4,048	<0,001
Başarısızlık	12,64±6,32	12,20±6,23	-0,527	0,599
Karamsarlık	26,54±4,90	25,65±4,74	-1,424	0,154
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	18,07±8,39	16,40±7,60	-1,233	0,217
Duyguları Bastırma	12,38±5,81	11,06±5,07	-1,390	0,165
Onay Arayıcılık	19,07±6,83	19,09±6,67	-0,009	0,993
İç İçe Geçme/ Bağımlılık	17,85±8,68	16,33±8,26	-1,526	0,127
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,33±6,59	21,94±6,59	-1,168	0,243
Kendini Feda	17,00±6,44	15,24±5,70	-1,726	0,084
Terk Edilme	10,15±5,98	9,05±5,04	-1,426	0,154
Cezalandırılma	20,44±7,28	19,42±6,18	-0,474	0,635
Kusurluluk	10,43±5,68	10,29±5,73	-0,335	0,737
Tehditler Karşısında Dayanısızlık	11,39±5,98	11,59±5,49	-0,595	0,552
Yüksek Standartlar	8,90±3,94	8,45±3,75	-0,802	0,423
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	221,81±64,35	206,50±62,58	-1,621	0,105
Kuralcı /Kalıplayıcı	28,17±14,51	29,69±13,58	-1,095	0,274
Küçümseyici /Kusur Bulucu	17,43±11,85	15,82±11,13	-1,390	0,164
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	25,63±12,22	18,23±8,65	-3,992	<0,001
Sömürücü / İstismar Edici	12,94±7,46	9,70±6,52	-4,897	<0,001
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	23,47±7,59	20,36±7,02	-2,669	0,008
Koşullu / Başarı Odaklı	12,68±6,56	15,13±6,24	-2,784	0,005
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	17,25±8,80	11,39±5,80	-4,669	<0,001
Kötümser /Endişeli	9,42±4,59	7,46±3,96	-2,841	0,005
Cezalandırıcı	12,39±5,97	10,48±3,89	-1,494	0,135
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,58±3,71	8,49±3,35	-2,113	0,035
YEBÖ - Anne Formu Toplam	168,96±55,92	146,75±51,03	-3,145	0,002

YEBÖ: Young Ebeveynlik Ölçeği, Mann Whitney U Testi, p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma ve kontrol grubu arasında Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) toplam puanı ve alt boyutları açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Çalışma grubunda Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) yatıştırılma alt boyutu kontrol

grubuna göre anlamlı olarak daha düşük saptanmıştır ($p<0,05$). Çalışma ve kontrol grubu arasında KDDÖ alt boyutlarından sosyal model alma, olumlu duyguları artırma, bakış açısı edinme ve KDDÖ toplam puanı açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Çalışma grubunda Young Şema Ölçeği - Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3)'ün alt boyutlarından duygusal yoksunluk şeması kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır ($p<0,001$). Çalışma ve kontrol grubu arasında YŞÖ-KF3'ün alt boyutlarından başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık, yüksek standartlar şemaları ve YŞÖ-KF3 toplam puanı açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Çalışma grubunda Young Ebevenylik Ölçeği – Anne Formu (YEBÖ-A) toplam puanı ile YEBÖ-A alt boyutlarından duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ($p<0,001$), sömürücü/istismar edici ($p<0,001$), aşırı koruyucu/evhamlı ($p<0,01$), aşırı izin verici/sınırsız ($p<0,001$), kötümser/endişeli ($p<0,01$), değişime kapalı/duyguları bastıran ($p<0,05$) kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek, koşullu/başarı odaklı ($p<0,01$) alt boyutu ise kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha düşük saptanmıştır. İki grup arasında YEBÖ-A alt boyutlarından kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu ve cezalandırıcı açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır.

4.3. ÇALIŞMA GRUBUNDA SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE ÖLÇEK PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışma grubunda cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, gelir düzeyi, ebeveyn ayrılığı, ebeveyn ölümü, babada alkol madde kötüye kullanım öyküsü, 0 – 12 yaş arasında bakımla ilgilenen kişi, çocuklukta algılanan ilgi seviyesi, şiddet maruziyeti, anne tarafından uygulanan şiddet maruziyeti ve psikiyatrik tanı değişkenlerine göre ölçek puanlarını karşılaştırmak amacıyla analizler yapılmıştır. Aşağıda bu karşılaştırmalara ait tablolar ve açıklamaları sunulmuştur.

4.3.1. Çalışma Grubunda Cinsiyet Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda cinsiyet değişkenine göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.11'de gösterilmiştir.

Tablo 4. 11: Çalışma grubunda cinsiyet değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Kadın	Erkek	Z	p
	Orts.s	Orts.s		
Dominant/Kontrolcülük	7,16±2,97	6,69±1,75	-0,012	0,991
Kinci/Benmerkezcilik	6,44±2,91	6,90±2,47	-1,410	0,159
Soğuk/Mesafelilik	8,16±3,29	8,00±2,75	-0,040	0,968
Sosyal Çekiniklik	7,58±3,65	8,28±3,56	-0,955	0,339
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	8,77±4,18	9,31±3,35	-0,924	0,355
Aşırı Uyumluluk	9,42±3,56	9,83±3,46	-0,490	0,624
Kendini Feda Etme	12,21±3,74	12,62±3,60	-0,721	0,471
Intrusif/Muhtaçlık	10,56±3,50	9,21±3,43	-1,598	0,110
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	70,30±18,20	70,83±13,87	-0,431	0,667
Sosyal Model Alma	20,37±6,32	21,14±6,03	-0,472	0,637
Yatıştırılma	13,72±6,10	12,72±5,56	-0,743	0,458
Olumlu Duyguları Artırma	21,88±3,77	20,10±4,61	-1,635	0,102
Bakış Açısı Edinme	10,60±4,39	12,55±3,81	-1,874	0,061
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	66,58±15,98	66,52±15,22	-0,040	0,968
Duygusal Yoksunluk	13,49±7,44	13,79±6,11	-0,443	0,658
Başarısızlık	12,05±5,99	13,52±6,79	-0,709	0,478
Karamsarlık	26,93±5,48	25,97±3,92	-0,265	0,791
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	17,21±8,60	19,34±8,05	-1,323	0,186
Duyguları Bastırma	11,77±6,24	13,28±5,09	-1,479	0,139
Onay Arayıcılık	19,60±7,19	18,28±6,30	-0,851	0,395
İç İç Geçme/ Bağımlılık	17,05±9,42	19,03±7,43	-1,761	0,078
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,47±6,69	23,14±6,56	-0,190	0,849
Kendini Feda	16,81±7,35	17,28±4,91	-0,339	0,735
Terk Edilme	10,30±6,65	9,93±4,93	-0,596	0,551
Cezalandırılma	19,21±7,82	22,28±6,08	-1,771	0,077
Kusurluluk	10,07±6,20	10,97±4,84	-1,436	0,151
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	11,23±6,89	11,62±4,40	-1,298	0,194
Yüksek Standartlar	8,47±4,07	9,55±3,71	-1,198	0,231
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	217,65±72,02	227,97±51,51	-1,303	0,192
Kuralcı /Kalıplayıcı	28,60±15,53	27,52±13,10	-0,034	0,972
Küçümseyici /Kusur Bulucu	17,47±12,61	17,38±10,83	-0,764	0,445
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	25,70±13,34	25,52±10,59	-0,218	0,827
Sömürücü / İstismar Edici	13,67±7,99	11,86±6,59	-1,190	0,234
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	22,93±7,86	24,28±7,24	-0,788	0,431
Koşullu / Başarı Odaklı	12,72±6,93	12,62±6,10	-0,248	0,804
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	17,26±9,18	17,24±8,37	-0,103	0,918
Kötümser /Endişeli	9,44±5,08	9,38±3,83	-0,040	0,968
Cezalandırıcı	12,53±6,50	12,17±5,17	-0,225	0,822
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	10,00±3,78	8,97±3,57	-0,894	0,372
Young Ebeveynlik Ölçeği - Anne Formu Toplam	170,33±60,01	166,93±50,19	-0,230	0,818

Mann Whitney U Testi, p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma grubunda cinsiyet değişkenine göre ölçek puanları karşılaştırıldığında hiçbir toplam puan ve alt boyutlar açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır.

4.3.2. Çalışma Grubunda Medeni Durum Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda medeni durum değişkenine göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4. 12: Çalışma grubunda medeni durum değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Bekar	Evli	Z	p
	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolçülük	6,98±2,82	6,96±1,94	-0,713	0,476
Kinci/Benmerkezcilik	6,69±3,07	6,50±1,96	-0,497	0,619
Soğuk/Mesafelilik	8,06±3,13	8,17±3,00	-0,216	0,829
Sosyal Çekiniklik	8,08±3,81	7,42±3,19	-0,524	0,600
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	8,58±3,60	9,79±4,28	-1,202	0,229
Aşırı Uyumluluk	9,40±3,44	9,96±3,68	-0,630	0,529
Kendini Feda Etme	12,38±3,77	12,38±3,52	-0,144	0,886
Intrusif/Muhtaçlık	10,29±3,77	9,46±2,92	-0,738	0,460
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	70,46±16,66	70,63±16,48	-0,096	0,924
Sosyal Model Alma	20,52±6,15	21,00±6,35	-0,527	0,598
Yatıştırılma	13,35±5,43	13,25±6,79	-0,288	0,774
Olumlu Duyguları Artırma	21,60±3,56	20,29±5,20	-0,632	0,528
Bakış Açısı Edinme	11,25±3,85	11,67±5,04	-0,102	0,919
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	66,73±14,22	66,21±18,30	-0,108	0,914
Duygusal Yoksunluk	14,21±7,16	12,42±6,29	-0,874	0,382
Başarısızlık	12,75±5,86	12,42±7,28	-0,594	0,553
Karamsarlık	26,98±4,71	25,67±5,27	-1,464	0,143
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	18,98±7,86	16,25±9,28	-1,681	0,093
Duyguları Bastırma	12,60±5,36	11,92±6,73	-0,910	0,363
Onay Arayıcılık	19,65±6,40	17,92±7,63	-1,358	0,174
İç İç Geçme/ Bağımlılık	18,04±7,80	17,46±10,38	-0,922	0,356
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,92±6,79	22,17±6,15	-1,245	0,213
Kendini Feda	16,60±5,87	17,79±7,54	-0,568	0,570
Terk Edilme	10,44±5,72	9,58±6,57	-0,831	0,406
Cezalandırılma	20,77±6,53	19,79±8,71	-0,849	0,396
Kusurluluk	10,25±4,29	10,79±7,86	-1,006	0,314
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	11,31±5,40	11,54±7,13	-0,246	0,806
Yüksek Standartlar	8,62±3,72	9,46±4,38	-0,707	0,479
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	225,13±51,95	215,17±84,84	-1,577	0,115
Kuralcı /Kalıplayıcı	28,02±13,29	28,46±17,00	-0,508	0,611
Küçümseyici /Kusur Bulucu	16,81±10,78	18,67±13,91	-0,206	0,837
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	25,90±12,05	25,08±12,81	-0,406	0,684
Sömürücü / İstismar Edici	12,58±6,50	13,67±9,21	-0,140	0,889
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	23,42±7,12	23,58±8,61	-0,215	0,829
Koşullu / Başarı Odaklı	12,90±6,19	12,25±7,37	-0,719	0,472
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	17,58±9,25	16,58±7,97	-0,221	0,825
Kötümser /Endişeli	9,52±4,33	9,21±5,16	-0,438	0,661
Cezalandırıcı	11,90±5,47	13,37±6,88	-0,887	0,375
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,54±3,39	9,67±4,35	-0,030	0,976
YEBÖ - Anne Formu Toplam	168,17±49,75	170,54±67,75	-0,573	0,566

Mann Whitney U Testi, YEBÖ: Young Ebeveynlik Ölçeği

Çalışma grubunda medeni durum değişkenine göre ölçek puanları karşılaştırıldığında hiçbir toplam puan ve alt boyutlar açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır.

4.3.3. Çalışma Grubunda Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda eğitim durumuna göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.13'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 13: Çalışma grubunda eğitim durumu değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Eğitim Durumu			X ²	p
	İlköğretim	Lise	Üniversite /Lisansüstü		
	Orts.s	Orts.s	Orts.s		
Dominant/Kontrolçülük	5,89±1,62	6,93±2,73	7,28±2,57	2,026	0,363
Kinci/Benmerkezcilik	7,89±4,08	6,37±2,17	6,50±2,72	1,267	0,531
Soğuk/Mesafelilik	8,89±3,37	7,56±2,50	8,31±3,38	1,273	0,529
Sosyal Çekiniklik	7,44±3,00	6,81±2,47	8,75±4,26	2,577	0,276
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	10,22±3,93	8,07±3,04	9,36±4,30	2,460	0,292
Aşırı Uyumluluk	10,00±2,78	8,56±3,47	10,25±3,59	3,344	0,188
Kendini Feda Etme	13,11±4,11	11,22±3,08	13,06±3,83	4,763	0,092
Intrusif/Muhtaçlık	9,78±4,58	10,00±3,40	10,08±3,41	0,179	0,914
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	73,22±16,27	65,52±14,34	73,58±17,53	3,946	0,139
Sosyal Model Alma	20,67±5,00	20,96±6,06	20,47±6,65	0,094	0,954
Yatıştırılma	10,78±6,55	13,00±5,16	14,19±6,15	2,973	0,226
Olumlu Duyguları Artırma	21,00±4,36	21,78±3,64	20,75±4,58	0,858	0,651
Bakış Açısı Edinme	11,22±5,59	12,37±3,40	10,69±4,44	3,752	0,153
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	63,67±17,58	68,11±14,78	66,11±15,96	0,887	0,642
Duygusal Yoksunluk	12,11±7,62	11,78±6,03	15,36±7,05	4,754	0,093
Başarısızlık	15,56±8,17	12,15±5,28	12,28±6,52	3,054	0,217
Karamsarlık	26,56±6,02	25,81±4,34	27,08±5,08	0,913	0,633
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	16,56±10,03	16,81±6,70	19,39±9,11	1,764	0,414
Duyguları Bastırma	13,44±7,18	11,22±4,76	12,97±6,19	1,035	0,596
Onay Arayıcılık	17,56±8,83	18,78±7,06	19,67±6,22	1,156	0,561
İç İçe Geçme/ Bağımlılık	23,22±12,80	16,59±7,41	17,44±8,10	2,601	0,272
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,44±8,47	22,56±6,27	23,89±6,47	0,628	0,730
Kendini Feda	22,89±6,27	14,81±5,86	17,17±6,09	10,352	0,006
Terk Edilme	10,67±8,00	8,93±5,28	10,94±5,95	2,422	0,298
Cezalandırılma	22,44±10,57	18,93±6,68	21,08±6,75	1,145	0,564
Kusurluluk	13,00±9,18	8,93±3,34	10,92±5,84	1,841	0,398
Tehditler Karşısında Dayanaksızlık	11,00±7,92	10,41±4,12	12,22±6,64	1,025	0,599
Yüksek Standartlar	9,44±4,59	9,04±4,11	8,67±3,74	0,247	0,884
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	237,89±98,87	206,74±50,42	229,08±63,10	1,746	0,418
Kuralcı /Kalıplayıcı	38,89±18,94	24,48±11,76	28,25±14,23	4,429	0,109
Küçümseyici /Kusur Bulucu	19,00±15,98	15,04±10,49	18,83±11,73	2,923	0,232
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	19,00±12,38	26,22±12,12	26,83±12,08	3,473	0,176
Sömürücü / İstismar Edici	15,33±12,76	11,15±5,71	13,69±6,86	1,965	0,374
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	27,00±7,16	20,63±7,34	24,72±7,35	6,417	0,040
Koşullu / Başarı Odaklı	15,22±8,53	12,44±5,45	12,22±6,84	1,248	0,536
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	16,89±9,09	17,48±8,07	17,17±9,47	0,229	0,892
Kötümser /Endişeli	9,11±4,81	8,04±4,61	10,53±4,35	4,141	0,126
Cezalandırıcı	13,56±6,11	11,93±5,80	12,44±6,18	0,673	0,714
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,89±4,83	9,78±3,85	9,36±3,38	0,147	0,929
Young Ebeveynlik Ölçeği-Anne Formu Toplam	183,89±77,43	157,19±47,80	174,06±55,53	1,663	0,435

Kruskal Wallis Testi, p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma grubunda ilköğretim mezunu olanlarda Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 alt boyutlarından kendini feda şeması ($p<0,01$) ile Young Ebeveynlik Ölçeği – Anne Formu alt boyutlarından aşırı korucuyu/evhamlı ($p<0,05$) puanları lise ve üniversite/lisansüstü mezunu olanlara göre daha yüksek saptanmıştır.

4.3.4. Çalışma Grubunda Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda gelir düzeyine göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.14’te gösterilmiştir.

Tablo 4. 14: Çalışma grubunda gelir düzeyi değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Gelir Düzeyi			X ²	p
	2000 TL ve altı	2000 - 6000 TL arası	6000 TL ve üzeri		
	Ort±s.s	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolçülük	6,86±2,55	7,03±2,70	7,00±2,37	0,039	0,981
Kinci/Benmerkezcilik	7,23±3,58	6,39±2,40	6,29±2,02	0,379	0,827
Soğuk/Mesafelilik	8,00±2,49	8,42±3,41	7,59±3,14	0,726	0,696
Sosyal Çekiniklik	8,45±3,97	7,85±3,65	7,12±3,06	0,916	0,632
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	8,91±3,89	9,30±3,86	8,47±3,95	0,577	0,749
Aşırı Uyumluluk	8,77±3,13	10,00±3,69	9,82±3,61	1,594	0,451
Kendini Feda Etme	12,27±4,01	12,36±3,33	12,53±4,02	0,062	0,970
Intrusif/Muhtaçlık	10,23±3,54	10,09±3,83	9,59±2,94	0,285	0,867
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	70,73±15,68	71,45±16,75	68,41±17,76	0,414	0,813
Sosyal Model Alma	21,68±5,74	20,09±5,85	20,53±7,43	0,892	0,640
Yatıştırılma	13,86±5,95	12,42±5,23	14,35±6,95	1,045	0,593
Olumlu Duyguları Artırma	21,36±3,86	21,36±3,62	20,53±5,61	0,003	0,998
Bakış Açısı Edinme	13,09±3,21	9,88±3,97	12,12±5,09	9,654	0,008
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	70,00±14,32	63,76±13,72	67,53±19,92	3,165	0,205
Duygusal Yoksunluk	13,05±6,74	13,88±7,21	13,82±6,80	0,203	0,903
Başarısızlık	15,41±7,28	12,09±5,90	10,12±4,48	7,382	0,025
Karamsarlık	27,23±4,75	26,33±4,95	26,06±5,20	1,071	0,585
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	18,64±7,97	18,73±8,62	16,06±8,66	1,477	0,478
Duyguları Bastırma	13,27±6,11	11,94±5,81	12,06±5,63	0,783	0,676
Onay Arayıcılık	20,82±7,17	18,58±6,16	17,76±7,55	2,478	0,290
İç İç Geçme/ Bağımlılık	21,41±10,89	16,39±6,80	16,06±7,80	4,125	0,127
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	24,59±8,19	22,42±5,59	23,47±6,21	0,772	0,680
Kendini Feda	17,95±6,48	16,58±6,40	16,59±6,75	0,402	0,818
Terk Edilme	12,18±7,28	9,18±5,53	9,41±4,44	4,128	0,127
Cezalandırılma	18,41±6,54	22,24±7,64	19,59±7,02	4,140	0,126
Kusurluluk	12,32±6,97	9,76±5,12	9,29±4,43	3,405	0,182
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	11,18±6,34	11,42±6,29	11,59±5,16	0,463	0,793
Yüksek Standartlar	8,45±4,30	9,52±3,68	8,29±4,03	1,764	0,414
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	234,91±72,56	219,06±60,59	210,18±61,05	1,197	0,550
Kuralcı /Kalıplayıcı	28,27±15,84	28,64±12,91	27,12±16,45	0,576	0,750
Küçümseyici /Kusur Bulucu	18,23±12,39	17,06±11,82	17,12±11,87	0,364	0,834
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	23,86±12,28	26,70±13,39	25,82±9,98	0,643	0,725
Sömürücü / İstismar Edici	13,64±9,21	12,61±6,06	12,71±7,83	0,289	0,865
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	24,23±6,38	21,33±7,54	26,65±8,22	6,350	0,042
Koşullu / Başarı Odaklı	13,64±7,36	11,97±5,31	12,82±7,83	0,447	0,800
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	16,82±7,47	18,21±10,29	15,94±7,41	0,269	0,874
Kötümser /Endişeli	8,68±4,43	9,58±4,84	10,06±4,42	0,653	0,721
Cezalandırıcı	12,00±5,55	12,67±6,50	12,35±5,71	0,095	0,953
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,05±3,00	10,06±3,90	9,35±4,21	1,741	0,419
Young Ebeveynlik Ölçeği – Anne Formu Toplam	168,41±58,47	168,82±56,25	169,94±55,30	0,040	0,980

Kruskal Wallis Testi, p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma grubunda gelir düzeyi 2000 – 6000 TL arası olanlarda Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği alt boyutlarından bakış açısı edinme (p<0,01) ve Young Ebeveynlik Ölçeği – Anne Formu alt boyutlarından aşırı korucuyu/evhamlı puanları (p<0,05) gelir düzeyi 2000 TL ve altı ile 6000 TL ve üzeri olanlardan anlamlı olarak daha düşük saptanmıştır. Gelir düzeyi 2000 TL ve altı olanlarda Young Şema Ölçeği alt boyutlarından başarısızlık şeması gelir düzeyi 2000 – 6000 TL arasında ve 6000 TL ve üzeri olanlara göre daha yüksek saptanmıştır (p<0,05).

4.3.5. Çalışma Grubunda Ebeveyn Ayrılığı Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda ebeveyn ayrılığına göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.15'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 15: Çalışma grubunda ebeveyn ayrılığı değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Ebeveyn Ayrılığı		Z	p
	Hayır	Evett		
	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolçülük	6,87±2,60	7,17±2,48	-0,671	0,503
Kinci/Benmerkezcilik	6,71±2,90	6,46±2,43	-0,224	0,823
Soğuk/Mesafelilik	8,25±3,49	7,79±2,00	-0,096	0,923
Sosyal Çekiniklik	8,13±4,02	7,33±2,60	-0,313	0,754
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	9,06±4,03	8,83±3,53	-0,018	0,986
Aşırı Uyumluluk	9,48±3,80	9,79±2,89	-0,414	0,679
Kendini Feda Etme	11,79±3,67	13,54±3,44	-1,932	0,053
Intrusif/Muhtaçlık	9,44±3,28	11,17±3,74	-1,723	0,085
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	69,73±18,46	72,08±11,77	-0,884	0,376
Sosyal Model Alma	21,02±6,04	20,00±6,51	-0,736	0,462
Yatıştırılma	13,29±6,10	13,38±5,50	-0,102	0,919
Olumlu Duyguları Artırma	20,65±4,50	22,21±3,34	-1,342	0,180
Bakış Açısı Edinme	11,77±4,48	10,63±3,72	-1,098	0,272
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	66,73±16,17	66,21±14,63	-0,042	0,967
Duygusal Yoksunluk	13,04±7,00	14,75±6,65	-1,179	0,238
Başarısızlık	13,42±6,62	11,08±5,47	-1,757	0,079
Karamsarlık	27,02±4,92	25,58±4,83	-1,374	0,170
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	18,06±8,42	18,08±8,53	-0,012	0,990
Duyguları Bastırma	13,54±6,29	10,04±3,86	-2,252	0,024
Onay Arayıcılık	19,71±7,02	17,79±6,37	-0,868	0,386
İç İçe Geçme/ Bağımlılık	18,56±9,34	16,42±7,14	-0,802	0,422
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,10±6,96	23,79±5,91	-0,605	0,546
Kendini Feda	17,08±7,19	16,83±4,75	-0,161	0,872
Terk Edilme	10,13±6,54	10,21±4,80	-0,699	0,485
Cezalandırılma	21,10±7,70	19,13±6,31	-1,077	0,282
Kusurluluk	11,02±6,21	9,25±4,29	-1,433	0,152
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	11,65±5,75	10,87±6,51	-0,894	0,371
Yüksek Standartlar	9,29±4,13	8,12±3,48	-1,181	0,238
Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 Toplam	226,73±68,97	211,96±53,94	-0,675	0,500
Kuralcı /Kalıplayıcı	27,38±13,53	29,75±16,50	-0,042	0,967
Küçümseyici /Kusur Bulucu	16,48±11,93	19,33±11,71	-1,468	0,142
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	24,94±12,09	27,00±12,64	-0,562	0,574
Sömürücü / İstismar Edici	11,58±6,93	15,67±7,88	-2,435	0,015
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	23,69±7,13	23,04±8,59	-0,191	0,848
Koşullu / Başarı Odaklı	11,90±6,18	14,25±7,15	-1,210	0,226
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	16,94±9,22	17,88±8,05	-0,724	0,469
Kötümser /Endişeli	9,21±4,81	9,83±4,18	-0,726	0,468
Cezalandırıcı	12,19±6,11	12,79±5,78	-0,629	0,529
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,88±3,73	9,00±3,67	-0,630	0,529
Young Ebeveynlik Ölçeği – Anne Formu Toplam	164,17±55,32	178,54±57,04	-1,219	0,223

Mann Whitney U Testi, p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma grubunda ebeveyn ayrılığı yaşayanlarda Young Şema Ölçeği - Kısa Form 3 alt boyutlarından duyguları bastırma şeması puanı ebeveyn ayrılığı yaşamayanlara göre daha düşük olarak saptanmıştır ($p<0,05$). Çalışma grubunda ebeveyn ayrılığı yaşayanlarda Young Ebeveynlik Ölçeği – Anne Formu alt boyutlarından sömürücü / istismar edici puanı ebeveyn ayrılığı yaşamayanlara göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır ($p<0,05$).

4.3.6. Çalışma Grubunda Ebeveyn Ölümü Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda ebeveyn ölümüne göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.16’da gösterilmiştir.

Tablo 4. 16: Çalışma grubunda ebeveyn ölümü değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Ebeveyn Ölümü		Z	p
	Hayır	Evet		
	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolçülük	6,95±2,64	7,08±2,11	-0,504	0,614
Kinci/Benmerkezçilik	6,63±2,52	6,58±3,75	-0,790	0,430
Soğuk/Mesafelilik	8,03±3,12	8,42±2,87	-0,601	0,548
Sosyal Çekiniklik	7,82±3,55	8,08±4,06	-0,015	0,988
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	9,28±3,79	7,50±3,97	-1,695	0,090
Aşırı Uyumluluk	9,82±3,46	8,42±3,63	-1,358	0,174
Kendini Feda Etme	12,23±3,66	13,08±3,78	-0,653	0,514
Intrusif-Muhtaçlık	10,03±3,57	9,92±3,37	-0,061	0,952
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	70,80±16,44	69,08±17,35	-0,491	0,623
Sosyal Model Alma	20,35±5,80	22,33±7,89	-1,279	0,201
Yatıştırılma	13,23±5,85	13,75±6,20	-0,280	0,779
Olumlu Duyguları Artırma	21,20±4,16	21,00±4,51	-0,154	0,878
Bakış Açısı Edinme	11,28±4,33	11,92±3,99	-0,509	0,611
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	66,07±14,79	69,00±19,59	-0,801	0,423
Duygusal Yoksunluk	13,53±6,70	14,00±8,09	-0,091	0,928
Başarısızlık	12,62±6,18	12,75±7,28	-0,425	0,671
Karamsarlık	26,45±5,08	27,00±4,05	-0,652	0,514
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	18,43±8,57	16,25±7,53	-0,764	0,445
Duyguları Bastırma	12,47±5,91	11,92±5,53	-0,189	0,850
Onay Arayıcılık	19,12±7,01	18,83±6,07	-0,098	0,922
İç İç Geçme/ Bağımlılık	17,82±8,87	18,00±7,99	-0,038	0,970
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,15±6,32	24,25±8,07	-0,295	0,768
Kendini Feda	16,95±6,48	17,25±6,54	-0,159	0,874
Terk Edilme	10,18±5,96	10,00±6,32	-0,450	0,653
Cezalandırılma	20,82±7,39	18,58±6,71	-0,915	0,360
Kusurluluk	10,32±5,68	11,00±5,88	0,000	1,000
Tehditler Karşısında Dayanaksızlık	11,40±6,11	11,33±5,52	-0,159	0,873
Yüksek Standartlar	8,95±3,95	8,67±4,05	-0,250	0,802
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	222,20±64,92	219,83±64,16	-0,091	0,928
Kuralcı /Kalıplayıcı	27,22±14,63	32,92±13,47	-1,316	0,188
Küçümseyici /Kusur Bulucu	16,97±11,64	19,75±13,13	-0,414	0,679
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	26,37±12,51	21,92±10,32	-1,217	0,223
Sömürücü / İstismar Edici	12,93±7,69	13,00±6,51	-0,069	0,945
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	22,37±7,47	29,00±5,69	-2,890	0,004
Koşullu / Başarı Odaklı	12,60±6,63	13,08±6,46	-0,417	0,677
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	17,63±8,56	15,33±10,09	-1,211	0,226
Kötümser /Endişeli	9,22±4,47	10,42±5,25	-0,835	0,404
Cezalandırıcı	12,22±6,05	13,25±5,72	-0,887	0,375
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,55±3,95	9,75±2,22	-0,273	0,785
Young Ebeveynlik Ölçeği - Anne Formu Toplam	167,07±56,35	178,42±55,09	-0,793	0,428

Mann Whitney U Testi, $p<0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma grubunda ebeveyn ölümü yaşayanlarda Young Ebeveynlik Ölçeği – Anne Formu alt boyutlarından aşırı korucuyu/evhamlı puanı ebeveyn ölümü yaşamayanlara göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır ($p<0,01$).

4.3.7. Çalışma Grubunda Babada Alkol/Madde Kötüye Kullanım Öyküsü Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda babada alkol madde kötüye kullanım öyküsüne göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.17’de gösterilmiştir.

Tablo 4. 17: Çalışma grubunda babada alkol/madde kötüye kullanım öyküsü değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Babada Alkol/Madde Kötüye Kullanım Öyküsü		Z	p
	Hayır	Evet		
	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolçülük	7,06±2,60	6,14±1,95	-0,779	0,436
Kinci/Benmerkezcilik	6,74±2,82	5,57±1,40	-0,868	0,385
Soğuk/Mesafelilik	8,25±3,14	6,71±1,98	-1,177	0,239
Sosyal Çekiniklik	7,78±3,61	8,57±3,82	-0,575	0,565
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	9,02±3,88	8,71±3,86	-0,306	0,760
Aşırı Uyumluluk	9,57±3,51	9,71±3,73	-0,057	0,954
Kendini Feda Etme	12,31±3,75	13,00±2,94	-0,659	0,510
Intrusif/Muhtaçlık	10,12±3,56	9,00±3,00	-0,650	0,516
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	70,85±16,57	67,43±16,56	-0,447	0,655
Sosyal Model Alma	20,18±6,21	25,29±3,40	-2,171	0,030
Yatıştırılma	13,09±5,84	15,43±6,16	-1,163	0,245
Olumlu Duyguları Artırma	20,91±4,26	23,57±2,51	-1,952	0,051
Bakış Açısı Edinme	11,12±4,33	13,86±2,48	-1,785	0,074
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	65,31±15,58	78,14±10,22	-2,272	0,023
Duygusal Yoksunluk	13,63±6,94	13,43±6,97	-0,038	0,970
Başarısızlık	12,74±6,37	11,71±6,24	-0,410	0,682
Karamsarlık	26,49±4,94	27,00±4,86	-0,344	0,731
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	18,05±8,59	18,29±6,82	-0,276	0,783
Duyguları Bastırma	12,48±5,94	11,43±4,69	-0,257	0,797
Onay Arayıcılık	19,12±6,95	18,57±6,00	-0,010	0,992
İç İç Geçme/ Bağımlılık	17,92±8,96	17,14±5,73	-0,343	0,732
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,40±6,72	22,71±5,74	-0,181	0,856
Kendini Feda	16,82±6,59	18,71±4,92	-0,733	0,464
Terk Edilme	10,18±6,10	9,86±5,08	-0,412	0,680
Cezalandırılma	20,22±7,37	22,57±6,45	-1,009	0,313
Kusurluluk	10,38±5,77	10,86±5,15	-0,388	0,698
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	11,37±6,19	11,57±3,78	-0,716	0,474
Yüksek Standartlar	8,92±3,76	8,71±5,74	-0,162	0,871
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	221,72±65,56	222,57±56,09	-0,285	0,776
Kuralcı /Kalıplayıcı	28,25±14,82	27,43±12,20	-0,114	0,909
Küçümseyici /Kusur Bulucu	17,12±11,99	20,29±10,84	-1,583	0,113
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	25,37±12,55	28,00±8,98	-0,761	0,447
Sömürücü / İstismar Edici	13,12±7,73	11,29±4,23	-0,213	0,832
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	22,98±7,44	28,00±8,04	-1,542	0,123
Koşullu / Başarı Odaklı	12,97±6,75	10,00±3,83	-0,858	0,391
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	17,54±8,82	14,57±8,75	-0,961	0,336
Kötümser /Endişeli	9,00±4,44	13,29±4,39	-1,987	0,047
Cezalandırıcı	11,95±5,85	16,43±5,91	-1,792	0,073
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,34±3,53	11,86±4,81	-1,708	0,088
Young Ebeveynlik Ölçeği - Anne Formu Toplam	167,65±56,92	181,14±47,48	-0,912	0,362

Mann Whitney U Testi, p<0,05 anlamlıdır.

Çalışma grubunda babada alkol/madde kötüye kullanım öyküsü olanların Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) toplam puanı, KDDÖ alt boyutlarından sosyal model alma ve Young Ebeveynlik Ölçeği – Anne Formu alt boyutlarından kötümser/endişeli puanları babada alkol/madde kötüye kullanım öyküsü olmayanlara göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır (p<0,05).

4.3.8. Çalışma Grubunda 0 – 12 Yaş Arası Bakımla Çoğunlukla İlgilenen Kişi Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda 0 – 12 yaş arası bakımla çoğunlukla ilgilenen kişiye göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.18’de gösterilmiştir.

Tablo 4. 18: Çalışma grubunda 0-12 yaş arası bakımla çoğunlukla ilgilenen kişi değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	0 - 12 Yaş Arası Bakımla Çoğunlukla İlgilenen Kişi						
	Anne/Baba	Bakıcı	Büyükanne/ Büyükbaba	Akrabalar	Yalnız	X ²	p
	Ort±s.s	Ort±s.s	Ort±s.s	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolçülük	7,24±2,57	5,50±2,12	6,21±2,36	6,44±2,60	10,00±1,41	6,971	0,137
Kinci/Benmerkezcilik	7,31±3,02	4,50±,71	5,36±1,65	5,44±1,67	7,50±2,12	11,613	0,020
Soğuk/Mesafelilik	8,56±3,33	8,50±,71	7,29±2,70	7,11±2,62	7,50±,71	2,568	0,633
Sosyal Çekiniklik	8,07±3,83	7,00±2,83	7,57±4,11	7,56±2,24	7,50±2,12	0,501	0,973
Kendine Güvenmeme/ Girişken olmama	9,24±4,17	7,00±,00	8,00±2,60	10,33±4,15	6,00±1,41	3,460	0,484
Aşırı Uyumluluk	9,76±3,72	10,00±4,24	9,07±2,76	10,22±3,56	6,00±2,83	3,046	0,550
Kendini Feda Etme	11,67±3,52	15,50±2,12	13,43±4,01	13,89±3,69	11,00±1,41	6,146	0,189
Intrusif/Muhtaçlık	10,13±3,52	9,50±,71	10,29±3,81	9,11±4,01	10,00±1,41	0,953	0,917
KPE Toplam	71,98±18,38	67,50±,71	67,21±12,47	70,11±16,15	65,50±2,12	0,804	0,938
Sosyal Model Alma	20,93±6,16	21,00±2,83	19,29±7,22	21,56±4,10	20,50±13,44	0,777	0,941
Yatıştırılma	13,29±5,85	12,50±3,54	13,21±5,85	13,22±6,20	16,00±12,73	0,132	0,998
Olumlu Duyguları Artırma	20,36±4,34	21,50±,71	22,07±3,93	22,89±3,86	25,00±,00	8,376	0,079
Bakış Açısı Edinme	11,53±4,20	11,00±2,83	10,29±4,65	11,78±3,87	14,50±7,78	1,764	0,779
KDDÖ Toplam	66,11±15,79	66,00±8,49	64,86±16,42	69,44±12,29	76,00±33,94	0,972	0,914
Duygusal Yoksunluk	13,87±7,35	15,50±9,19	12,14±5,55	12,89±6,97	19,50±2,12	2,670	0,614
Başarısızlık	13,62±6,61	8,00±1,41	11,00±6,47	10,67±3,61	15,50±9,19	6,449	0,168
Karamsarlık	27,11±5,09	21,50±,71	25,14±4,31	27,00±5,24	26,50±3,54	4,886	0,299
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	19,04±9,04	14,50±4,95	15,79±7,74	16,44±6,31	23,00±8,49	3,050	0,549
Duyguları Bastırma	13,36±6,40	9,00±1,41	9,29±4,14	12,22±4,02	16,00±4,24	6,949	0,139
Onay Arayıcılık	20,09±7,35	14,00±5,66	17,14±5,92	18,11±5,42	19,00±7,07	3,366	0,499
İç İç Geçme/ Bağımlılık	19,47±9,60	13,00±4,24	14,79±5,73	14,33±4,90	23,50±13,44	4,748	0,314
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,47±6,54	14,50±,71	23,86±7,59	24,00±5,36	22,50±7,78	4,273	0,370
Kendini Feda	16,56±7,06	16,50±,71	16,29±5,04	20,22±6,22	18,00±1,41	2,719	0,606
Terk Edilme	10,40±6,43	5,50±,71	9,29±5,93	10,44±4,28	14,00±5,66	4,580	0,333
Cezalandırılma	21,16±7,31	20,50±9,19	18,36±7,57	20,11±7,80	20,50±3,54	2,662	0,616
Kusurluluk	11,22±6,18	6,00±,00	9,00±4,51	8,78±2,39	14,50±12,02	5,905	0,206
TehditlerKarşısında Dayanıksızlık	12,16±6,12	7,00±1,41	9,93±6,49	9,89±4,37	15,50±6,36	5,880	0,208
Yüksek Standartlar	9,02±3,93	8,50±2,12	7,07±3,63	10,67±4,36	11,50±2,12	6,058	0,195
YŞÖ - Kısa Form 3 Toplam	230,53±70,59	174,00±9,90	199,07±52,50	215,78±40,10	259,50±86,97	4,915	0,296
Kuralcı /Kalıplayıcı	28,58±14,86	32,00±7,07	27,57±16,38	23,56±11,33	40,00±12,73	3,901	0,420
Küçümseyici /Kusur Bulucu	18,49±12,67	12,50±2,12	17,79±12,39	10,67±2,40	26,50±13,44	6,103	0,192
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	25,60±12,82	18,50±3,54	30,71±12,47	20,33±8,57	21,50±2,12	3,778	0,437
Sömürücü / İstismar Edici	12,56±7,75	12,00±2,83	15,21±7,83	9,56±3,28	22,00±8,49	5,883	0,208
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	24,27±7,21	26,50±,71	20,43±8,59	21,33±6,75	33,50±7,78	7,137	0,129
Koşullu / Başarı Odaklı	12,51±6,28	15,00±1,41	12,14±7,84	12,22±6,72	20,00±5,66	3,751	0,441
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	17,91±9,15	17,50±,71	17,14±10,01	14,00±6,26	17,50±9,19	1,327	0,857
Kötümser /Endişeli	9,11±4,45	7,50±4,95	11,14±4,20	7,78±5,67	13,50±,71	6,590	0,159
Cezalandırıcı	13,56±6,29	8,50±,71	12,07±5,55	7,78±3,35	13,00±2,83	9,206	0,056
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,16±3,48	8,50±3,54	9,50±3,88	11,89±4,62	10,50±2,12	3,830	0,429
YEBÖ - Anne Formu Toplam	171,73±61,13	158,50±14,85	173,71±52,90	139,11±24,95	218,00±48,08	5,223	0,265

Kruskal Wallis Testi, $p<0,05$ düzeyinde anlamlıdır. KPE: Kişilerarası Problemler Envanteri, KDDÖ: Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği, YŞÖ: Young Şema Ölçeği, YEBÖ: Young Ebeveynlik Ölçeği

Çalışma grubunda 0 - 12 yaş arası bakımla çoğunlukla ilgilenen kişi bakıcı olanların Kişilerarası Problemler Envanteri alt boyutlarından kinci/benmerkezcilik

puanı 0 – 12 yaşa arası bakımla çoğunlukla ilgilenen kişi anne/baba, büyükanne/büyükbaba, akrabalar ve yalnız olanlara göre daha anlamlı olarak daha düşük olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

4.3.9. Çalışma Grubunda Çocuklukta Algılanan İlgili Seviyesi Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda çocuklukta algılanan ilgi seviyesine göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.19’da gösterilmiştir.

Tablo 4. 19: Çalışma grubunda çocuklukta algılanan ilgi seviyesi değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Çocuklukta Algılanan İlgili Seviyesi			X ²	p
	İlgisiz	Yeterince İlgili	Aşırı İlgili		
	Ort±s.s	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolçülük	7,37±2,83	6,66±1,92	7±3,62	0,764	0,682
Kinci/Benmerkezçilik	7,07±2,72	6,63±2,99	5,4±1,26	2,520	0,284
Soğuk/Mesafelilik	9,22±3,33	7,46±2,75	7,3±2,75	5,431	0,066
Sosyal Çekiniklik	9,07±3,97	7,03±3,27	7,5±3,10	5,038	0,081
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	10,96±4,19	7,86±3,10	7,6±3,34	9,877	0,007
Aşırı Uyumluluk	11,04±3,33	8,71±3,31	8,7±3,62	7,316	0,026
Kendini Feda Etme	13,59±3,42	11,66±3,85	11,6±2,99	5,236	0,073
Intrusif/Muhtaçlık	10,96±4,12	9,17±3,23	10,4±1,78	3,976	0,137
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	79,3±16,88	65,17±13,80	65,5±15,21	12,661	0,002
Sosyal Model Alma	20,78±6,65	20,97±5,96	19,4±6,06	0,614	0,736
Yatıştırılma	13,07±6,28	13,91±5,87	11,9±4,91	0,882	0,644
Olumlu Duyguları Artırma	20,96±4,72	21,09±4,13	22±2,94	0,100	0,951
Bakış Açısı Edinme	10,22±4,23	12,34±4,39	11,2±3,26	3,649	0,161
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	65,04±14,95	68,31±16,71	64,5±13,72	0,511	0,775
Duygusal Yoksunluk	17,04±6,75	11,29±6,34	12,5±5,80	10,947	0,004
Başarısızlık	13,41±6,49	13±6,63	9,3±3,53	3,744	0,154
Karamsarlık	26,74±5,16	26,6±4,58	25,8±5,71	0,809	0,667
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	21,67±8,66	16,26±7,44	14,7±8,11	8,102	0,017
Duyguları Bastırma	13,67±5,95	12,06±5,59	10±5,87	3,616	0,164
Onay Arayıcılık	19,26±7,18	19,37±6,98	17,5±5,58	0,614	0,736
İç İç Geçme/ Bağımlılık	17,85±7,14	18,14±9,80	16,8±9,05	0,344	0,842
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,56±5,32	24,8±6,98	17,6±5,66	9,325	0,009
Kendini Feda	17,96±5,85	17,03±7,32	14,3±3,92	2,415	0,299
Terk Edilme	11,67±5,97	9,03±5,56	10±7,12	4,002	0,135
Cezalandırılma	22,15±7,75	20±7,40	17,4±4,27	3,197	0,202
Kusurluluk	10,85±5,70	10,8±6,16	8±3,02	2,710	0,258
Tehditler Karşısında Dayanaksızlık	12,3±6,63	11,06±5,89	10,1±4,41	1,052	0,591
Yüksek Standartlar	9,15±3,96	9,11±4,15	7,5±3,10	1,397	0,497
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	237,26±58,07	218,54±68,62	191,5±57,97	5,381	0,068
Kuralcı /Kalıplayıcı	29,93±16,24	26,11±13,78	30,6±12,26	1,834	0,400
Küçümseyici /Kusur Bulucu	22,37±14,28	14,14±9,35	15,6±8,33	4,654	0,098
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	34,19±11,61	20,14±10,02	21,7±7,53	20,130	<0,001
Sömürücü / İstismar Edici	16,3±7,25	10,83±7,49	11,3±4,64	14,618	0,001
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	20,7±6,59	23,91±7,31	29,4±8,04	8,293	0,016
Koşullu / Başarı Odaklı	11,7±7,42	13,63±6,40	12±4,40	3,057	0,217
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	22,22±8,91	14,6±7,61	13,1±6,51	13,300	0,001
Kötümser /Endişeli	10,59±4,41	8,46±4,48	9,6±5,13	2,854	0,240
Cezalandırıcı	15,26±6,71	10,29±4,46	12±5,79	9,033	0,011
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,33±4,01	10,14±3,67	8,3±2,79	1,652	0,438
Young Ebeveynlik Ölçeği-Anne Formu Toplam	192,59±62,95	152,26±47,22	163,6±44,77	7,169	0,028

Kruskal Wallis Testi, $p<0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma grubunda çocuklukta algılanan ilgi seviyesine “ilgisiz” diyenlerin Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) Toplam puanı ($p<0,01$), KPE alt boyutlarından kendine güvenmeme/girişken olmama ($p<0,01$) ve aşırı uyumluluk ($p<0,05$) alt boyutları, Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($p<0,01$) ve sosyal izolasyon/güvensizlik şemaları ($p<0,05$), Young Ebeveynlik Ölçeği – Anne Formu (YEBÖ – A) Toplam puanı ($p<0,05$), YEBÖ – A alt boyutlarından duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ($p<0,001$), sömürücü/istismar edici ($p<0,01$), aşırı izin verici/sınırsız ($p<0,01$) ve cezalandırıcı ($p<0,05$) puanları “yeterince ilgiyle” ve “aşırı ilgiyle” diyenlere göre daha anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır. Çalışma grubunda çocuklukta algılanan ilgi seviyesine “aşırı ilgiyle” diyenlerin YŞÖ-KF3 alt boyutlarından ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şeması puanı ($p<0,01$) çocuklukta algılanan ilgi seviyesine “ilgisiz” ve “yeterince ilgiyle” diyenlere göre anlamlı olarak daha düşük saptanırken, YEBÖ-A alt boyutlarından aşırı korucuyu /evhamlı puanı ($p<0,05$) ise daha yüksek saptanmıştır.

4.3.10. Çalışma Grubunda Şiddet Maruziyeti Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda şiddet maruziyetine göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.20’de gösterilmiştir.

Tablo 4.20: Çalışma grubunda şiddet maruziyeti değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Şiddet Maruziyeti		Z	p
	Hayır	Evet		
	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolçülük	6,89±2,03	7,02±2,83	-0,353	0,724
Kinci/Benmerkezcilik	6,74±2,96	6,56±2,62	-0,159	0,873
Soğuk/Mesafelilik	7,04±2,43	8,73±3,26	-2,260	0,024
Sosyal Çekiniklik	7,07±2,91	8,33±3,93	-1,173	0,241
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	8,04±3,16	9,56±4,14	-1,329	0,184
Aşırı Uyumluluk	8,7±3,39	10,11±3,50	-1,565	0,118
Kendini Feda Etme	12,07±3,83	12,56±3,59	-0,345	0,730
Intrusif/Muhtaçlık	9,52±2,94	10,31±3,81	-0,865	0,387
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	66,07±13,87	73,18±17,48	-1,664	0,096
Sosyal Model Alma	20,7±5,99	20,67±6,35	-0,047	0,963
Yatıştırılma	14,15±5,56	12,82±6,05	-0,992	0,321
Olumlu Duyguları Artırma	21,26±4,06	21,11±4,31	-0,047	0,962
Bakış Açısı Edinme	12,41±4,34	10,78±4,12	-1,472	0,141
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	68,52±16,79	65,38±14,86	-0,983	0,325
Duygusal Yoksunluk	11,78±6,84	14,71±6,76	-2,046	0,041
Başarısızlık	13,3±6,87	12,24±6,01	-0,642	0,521
Karamsarlık	27,33±4,76	26,07±4,98	-1,291	0,197
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	18,07±9,63	18,07±7,67	-0,373	0,709
Duyguları Bastırma	12,96±5,65	12,02±5,94	-0,840	0,401
Onay Arayıcılık	19,37±6,64	18,89±7,00	-0,286	0,775
İç İç Geçme/ Bağımlılık	19,52±9,80	16,84±7,87	-1,335	0,182
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	24,3±7,61	22,76±5,92	-0,694	0,488
Kendini Feda	17,41±7,38	16,76±5,89	-0,489	0,625
Terk Edilme	9,85±5,93	10,33±6,07	-0,370	0,712
Cezalandırılma	18,67±5,71	21,51±7,95	-1,590	0,112
Kusurluluk	11,33±6,54	9,89±5,09	-1,128	0,259
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	11,07±5,84	11,58±6,12	-0,473	0,636
Yüksek Standartlar	8,78±4,25	8,98±3,79	-0,391	0,696
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	223,74±71,94	220,64±60,17	-0,070	0,944
Kuralcı /Kalıplayıcı	28,37±14,71	28,04±14,56	-0,274	0,784
Küçümseyici /Kusur Bulucu	16,11±11,21	18,22±12,27	-0,951	0,342
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	21,11±10,65	28,33±12,41	-2,509	0,012
Sömürücü / İstismar Edici	11,33±8,47	13,91±6,70	-2,885	0,004
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	25,3±7,77	22,38±7,35	-1,538	0,124
Koşullu / Başarı Odaklı	13,7±6,82	12,07±6,40	-1,138	0,255
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	16,63±8,63	17,62±8,98	-0,483	0,629
Kötümser /Endişeli	9,33±4,35	9,47±4,77	-0,199	0,842
Cezalandırıcı	10,74±3,88	13,38±6,77	-1,307	0,191
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	10,19±3,97	9,22±3,53	-0,777	0,437
Young Ebeveynlik Ölçeği - Anne Formu Toplam	162,81±53,89	172,64±57,38	-0,733	0,464

Mann Whitney U Testi, p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma grubunda şiddete maruz kalanlarda Kişilerarası Problemler Envanteri alt boyutlarından soğuk/mesafelilik (p<0,05), Young Şema Ölçeği - Kısa Form 3 alt boyutlarından duygusal yoksunluk şeması (p<0,05), ve Young Ebeveynlik Ölçeği –

Anne Formu alt boyutlarından duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ($p<0,05$) ile sömürücü/istismar edici puanları ($p<0,05$) şiddete maruz kalmayanlara göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır.

4.3.11. Çalışma Grubunda Anne Tarafından Uygulanan Şiddet Maruziyeti Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda anne tarafından uygulanan şiddet maruziyetine göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.21’de gösterilmiştir.

Tablo 4. 21: Çalışma grubunda anne tarafından uygulanan şiddet maruziyeti değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Anne Tarafından Uygulanan Şiddet		Z	p
	Hayır	Evet		
	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolçülük	6,91±2,45	7,22±2,92	-0,327	0,743
Kinci/Benmerkezcilik	6,45±2,76	7,28±2,63	-1,636	0,102
Soğuk/Mesafelilik	7,64±2,75	9,67±3,46	-2,222	0,026
Sosyal Çekiniklik	7,62±3,27	8,78±4,45	-0,786	0,432
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	8,55±3,59	10,56±4,23	-1,702	0,089
Aşırı Uyumculuk	9,23±3,43	10,89±3,45	-1,818	0,069
Kendini Feda Etme	12,26±3,98	12,83±2,66	-0,524	0,600
Intrusif/Muhtaçlık	9,89±3,34	10,56±4,05	-0,890	0,373
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	68,55±15,99	77,78±15,63	-2,103	0,035
Sosyal Model Alma	20,3±6,47	21,5±5,31	-0,669	0,504
Yatıştırılma	13,89±5,55	12,11±6,56	-1,246	0,213
Olumlu Duyguları Artırma	21,51±3,94	20±4,85	-1,224	0,221
Bakış Açısı Edinme	11,7±4,22	10,44±4,44	-1,288	0,198
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	67,4±16,12	64,06±14,44	-0,952	0,341
Duygusal Yoksunluk	13,75±7,07	13,33±6,71	-0,132	0,895
Başarısızlık	12,58±6,43	13,17±6,10	-0,630	0,529
Karamsarlık	26,49±4,80	27±5,29	-0,318	0,750
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	17,32±8,36	20,83±8,03	-1,820	0,069
Duyguları Bastırma	12,3±5,47	13±6,79	-0,126	0,900
Onay Arayıcılık	18,26±6,84	21,78±6,30	-1,901	0,057
İç İç Geçme/ Bağımlılık	17,85±8,79	18,33±8,56	-0,199	0,842
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,49±6,60	23,44±6,49	-0,126	0,900
Kendini Feda	16,94±6,61	17,61±5,95	-0,483	0,629
Terk Edilme	9,68±5,53	11,83±7,11	-1,286	0,199
Cezalandırılma	20,08±7,19	22,17±7,22	-1,284	0,199
Kusurluluk	10,3±5,66	11,06±5,92	-0,728	0,467
Tehditler Karşısında Dayanaksızlık	11,08±5,97	12,67±5,97	-1,428	0,153
Yüksek Standartlar	8,81±3,92	9,17±4,22	-0,444	0,657
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	218,94±65,08	235,39±60,09	-1,110	0,267
Kuralcı /Kalıplayıcı	27,08±14,02	32,22±15,62	-1,303	0,193
Küçümseyici /Kusur Bulucu	16,19±11,16	21,56±13,35	-1,850	0,064
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	22,89±11,34	33,61±11,82	-3,221	0,001
Sömürücü / İstismar Edici	12,32±7,26	15,11±7,94	-1,583	0,113
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	24,17±7,83	21,94±6,62	-1,251	0,211
Koşullu / Başarı Odaklı	13,34±6,69	10,94±6,13	-1,472	0,141
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	16,62±8,61	19,33±9,49	-1,225	0,221
Kötümser /Endişeli	9,55±4,63	9,39±4,47	-0,106	0,915
Cezalandırıcı	11,08±5,33	16,44±6,18	-3,056	0,002
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,64±3,62	9,17±3,99	-0,345	0,730
Young Ebeveynlik Ölçeği - Anne Formu Toplam	162,87±52,82	189,72±61,64	-1,679	0,093

Mann Whitney U Testi, $p<0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma grubunda anne tarafından uygulanan şiddete maruz kalanlarda Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) Toplam puanı ($p<0,05$), KPE alt boyutlarından soğuk/mesafelilik puanı ($p<0,05$), Young Ebeveynlik Ölçeği-Anne Formu alt boyutlarından duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ($p<0,01$) ve cezalandırıcı ($p<0,01$) puanları anne tarafından uygulanan şiddete maruz kalmayanlara göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır.

4.3.12. Çalışma Grubunda Psikiyatrik Tanı Değişkenine Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda psikiyatrik tanıya göre ölçek toplam puanları ve alt boyutlarını karşılaştırmak amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.22’de gösterilmiştir.

Tablo 4. 22: Çalışma grubunda psikiyatrik tanı değişkenine göre ölçek puanlarının karşılaştırılması

Çalışma Grubu	Psikiyatrik Tanı		Z	p
	Hayır	Evet		
	Ort±s.s	Ort±s.s		
Dominant/Kontrolcülük	6,86±2,50	8±2,94	-1,115	0,265
Kinci/Benmerkezcilik	6,58±2,76	7±2,65	-0,637	0,524
Soğuk/Mesafelilik	8,05±3,18	8,57±1,81	-0,918	0,358
Sosyal Çekiniklik	7,69±3,62	9,43±3,31	-1,390	0,165
Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	8,92±3,71	9,57±5,35	-0,077	0,939
Aşırı Uyumluluk	9,55±3,37	9,86±4,91	-0,105	0,916
Kendini Feda Etme	12,35±3,65	12,57±4,12	-0,086	0,932
Intrusif/Muhtaçlık	9,72±3,45	12,71±3,09	-2,092	0,036
Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	69,74±15,71	77,71±22,76	-0,903	0,366
Sosyal Model Alma	20,85±6,29	19,14±5,15	-0,809	0,418
Yatıştırılma	13,31±6,00	13,43±4,83	-0,191	0,849
Olumlu Duyguları Artırma	21,22±4,25	20,71±3,86	-0,609	0,543
Bakış Açısı Edinme	11,63±4,32	9,14±2,79	-1,413	0,158
Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	67±16,15	62,43±7,96	-0,637	0,524
Duygusal Yoksunluk	13,58±6,99	13,86±6,36	-0,276	0,782
Başarısızlık	12,58±6,42	13,14±5,73	-0,553	0,580
Karamsarlık	26,43±4,73	27,57±6,65	-0,248	0,804
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	17,83±8,22	20,29±10,37	-0,685	0,493
Duyguları Bastırma	12,58±5,99	10,43±3,46	-0,743	0,457
Onay Arayıcılık	18,85±6,47	21,14±9,97	-0,524	0,600
İç İç Geçme/ Bağımlılık	17,65±8,60	19,71±9,81	-0,572	0,568
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	23,4±6,67	22,71±6,26	-0,305	0,761
Kendini Feda	16,86±6,42	18,29±6,99	-0,685	0,493
Terk Edilme	9,91±5,90	12,43±6,75	-1,112	0,266
Cezalandırılma	20,38±7,18	21±8,81	-0,048	0,962
Kusurluluk	10,32±5,36	11,43±8,56	-0,262	0,793
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	11,17±5,64	13,43±8,85	-0,401	0,688
Yüksek Standartlar	9,05±4,01	7,57±3,21	-0,906	0,365
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	220,6±62,40	233±85,49	-0,323	0,747
Kuralcı /Kalıplayıcı	27,31±14,26	36,14±15,51	-1,769	0,077
Küçümseyici /Kusur Bulucu	16,95±11,80	21,86±12,27	-1,651	0,099
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	25,48±12,36	27±11,68	-0,371	0,711
Sömürücü / İstismar Edici	12,35±7,21	18,43±8,10	-2,174	0,030
Aşırı Korucuyu /Evhamlı	22,88±7,51	29±6,40	-1,961	0,050
Koşullu / Başarı Odaklı	12,34±6,59	15,86±5,81	-1,544	0,123
Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	16,94±9,06	20,14±5,46	-1,399	0,162
Kötümser /Endişeli	9,35±4,55	10±5,29	-0,363	0,717
Cezalandırıcı	12,12±5,83	14,86±7,10	-1,106	0,269
Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	9,74±3,79	8,14±2,54	-1,117	0,264
Young Ebeveynlik Ölçeği - Anne Formu Toplam	165,46±54,12	201,43±66,29	-1,511	0,131

Mann Whitney U Testi, p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Çalışma grubunda psikiyatrik tanısı olanlarda Kişilerarası Problemler Envanteri alt boyutlarından intrusif-muhtaçlık (p<0,05), Young Ebeveynlik Ölçeği-Anne Formu alt boyutlarından sömürücü / istismar edici (p<0,05) ve aşırı korucuyu /evhamlı puanları

($p=0,05$) psikiyatrik tanı almamış olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır.

4.4. Çalışma Grubunda Değişkenler ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

Çalışma grubunda algılanan anne tutumu, erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası duygu düzenleme ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla Spearman's rho korelasyon testi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.23'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 23: Çalışma grubunda değişkenler ve alt boyutlar arasındaki Spearman's rho korelasyon katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. Kuralcı /Kalıplayıcı	-													
2. Küçümseyici /Kusur Bulucu	0,54**	-												
3. Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı	0,09	0,53**	-											
4. Sömürücü / İstismar Edici	0,41**	0,62**	0,43**	-										
5. Aşırı Korucuyu /Evhamlı	0,29*	0,24*	-0,29*	0,09	-									
6. Koşullu / Başarı Odaklı	0,53**	0,19	-0,20	0,06	0,19	-								
7. Aşırı İzin Verici/ Sınırsız	0,24*	0,53**	0,44**	0,57**	0,09	0,15	-							
8. Kötümser /Endişeli	0,48**	0,52**	0,26*	0,37**	0,25*	0,32**	0,26*	-						
9. Cezalandırıcı	0,57**	0,66**	0,48**	0,50**	0,18	0,18	0,36**	0,41**	-					
10. Değişime Kapalı / Duygularını Bastıran	0,38**	0,43**	0,24*	0,15	0,08	0,40**	0,27*	0,44**	0,28*	-				
11. Young Ebeveynlik Ölçeği - Anne Formu Toplam	0,72**	0,82**	0,54**	0,66**	0,32**	0,38**	0,63**	0,66**	0,74**	0,55**	-			
12. Duygusal Yoksunluk	0,22	0,39**	0,27*	0,49**	0,13	0,18	0,49**	0,23	0,22	0,16	0,40**	-		
13. Başarısızlık	0,28*	0,40**	0,06	0,29*	0,22	0,24*	0,47**	0,25*	0,17	0,13	0,34**	0,44**	-	
14. Karamsarlık	0,28*	0,21	-0,05	0,14	0,34**	0,30**	0,33**	0,32**	0,21	0,24*	0,33**	0,38**	0,63**	-
15. Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	0,32**	0,48**	0,33**	0,46**	0,12	0,26*	0,55**	0,32**	0,31**	0,23	0,51**	0,69**	0,64**	0,64**
16. Duyguları Bastırma	0,08	0,23	0,07	0,13	0,15	0,08	0,36**	0,05	0,05	0,06	0,19	0,47**	0,60**	0,53**
17. Onay Arayıcılık	0,19	0,31**	0,08	0,17	0,16	0,29*	0,38**	0,37**	0,15	0,13	0,32**	0,27*	0,45**	0,57**
18. İç İç Geçme/ Bağımlılık	0,37**	0,53**	0,16	0,27*	0,26*	0,23	0,47**	0,24*	0,26*	0,22	0,44**	0,42**	0,70**	0,52**
19. Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	0,04	0,06	-0,12	0,09	0,00	0,22	0,12	0,13	0,11	0,12	0,09	0,16	0,19	0,44**
20. Kendini Feda	0,27*	0,19	-0,10	0,22	0,28*	0,08	0,37**	0,14	0,19	0,14	0,28*	0,28*	0,39**	0,42**
21. Terk Edilme	0,30*	0,43**	0,21	0,42**	0,20	0,26*	0,45**	0,36**	0,22	0,20	0,44**	0,64**	0,64**	0,62**
22. Cezalandırılma	0,13	0,00	-0,11	0,16	0,19	0,19	0,15	0,17	0,14	0,00	0,13	0,39**	0,28*	0,49**
23. Kusurluluk	0,26*	0,42**	0,18	0,20	0,14	0,20	0,37**	0,18	0,24*	0,13	0,35**	0,35**	0,69**	0,57**
24. Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	0,22	0,23	0,11	0,22	0,19	0,26*	0,30*	0,30**	0,25*	0,17	0,31**	0,44**	0,54**	0,74**
25. Yüksek Standartlar	0,14	0,02	-0,10	0,02	-0,05	0,36**	0,31**	0,14	0,03	0,23*	0,12	0,29*	0,27*	0,41**
26. Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	0,30*	0,39**	0,12	0,34**	0,21	0,31**	0,52**	0,31**	0,23	0,20	0,42**	0,65**	0,75**	0,80**
27. Sosyal Model Alma	0,28*	0,29*	0,04	0,17	0,19	0,23	0,21	0,16	0,21	0,24*	0,29*	0,17	0,14	0,00
28. Yatıştırılma	0,20	0,29*	0,01	0,24*	0,16	0,33**	0,25*	0,48**	0,00	0,28*	0,30*	0,19	0,21	0,16
29. Olumlu Duyguları Artırma	0,01	0,03	0,00	0,27*	0,18	0,12	0,18	0,36**	-0,01	0,21	0,21	0,14	-0,02	0,01
30. Bakış Açısı Edinme	0,06	0,09	-0,19	0,03	0,26*	0,13	0,08	0,04	-0,05	0,14	0,06	0,02	0,17	-0,01
31. Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	0,21	0,25*	-0,04	0,21	0,28*	0,31**	0,25*	0,33**	0,06	0,30*	0,30*	0,16	0,12	0,04
32. Dominant/Kontrolçülük	0,08	0,27*	0,15	0,23*	0,08	0,29*	0,48**	0,13	0,22	0,19	0,30**	0,36**	0,20	0,33**
33. Kinci/Benmerkezcilik	0,17	0,33**	0,17	0,10	-0,12	0,18	0,21	-0,02	0,17	-0,07	0,17	0,12	0,23	0,04
34. Soğuk/Mesafelilik	0,07	0,26*	0,23	0,25*	-0,04	0,08	0,29*	-0,13	0,27*	0,02	0,24*	0,18	0,22	0,22
35. Sosyal Çekiniklik	0,03	0,44**	0,21	0,29*	0,05	-0,02	0,43**	0,04	0,08	-0,02	0,24*	0,32**	0,45**	0,29*
36. Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	0,07	0,35**	0,28*	0,26*	-0,11	-0,01	0,42**	0,11	0,07	0,10	0,27*	0,28*	0,39**	0,21
37. Aşırı Uyumluluk	0,09	0,33**	0,13	0,25*	0,00	-0,02	0,46**	0,10	0,04	0,13	0,25*	0,25*	0,33**	0,19
38. Kendini Feda Etme	0,01	-0,04	0,01	0,18	0,07	-0,08	0,18	0,05	0,08	0,04	0,12	0,08	-0,09	0,15
39. Intrusif-Muhtaçlık	0,10	0,09	0,03	0,22	-0,06	0,14	0,28*	0,19	0,05	0,07	0,15	0,08	-0,07	0,02
40. Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	0,12	0,40**	0,25*	0,37**	-0,02	0,06	0,56**	0,10	0,18	0,10	0,35**	0,36**	0,35**	0,30**

Tablo 4.23: (devam)

	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
15. Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	-													
16. Duyguları Bastırma	0,58**	-												
17. Onay Arayıcılık	0,54**	0,33**	-											
18. İç İç Geçme/ Bağımlılık	0,54**	0,54**	0,36**	-										
19. Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	0,43**	0,25*	0,34**	0,09	-									
20. Kendini Feda	0,33**	0,30**	0,38**	0,43**	0,19	-								
21. Terk Edilme	0,70**	0,50**	0,55**	0,61**	0,27*	0,46**	-							
22. Cezalandırılma	0,48**	0,43**	0,36**	0,21	0,32**	0,40**	0,34**	-						
23. Kusurluluk	0,69**	0,61**	0,46**	0,65**	0,28*	0,31**	0,62**	0,28*	-					
24. Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	0,68**	0,46**	0,53**	0,47**	0,41**	0,29*	0,55**	0,56**	0,51**	-				
25. Yüksek Standartlar	0,30*	0,29*	0,52**	0,24*	0,35**	0,44**	0,36**	0,43**	0,27*	0,51**	-			
26. Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	0,86**	0,71**	0,67**	0,67**	0,51**	0,55**	0,81**	0,60**	0,73**	0,76**	0,54**	-		
27. Sosyal Model Alma	0,24*	0,10	0,38**	0,12	0,21	0,32**	0,21	0,12	0,15	0,06	0,28*	0,28*	-	
28. Yatıştırılma	0,24*	0,01	0,49**	0,11	0,18	0,13	0,37**	0,06	0,25*	0,15	0,28*	0,30*	0,43**	-
29. Olumlu Duyguları Artırma	0,01	-0,11	0,21	-0,07	0,05	0,23	0,19	-0,02	-0,15	-0,04	0,23	0,06	0,36**	0,37**
30. Bakış Açısı Edinme	0,04	0,12	0,16	0,16	0,07	0,18	0,24*	0,02	0,09	-0,02	0,15	0,15	0,61**	0,48**
31. Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	0,18	0,03	0,43**	0,09	0,18	0,24*	0,32**	0,04	0,14	0,01	0,29*	0,25*	0,82**	0,77**
32. Dominant/Kontrolçülük	0,36**	0,34**	0,52**	0,29*	0,28*	0,37**	0,36**	0,18	0,19	0,33**	0,55**	0,47**	0,22	0,26*
33. Kinci/Benmerkezcilik	0,34**	0,29*	0,22	0,30*	0,15	-0,04	0,24*	0,08	0,46**	0,11	0,12	0,27*	0,23	0,06
34. Soğuk/Mesafelilik	0,41**	0,42**	0,10	0,18	0,16	0,09	0,10	0,24*	0,36**	0,20	0,00	0,30*	0,00	-0,27*
35. Sosyal Çekiniklik	0,50**	0,60**	0,27*	0,44**	0,07	0,21	0,38**	0,17	0,52**	0,23	0,07	0,48**	0,04	0,05
36. Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	0,41**	0,36**	0,28*	0,47**	0,07	0,39**	0,45**	0,18	0,42**	0,16	0,19	0,45**	0,15	0,13
37. Aşırı Uyumluluk	0,35**	0,19	0,25*	0,34**	0,07	0,42**	0,38**	0,20	0,38**	0,13	0,19	0,40**	0,18	0,20
38. Kendini Feda Etme	0,05	-0,01	0,18	0,04	0,07	0,60**	0,17	0,29*	-0,02	0,11	0,28*	0,20	0,08	0,04
39. Intrusif-Muhtaçlık	0,04	-0,30**	0,29*	0,04	0,17	0,28*	0,24*	-0,01	-0,11	-0,02	0,28*	0,11	0,19	0,34**
40. Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	0,50**	0,35**	0,40**	0,42**	0,16	0,50**	0,48**	0,25*	0,43**	0,24*	0,32**	0,55**	0,21	0,15

Tablo 4.23: (devam)

	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
29. Olumlu Duyguları Artırma	-											
30. Bakış Açısı Edinme	0,35**	-										
31. Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği Toplam	0,60**	0,76**	-									
32. Dominant/Kontrolçülük	0,14	0,09	0,24*	-								
33. Kinci/Benmerkezcilik	-0,24*	0,08	0,08	,22	-							
34. Soğuk/Mesafelilik	-0,33**	-0,22	-0,23*	0,19	0,36**	-						
35. Sosyal Çekiniklik	-0,29*	-0,02	-0,02	0,26*	0,38**	0,50**	-					
36. Kendine güvenmeme/ Girişken olmama	-0,07	0,00	0,09	0,31**	0,45**	0,36**	0,63**	-				
37. Aşırı Uyumluluk	-0,10	0,03	0,15	0,24*	0,30**	0,32**	0,55**	0,78**	-			
38. Kendini Feda Etme	0,18	-0,04	0,09	0,34**	-0,26*	0,06	0,07	0,27*	0,39**	-		
39. Intrusif-Muhtaçlık	0,29*	0,09	0,29*	0,34**	0,01	-0,10	-0,04	0,24*	0,36**	0,41**	-	
40. Kişilerarası Problemler Envanteri Toplam	-0,06	-0,01	0,13	0,53**	0,44**	0,53**	0,66**	0,83**	0,83**	0,50**	0,46**	-

**p<0,01, *p<0,05

Young Ebeveynlik Ölçeği - Anne Formu (YEBÖ-A) toplam puanı ile YEBÖ-A alt boyutlarından kuralcı/kalıplayıcı ($r=0,72$ $p<0,01$), küçümseyici/kusur bulucu ($r=0,82$ $p<0,01$), duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ($r=0,54$ $p<0,01$), sömürücü/istismar edici ($r=0,66$ $p<0,01$), aşırı korucuyu/evhamlı ($r=0,32$ $p<0,01$), koşullu/başarı odaklı ($r=0,38$ $p<0,01$), aşırı izin verici/sınırsız ($r=0,63$ $p<0,01$), kötümser/endişeli ($r=0,66$ $p<0,01$), cezalandırıcı ($r=0,74$ $p<0,01$) ve değişime kapalı/duygularını bastıran ($r=0,55$ $p<0,01$) alt ölçekleri arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) toplam puanı ile YŞÖ-KF3 alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,65$ $p<0,01$), başarısızlık ($r=0,75$ $p<0,01$), karamsarlık ($r=0,80$ $p<0,01$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,86$ $p<0,01$), duyguları bastırma ($r=0,71$ $p<0,01$), onay arayıcılık ($r=0,67$ $p<0,01$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,67$ $p<0,01$), ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim ($r=0,51$ $p<0,01$), kendini feda ($r=0,55$ $p<0,01$), terk edilme ($r=0,81$ $p<0,01$), cezalandırılma ($r=0,60$ $p<0,01$), kusurluluk ($r=0,73$ $p<0,01$), tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0,76$ $p<0,01$) ve yüksek standartlar ($r=0,54$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) toplam puanı ile KDDÖ alt boyutlarından sosyal model alma ($r=0,82$ $p<0,01$), yatıştırılma ($r=0,77$ $p<0,01$), olumlu duyguları artırma ($r=0,60$ $p<0,01$) ve bakış açısı edinme ($r=0,76$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) toplam puanı ile KPE alt boyutlarından dominant/kontrolçülük ($r=0,53$ $p<0,01$), kinci/benmerkezcilik ($r=0,44$ $p<0,01$), soğuk/mesafelilik ($r=0,53$ $p<0,01$), sosyal çekiniklik ($r=0,66$ $p<0,01$), kendine güvenmeme/girişken olmama ($r=0,83$ $p<0,01$), aşırı uyumluluk ($r=0,83$ $p<0,01$), kendini feda etme ($r=0,50$ $p<0,01$) ve intrusif/muhtaçlık ($r=0,46$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

4.4.1. Çalışma Grubunda Algılanan Annelik Tutumu ile Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Kişilerarası Duygu Düzenleme ve Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkiler

Yapılan analizler ölçek toplam puanları açısından incelendiğinde Young Ebeveynlik Ölçeği-Anne Formu (YEBÖ-A) ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) ($r=0,42$ $p<0,01$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) ($r=0,30$

$p<0,05$) ve Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) ($r=0,35$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) ile Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) ($r=0,25$ $p<0,05$) ve Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) ($r=0,55$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Yapılan analizler sonucunda Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) toplam puanı ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,40$ $p<0,01$), başarısızlık ($r=0,34$ $p<0,01$), karamsarlık ($r=0,33$ $p<0,01$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,51$ $p<0,01$), onay arayıcılık ($r=0,32$ $p<0,01$), iç içe geçme/ bağımlılık ($r=0,44$ $p<0,01$), kendini feda ($r=0,28$ $p<0,05$), terk edilme ($r=0,44$ $p<0,01$), kusurluluk ($r=0,35$ $p<0,01$), tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0,31$ $p<0,01$), YSQ-SF3 toplam puanı ile ($r=0,42$ $p<0,01$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından sosyal model alma ($r=0,29$ $p<0,05$), yatıştırılma ($r=0,30$ $p<0,05$) ve KDDÖ toplam puanı ile ($r=0,30$ $p<0,05$), Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından dominant/kontrolcülük ($r=0,30$ $p<0,01$), soğuk/mesafelilik ($r=0,24$ $p<0,05$), sosyal çekiniklik ($r=0,24$ $p<0,05$), kendine güvenmeme/girişken olmama ($r=0,27$ $p<0,05$), aşırı uyumluluk ($r=0,25$ $p<0,05$) ve KPE toplam puanı ($r=0,35$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) alt boyutlarından kuralcı/kalıplayıcı ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından başarısızlık ($r=0,28$ $p<0,05$), karamsarlık ($r=0,28$ $p<0,05$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,32$ $p<0,01$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,37$ $p<0,01$), kendini feda ($r=0,27$ $p<0,05$), terk edilme ($r=0,30$ $p<0,05$), kusurluluk ($r=0,26$ $p<0,05$), YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,30$ $p<0,05$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından sosyal model alma ($r=0,28$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) alt boyutlarından küçümseyici/kusur bulucu ile Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,39$ $p<0,01$), başarısızlık ($r=0,40$ $p<0,01$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,48$ $p<0,01$), onay arayıcılık ($r=0,31$ $p<0,01$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,53$ $p<0,01$), terk edilme ($r=0,43$ $p<0,01$), kusurluluk ($r=0,42$ $p<0,01$), YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,39$ $p<0,01$), Kişilerarası Duygu Düzenleme

Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından sosyal model alma ($r=0,29$ $p<0,05$), yatıştırılma ($r=0,29$ $p<0,05$), KDDÖ toplam puanı ($r=0,25$ $p<0,05$), Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından dominant/kontrolcülük ($r=0,27$ $p<0,05$), kinci/benmerkezcilik ($r=0,33$ $p<0,01$), soğuk/mesafelilik ($r=0,26$ $p<0,05$), sosyal çekiniklik ($r=0,44$ $p<0,01$), kendine güvenmeme/girişken olmama ($r=0,35$ $p<0,01$), aşırı uyumluluk ($r=0,33$ $p<0,01$) ve KPE toplam puanı ($r=0,40$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) alt boyutlarından duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,27$ $p<0,05$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,33$ $p<0,01$), Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından kendine güvenmeme/girişken olmama ($r=0,28$ $p<0,05$), KPE toplam puanı ($r=0,25$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) alt boyutlarından sömürücü/istismar edici ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,49$ $p<0,01$), başarısızlık ($r=0,29$ $p<0,05$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,46$ $p<0,01$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,27$ $p<0,05$), terk edilme ($r=0,42$ $p<0,01$), YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,34$ $p<0,01$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından yatıştırılma ($r=0,24$ $p<0,05$), olumlu duyguları artırma ($r=0,27$ $p<0,05$), Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından dominant/kontrolcülük ($r=0,23$ $p<0,05$), soğuk/mesafelilik ($r=0,25$ $p<0,05$), sosyal çekiniklik ($r=0,29$ $p<0,05$), kendine güvenmeme/ girişken olmama ($r=0,26$ $p<0,05$), aşırı uyumluluk ($r=0,25$ $p<0,05$), KPE toplam puanı ($r=0,37$ $p<0,01$) anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) alt boyutlarından aşırı korucuyu/evhamlı ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından karamsarlık ($r=0,34$ $p<0,01$), iç içe geçme/ bağımlılık ($r=0,26$ $p<0,05$), kendini feda ($r=0,28$ $p<0,05$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından bakış açısı edinme ($r=0,26$ $p<0,05$) ve KDDÖ toplam puanı ($r=0,28$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) alt boyutlarından koşullu/başarı odaklı ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından

başarısızlık ($r=0,24$ $p<0,05$), karamsarlık ($r=0,30$ $p<0,01$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,26$ $p<0,05$), onay arayıcılık ($r=0,29$ $p<0,05$), terk edilme ($r=0,26$ $p<0,05$), tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0,26$ $p<0,05$), yüksek standartlar ($r=0,36$ $p<0,01$), YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,31$ $p<0,01$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından yatıştırılma ($r=0,33$ $p<0,01$), KDDÖ toplam puanı ($r=0,31$ $p<0,01$), Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından dominant/kontrolcülük ($r=0,29$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) alt boyutlarından aşırı izin verici/sınırsız ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,49$ $p<0,01$), başarısızlık ($r=0,47$ $p<0,01$), karamsarlık ($r=0,33$ $p<0,01$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,55$ $p<0,01$), duyguları bastırma ($r=0,36$ $p<0,01$), onay arayıcılık ($r=0,38$ $p<0,01$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,47$ $p<0,01$), kendini feda ($r=0,37$ $p<0,01$), terk edilme ($r=0,45$ $p<0,01$), kusurluluk ($r=0,37$ $p<0,01$), tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0,30$ $p<0,05$), yüksek standartlar ($r=0,31$ $p<0,01$), YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,52$ $p<0,01$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından yatıştırılma ($r=0,25$ $p<0,05$), KDDÖ toplam puanı ($r=0,25$ $p<0,05$), Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından dominant/kontrolcülük ($r=0,48$ $p<0,01$), soğuk/mesafelilik ($r=0,29$ $p<0,05$), sosyal çekiniklik ($r=0,43$ $p<0,01$), kendine güvenmeme/girişken olmama ($r=0,42$ $p<0,01$), aşırı uyumluluk ($r=0,46$ $p<0,01$), intrusif/muhtaçlık ($r=0,28$ $p<0,05$) ve KPE toplam puanı ($r=0,56$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) alt boyutlarından kötümser/endişeli ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından başarısızlık ($r=0,25$ $p<0,05$), karamsarlık ($r=0,32$ $p<0,01$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,32$ $p<0,01$), onay arayıcılık ($r=0,37$ $p<0,01$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,24$ $p<0,05$), terk edilme ($r=0,36$ $p<0,01$), tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0,30$ $p<0,01$), YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,31$ $p<0,01$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından yatıştırılma ($r=0,48$ $p<0,01$), olumlu duyguları artırma ($r=0,36$ $p<0,01$) ve KDDÖ toplam puanı ($r=0,33$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) alt boyutlarından cezalandırıcı ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından sosyal

izolasyon/güvensizlik ($r=0,31$ $p<0,01$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,26$ $p<0,05$), kusurluluk ($r=0,24$ $p<0,05$), tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0,25$ $p<0,05$) ve Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından soğuk/mesafelilik ($r=0,27$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Young Ebeveynlik Ölçeği–Anne Formu (YEBÖ-A) alt boyutlarından değişime kapalı/duygularını bastıran ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından karamsarlık ($r=0,24$ $p<0,05$), yüksek standartlar ($r=0,23$ $p<0,05$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından sosyal model alma ($r=0,24$ $p<0,05$), yatıştırılma ($r=0,28$ $p<0,05$), KDDÖ toplam puanı ($r=0,30$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

4.4.2. Çalışma Grubunda Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Kişilerarası Duygu Düzenlemenin Kişilerarası Problemler ile İlişkisi

Yapılan analizler sonucunda Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) toplam puanı ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,36$ $p<0,01$), başarısızlık ($r=0,35$ $p<0,01$), karamsarlık ($r=0,30$ $p<0,01$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,50$ $p<0,01$), duyguları bastırma ($r=0,35$ $p<0,01$), onay arayıcılık ($r=0,40$ $p<0,01$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,42$ $p<0,01$), kendini feda ($r=0,50$ $p<0,01$), terk edilme ($r=0,48$ $p<0,01$), cezalandırılma ($r=0,25$ $p<0,05$), kusurluluk ($r=0,43$ $p<0,01$), tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0,24$ $p<0,05$), yüksek standartlar ($r=0,32$ $p<0,01$) ve YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,55$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından dominant/kontrolçülük ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,36$ $p<0,01$), karamsarlık ($r=0,33$ $p<0,01$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,36$ $p<0,01$), duyguları bastırma ($r=0,34$ $p<0,01$), onay arayıcılık ($r=0,52$ $p<0,01$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,29$ $p<0,05$), ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim ($r=0,28$ $p<0,05$), kendini feda ($r=0,37$ $p<0,01$), terk edilme ($r=0,36$ $p<0,01$), tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0,33$ $p<0,01$), yüksek standartlar ($r=0,55$ $p<0,01$), YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,47$ $p<0,01$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından yatıştırılma ($r=0,26$ $p<0,05$), KDDÖ toplam puanı ($r=0,24$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından kinici/benmerkezcilik ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,34$ $p<0,01$), duyguları bastırma ($r=0,29$ $p<0,05$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,30$ $p<0,05$), terk edilme ($r=0,24$ $p<0,05$), kusurluluk ($r=0,46$ $p<0,01$), YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,27$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde, Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından olumlu duyguları artırma ($r=-0,24$ $p<0,05$) arasında ise anlamlı ve negatif yönde ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından soğuk/mesafelilik ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,41$ $p<0,01$), duyguları bastırma ($r=0,42$ $p<0,01$), cezalandırılma ($r=0,24$ $p<0,05$), kusurluluk ($r=0,36$ $p<0,01$), YSQ-SF3 toplam puanı ($r=0,30$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde, Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından yatıştırılma ($r=-0,27$ $p<0,05$), olumlu duyguları artırma ($r=-0,33$ $p<0,01$) ve KDDÖ toplam puanı ($r=-0,23$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve negatif yönde ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından sosyal çekiniklik ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,32$ $p<0,01$), başarısızlık ($r=0,45$ $p<0,01$), karamsarlık ($r=0,29$ $p<0,05$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,50$ $p<0,01$), duyguları bastırma ($r=0,60$ $p<0,01$), onay arayıcılık ($r=0,27$ $p<0,05$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,44$ $p<0,01$), terk edilme ($r=0,38$ $p<0,01$), kusurluluk ($r=0,52$ $p<0,01$), YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,48$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde, Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından olumlu duyguları artırma ($r=-0,29$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve negatif yönde ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından kendine güvenmeme/girişken olmama ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,28$ $p<0,05$), başarısızlık ($r=0,39$ $p<0,01$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,41$ $p<0,01$), duyguları bastırma ($r=0,36$ $p<0,01$), onay arayıcılık ($r=0,28$ $p<0,05$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,47$ $p<0,01$), kendini feda ($r=0,39$ $p<0,01$), terk edilme ($r=0,45$ $p<0,01$), kusurluluk ($r=0,42$ $p<0,01$) ve YSQ-SF3 toplam puanı ($r=0,45$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından aşırı uyumluluk ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından duygusal yoksunluk ($r=0,25$ $p<0,05$), başarısızlık ($r=0,33$ $p<0,01$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0,35$ $p<0,01$), onay arayıcılık ($r=0,25$ $p<0,05$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0,34$ $p<0,01$), kendini feda ($r=0,42$ $p<0,01$), terk edilme ($r=0,38$ $p<0,01$), kusurluluk ($r=0,38$ $p<0,01$), ve YŞÖ-KF3 toplam puanı ($r=0,40$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından kendini feda etme ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından kendini feda ($r=0,60$ $p<0,01$), cezalandırılma ($r=0,29$ $p<0,05$) ve yüksek standartlar ($r=0,28$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE) alt boyutlarından intrusif/muhtaçlık ile Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3) alt boyutlarından onay arayıcılık ($r=0,29$ $p<0,05$), kendini feda ($r=0,28$ $p<0,05$), terk edilme ($r=0,24$ $p<0,05$), yüksek standartlar ($r=0,28$ $p<0,05$), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) alt boyutlarından yatıştırılma ($r=0,34$ $p<0,01$), olumlu duyguları artırma ($r=0,29$ $p<0,05$) ve KDDÖ toplam puanı ($r=0,29$ $p<0,05$) arasında anlamlı ve pozitif yönde, YŞÖ-KF3 alt boyutlarından duyguları bastırma ($r=-0,30$ $p<0,01$) arasında anlamlı ve negatif yönde ilişki bulunmaktadır.

4.5. Çalışma Grubunda Annelik Algısı ile Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolünün İncelenmesi

Çalışma grubunda annelik algısı ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemalar alt boyutları ve toplam puanının aracı rolünün incelenmesi amacıyla annelik algısının bağımsız değişken, kişilerarası problemlerin bağımlı değişken olduğu modeller oluşturulmuş ve Andrew F. Hayes'in SPSS Process Versiyon 3.4 kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir (173). Analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.24'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 24: Çalışma grubunda annelik algısı ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü

	B	SH	Alt sınır	Üst sınır
Duygusal Yoksunluk	0,0622	0,0166	0,0326	0,0980
Başarısızlık	0,0536	0,0167	0,0226	0,0887
Karamsarlık	0,0541	0,0159	0,0266	0,0889
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	0,0853	0,0184	0,0531	0,1256
Onay Arayıcılık	0,0351	0,0119	0,0143	0,0614
İç İçe Geçme/ Bağımlılık	0,0693	0,0166	0,0394	0,1044
Kendini Feda	0,0464	0,0120	0,0244	0,0713
Terk Edilme	0,0714	0,0168	0,0413	0,1072
Kusurluluk	0,0618	0,0173	0,0305	0,0988
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	0,0415	0,0134	0,0196	0,0721
Young Şema Ölçeği Kısa Form 3 Toplam	0,1053	0,0226	0,0664	0,1521

Yapılan analizler incelendiğinde çalışma grubunda annelik algısı ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemalar toplam puanının ($b=0,11$ $SH=0,02$; %95 GA[0,07 – 0,15]), erken dönem uyumsuz şemalar alt boyutlarından duygusal yoksunluğun ($b=0,06$ $SH=0,02$; %95 GA[0,03 – 0,10]), başarısızlığın ($b=0,05$ $SH=0,02$; %95 GA[0,02 – 0,09]), karamsarlığın ($b=0,05$ $SH=0,02$; %95 GA[0,03 – 0,09]), sosyal izolasyon/güvensizliğin ($b=0,09$ $SH=0,02$; %95 GA[0,05 – 0,13]), onay arayıcılığın ($b=0,04$ $SH=0,01$; %95 GA[0,01 – 0,06]), iç içe geçme/bağımlılığın ($b=0,07$ $SH=0,02$; %95 GA[0,04 – 0,10]), kendini fedanın ($b=0,05$ $SH=0,01$; %95 GA[0,02 – 0,07]), terk edilmenin ($b=0,07$ $SH=0,02$; %95 GA[0,04 – 0,10]), kusurluluğun ($b=0,06$ $SH=0,02$; %95 GA[0,03 – 0,10]), tehditler karşısında dayanıksızlığın ($b=0,04$ $SH=0,01$; %95 GA[0,02 – 0,07]) aracı etkisi anlamlı ve pozitif yönde bulunmuştur.

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerin annelik algısı ile erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası duygu düzenleme süreçleri ve kişilerarası problemler puanları arasındaki ilişkiler ve annelik algısı ile kişilerarası problemler puanları arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolleri araştırılmıştır. Ek olarak şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinler ile sağlıklı kontroller sosyodemografik değişkenler, annelik algısı, erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası duygu düzenleme ve kişilerarası problemler puanları açısından karşılaştırılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak belirlenen hipotezler doğrultusunda elde edilen veriler analiz edilerek bulgular bölümünde ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Bu bölümde istatistiksel yöntemler ile elde edilen sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla birlikte ele alınmıştır.

5.1. Grupların Sosyodemografik Özellikler Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında sosyodemografik özellikler açısından farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda çalışma ve kontrol grubu arasında yaş, cinsiyet, medeni durum, birlikte yaşanan kişiler, meslek grubu, gelir düzeyi, kardeş varlığı, tıbbi hastalık tanısı, psikoterapi alma düşüncesi, psikoterapi geçmişi, sigara kullanımı, alkol kullanımı, madde kullanımı, yasal sorun/suç öyküsü, annenin eğitim düzeyi, anne yaşı, babanın eğitim düzeyi, babanın çalışma durumu, baba yaşı, babanın psikiyatrik tanı durumu, babada alkol/madde kötüye kullanım öyküsü ve ebeveyn ölümü açısından anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Gruplar arasında eğitim durumu, intihar girişimi, annenin çalışma durumu ve ebeveyn ayrılığı açısından anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Çalışma grubunda ilköğretim mezunu olma, intihar girişimi, ebeveyn ayrılığı ve annenin çalışmıyor olma oranlarının kontrol grubuna göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Literatür incelendiğinde eğitim durumu ile ilgili bulgularda ebeveyninde şizofreni tanısı bulunan çocukların okul performanslarının daha düşük, okulu bırakma oranlarının ise yüksek olduğu (174,175), bakım verme yükümlülüğü nedeniyle eğitime devam etme açısından fedakarlık yapmak durumunda oldukları belirtilmektedir (176). Yetişkin katılımcılarla yapılan bir çalışma şizofreni tanılı ebeveynlerin çocuklarında daha düşük öğrenim süresini işaret etmektedir (163). Ülkemizde yapılan bir çalışmada

annesinde şizofreni tanısı bulunan kişilerin eğitim düzeyi ve öğrenim süresinin kontrol grubuna göre daha az olduğu saptanmıştır (177). Şizofreni tanılı ebeveynlerin çocuklarının intihar girişimi açısından risk altında oldukları gösterilmektedir (178-180). Sonuçlar bu grupta intihar riskinin anne ve baba tanıları ve farklı gelişim dönemleri için benzer olduğunu göstermektedir (180). Ülkemizde yapılan bir çalışmanın sonuçları da kontrol grubuyla karşılaştırıldığında şizofreni tanılı annelerin çocuklarında daha yüksek intihar girişimi oranı saptanmıştır (168). Ebeveyn şizofrenisinin ebeveynlerde bulunan diğer psikiyatrik tanılara göre aile bütünlüğünü sürdürme açısından zorlayıcı olduğu ve annedeki şizofreni tanısının babadaki şizofreni tanısı ile karşılaştırıldığında aile çözülmesi açısından daha riskli bir durum olduğu belirtilmektedir. Sonuçlar çocukların %20'sinin şizofreni tanılı anneleriyle yalnız yaşadıklarını ortaya koymaktadır (157). İlk başlangıç şizofreni hastalarının 10 yıllık takip sonuçlarına göre kadın şizofreni hastalarında evliliğin sonlanması daha sık karşılaşılan bir durum olarak görünmektedir (181). Şizofreni hastalarının çocuklarının geçmiş yaşam deneyimlerini inceleyen bir çalışma katılımcıların yaklaşık yarısının çocuklukları sırasında babalarının evden ayrıldığını veya boşandığını göstermektedir (176). Ülkemizde şizofreni tanısı almış annelerin yetişkin çocuklarıyla yapılan bir çalışmanın sonuçları benzer bulgulara işaret etmektedir (168). Şizofreni hastalarının işgücü piyasasının dışında kalma riskinin oldukça yüksek olduğu (182-184), 25 yaşından önce alınan şizofreni tanısının istihdam edilmeme riskini 20 kat artırdığı belirtilmektedir (185). Şizofreni hastalarında daha genç olma, daha yüksek eğitim seviyesi ve erkek cinsiyetin istihdam ile pozitif ilişkili olduğu gösterilmektedir (186). Mevcut araştırma bulgularında şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde daha düşük eğitim seviyesi, daha yüksek oranda intihar girişimi, annenin çalışmama oranının daha yüksek olması ve daha fazla ebeveyn ayrılığı görülmesinin literatürdeki diğer çalışmalar ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Gruplar arasında 18 yaşından önce çoğunlukla birlikte yaşanan kişiler, 12 yaşından önceki bakımla çoğunlukla ilgilenen kişi, çocuklukta algılanan ilgi seviyesi ve şiddet maruziyeti açısından anlamlı farklılık saptanmıştır. Çalışma grubunda 18 yaşından önce anne ve akrabalar ile yaşama oranı, 12 yaşından önceki bakımla büyükanne/büyükbaba ve akrabaların ilgilenme oranı, çocuklukta ilgisizlik algılama ve şiddete maruz kalma oranının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne tarafından uygulanan şiddet açısından çalışma grubunda daha yüksek puanlar gözlemlenmesine karşın bu fark anlamlı bulunmamıştır. Çalışma grubunda

gözlemlenen daha yüksek ebeveyn ayrılığı çocukların anneleri ve bakımlarına yardımcı diğer yakınlarıyla birlikte yaşamalarına neden olduğu düşünülmüştür. Nitekim 12 yaşından önceki bakımla çoğunlukla akrabaların ilgilenme oranı annenin ebeveynlik konusunda desteğe ihtiyaç duyduğu şeklinde yorumlanabileceği düşünülmektedir. Ekhdal ve arkadaşlarının çalışmasına göre tanı konulan ebeveyn açısından annede psikiyatrik tanı bulunması durumunda büyükanne, büyükbaba ve diğer yakınların çocukların bakımıyla ilgilenme oranının daha fazla olduğu ifade edilmektedir (187). Şizofreni hastalarının çocuklarının mevcut uyumunu inceleyen bir çalışma bu grupta çocukların doğumdan 18 yaşına kadar ortalama 3 farklı ortamda büyütüldüklerini ve büyükanne, büyükbaba ve teyze gibi yakınların biyolojik ebeveynlerden daha önemli besleyici figürler olduğunu ortaya koymaktadır (176). Ülkemizde yapılan bir çalışmanın sonuçları da mevcut çalışma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir (168). Şizofreni tanılı annelerde ebeveynlikle ilgili literatür incelendiğinde bu gruptaki annelerin bebeklerine daha uzak ve daha duyarsız oldukları (155), kontrol grubuyla karşılaştırıldığında ihmalkar ebeveynlik tarzının daha fazla görüldüğü belirtilmektedir (156). Şizofreninin işlevselliği etkileyen görünümü annelerin çocuklarının fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının farkına varma ve bu ihtiyaçlara cevap verme kapasitelerini etkilediği düşünülmektedir. Ülkemizde yapılan bir çalışmanın sonuçları mevcut çalışma bulgularıyla uyumlu biçimde bu grubun kontrol grubuna göre çocukluklarında daha az ilgiyle büyüdüklerini belirtmektedir (168). Şizofreni tanısı bulunan ebeveynlerin çocuklarının psikiyatrik tanı almamış ebeveynlerin çocuklarına göre istismara uğrama riskinin 2 ile 3 kat fazla olduğu gösterilmektedir (188). Başka bir çalışma bu gruptaki katılımcıların büyük çoğunluğunun şiddete maruz kaldığını ortaya koymaktadır (176). Şizofreni tanısı almış annelerin yetişkin çocuklarıyla yapılan bir çalışmanın sonuçları ise şiddet maruziyeti açısından farklılık saptanmadığını göstermektedir. Ancak bu çalışmada anne tanı aldığı anda yetişkin çocukların yaşı açısından kriter bulunmadığı görülmektedir (168). Mevcut çalışmada çocukların 13 yaşından küçükken annenin tanı almış olması kriterinin bulunması çocukların savunmasızlığı, ebeveynler arası ilişki dinamikleri ve hastalığın aile ortamını etkilemesi gibi özellikler nedeniyle çocukları şiddet maruziyeti açısından daha kırılgan bir duruma getirmiş olabileceği söylenebilir. Mevcut araştırmada çalışma grubunda çocukluk döneminde anne ve diğer yakınlarla yaşama, 12 yaşından önce akrabaların bakım vermesi, çocuklukta ilgisizlik algılama ve

şiddete maruz kalma oranlarının kontrol grubuna göre fazla olmasına ilişkin bulguların literatürdeki çalışmalarla uyumlu olduğu görülmektedir.

Gruplar arasında kişilerarası ilişkilerde yaşanan doyum ve kişilerarası zorluklar açısından farklılık olup olmadığını tespit etmek üzere yapılan analizler sonucunda kontrol grubuyla karşılaştırıldığında çalışma grubunun ebeveynler, arkadaşlar, iş yaşamı ve eş/partner ile ilişkilerinde daha düşük doyum bildirdikleri saptanmıştır. Kişilerarası ilişkilerde yaşanan zorluklar açısından ise iki grup arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Literatür incelendiğinde şizofreni tanılı ebeveyne sahip çocuk ve ergen katılımcıların okul yaşantısında arkadaşları ve öğretmenleriyle ilişkilerinde zorluklar yaşadıkları (189) ve daha düşük sosyal işlevsellik düzeyine sahip oldukları gösterilmektedir (190). Şizofreni tanılı ebeveynle büyüyen yetişkinler kişilerarası ilişkilerde güven ve yakınlık ile ilgili sorunlar yaşadıklarını bildirmektedir (159). Literatürde konuyla ilgili oldukça sınırlı çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Benzer grupları içeren kesitsel ve boylamsal çalışmaların yapılmasının konuyla ilgili bakış açımızı geliştirebileceği düşünülmektedir.

5.2. Grupların Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması

5.2.1. Grupların Annelik Algısı Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında annelik algısı puanları açısından farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda çalışma ve kontrol grubu arasında ölçek toplam puanı ve bazı alt boyutları açısından anlamlı farklılık saptanmıştır. Buna göre çalışma grubunda algılanan anne tutumu toplam puanı ve duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, sömürücü/istismar edici, aşırı koruyucu/evhamlı, aşırı izin verici/sınırsız, kötümser/endişeli, değişime kapalı/duyguları bastıran alt boyutlarının kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu, koşullu/başarı odaklı alt boyutunun ise anlamlı olarak daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasında kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu ve cezalandırıcı annelik algıları açısından ise anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Literatür incelendiğinde benzer çalışma grubunda annelik algısının ölçek puanları açısından karşılaştırıldığı oldukça sınırlı çalışmaya rastlanmakla birlikte geçmiş yaşam deneyimleri kapsamında anneye veya ebeveynlere ilişkin algıların incelendiği

alışmalar bulunmaktadır (190,191). Şizofreni tanılı annelerin ebeveynliklerini konu alan çalışmalara bakıldığında şizofreni tanılı annelerin ebeveynlik açısından uygun olmayan davranışlar gösterebildiği ifade edilmektedir (32,33). Şizofreni tanılı annelerin bebeklerine mesafeli, daha az duyarlı ve daha müdahaleci oldukları gösterilmektedir (155). Şizofreni tanılı annelerde sağlıklı kontrollere göre ihmalkar ebeveynlik tarzının daha fazla görüldüğü bildirilmektedir (156). Şizofreni tanılı ebeveyne sahip çocuklar sağlıklı kontrollere göre ebeveynlerinden daha düşük kabul/ilgi düzeyi algılamakta ve ebeveynlerini daha yüksek oranda ihmalkar olarak nitelendirmişlerdir (190). Kronik şizofreni hastalarının ebeveynlik becerilerini inceleyen bir çalışma şizofreni hastalarının çocuklarının ebeveynlerini tutarsız disiplin uygulayan ve düşük pozitif katılım gösteren şekilde algıladıkları sonucuna ulaşmıştır (191). Malhotra ve arkadaşlarının çalışmasına göre şizofreni tanılı anneler uygun olmayan ebeveyn kontrolü, aşırı kontrol etme, aşırı müsamaha gösterme ve deneyimsel açıdan yoksun bırakma gibi ebeveynlik davranışlarını sağlıklı kontrollere göre daha fazla göstermektedir (11). Psikotik anneyle büyüyen yetişkinler çocukluklarında annelerinin uzak davranışlar sergilediği, temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda güçlük yaşadıklarını ve fiziksel olarak istismara uğradıklarını ifade etmektedir. Annenin sanrıları çocuklarla ilişkili olması gibi durumlarda çocukların aşırı koruyucu ve kötümser ebeveynlik davranışları algıladığı ifade edilmektedir (192). Kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu ve cezalandırıcı ebeveynliğin Baumrind'in tanımladığı ebeveynlik tutumlarından otoriter ebeveynliğin özelliklerini yansıttığı söylenebilir. Otoriter ebeveynlik; kontrol etme, değerlendirme, düzenin korunmasını sağlama, uyulması gerekli kuralların varlığı ve fiziksel ceza kullanma gibi özellikleri içerir (193). Paleaz ve arkadaşlarının çalışmasına göre depresif anneler depresif olmayan annelere göre çocuklarına daha otoriter davranışlar göstermektedir (194). Başka bir çalışmada depresyon ve otoriter ebeveynlik arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (195). Bu sonuçlar otoriter ebeveynlik özelliklerini içeren alt boyutların şizofreniden çok depresyon gibi diğer durumlarla ilgili olabileceğini düşündürmektedir. Mevcut araştırmada da literatürle uyumlu biçimde şizofreni tanılı ebeveynlerle ilişkilendiren annelik tutumlarının kontrol grubuyla karşılaştırıldığında çalışma grubunda daha fazla olduğu görülmektedir.

5.2.2. Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında erken dönem uyumsuz şema puanları açısından farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda kontrol grubuyla karşılaştırıldığında çalışma grubunda duygusal yoksunluk şemasının anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, yüksek standartlar şemaları ve şema toplam puanı karşılaştırıldığında çalışma grubunda daha yüksek puanlar gözlemlenmesine karşın bu farklar anlamlı bulunamamıştır. Onay arayıcılık ve tehditler karşısında dayanıksızlık şemaları kontrol grubunda ılımlı düzeyde yüksek gözlemlenmesine karşın anlamlı farklılık saptanamamıştır.

Literatürde benzer çalışma grubunda erken dönem uyumsuz şemaların karşılaştırıldığı yalnızca bir çalışmaya ulaşılabilmektedir. Bu çalışmanın sonuçları iki grup arasında anlamlılık düzeyine göre duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç, başarısızlık ve yüksek standartlar şemalarında anlamlı farklılık saptandığını işaret etmektedir (165). Şizofrenili bir ebeveynle büyüyen yetişkinler duygusal yoksunluğun geçmiş yaşamlarında yer alan bir tema olduğunu belirtmektedir (167). Şemaların oluşmasına yol açan nedenlerden biri çocuklukta temel duygusal ihtiyaçların yeterince karşılanamamasıdır. Duygusal yoksunluk şeması ise kişinin destek alma ihtiyacının yeterli düzeyde karşılanmayacağına ilişkin beklentilerini içerir ve bakım, empati ve korunma açısından yoksunluğu ifade eder (13,15). Annesinde ciddi zihinsel bozukluk bulunan (şizofreni ve depresyon) katılımcılarla yapılan bir çalışma katılımcıların annelerini duygusal olarak erişilemez olarak ifade ettiklerini göstermektedir (162).

Şema kuramına dair güncel çalışmalar ebeveynlerin şemaları ile çocukların şemalarını arasındaki ilişkilere dikkat çekmektedir (196,197). Ebeveynlerde yüksek şema puanlarının varlığının ebeveynlerin çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılamada zorluk yaşama olasılığını artıracakı düşünülmektedir. Ebeveynlerin şemaları ile çocukların şemaları arasındaki ilişki gösterilmekle birlikte çocuklardaki şema puanları çocuğun hatırladığı olumsuz ebeveynlikle açıklanmıştır (196). Özellikle babaların çocuk yetiştirme konusunda yeterli desteği sağlamadığı durumlarda annedeki şemaların olumsuz çocukluk deneyimleri yoluyla çocuğa aktarıldığı gösterilmektedir

(197). Şizofreni tanılı hastalarda sağlıklı kontrollere göre birçok şema boyutunda daha yüksek puanların görüldüğü ve duygusal yoksunluk şemasının negatif belirtilerle ilişkili olduğu belirtilmektedir (198). Başka bir çalışmada şizofreni hastalarının tüm şema boyutlarında sağlıklı kontrollerden daha yüksek puanlar aldıkları ifade edilmektedir (199). Bu çalışmalar şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde şemaların varlığının ebeveynlerdeki şemaların varlığıyla birlikte yetiştirme ortamındaki özelliklerin etkili olabileceğini düşündürmektedir. Mevcut araştırmada duygusal yoksunluk şeması dışında birçok şema boyutu ve şema toplam puanı açısından çalışma grubunda gözlenen yüksek puanların anlamlı bulunamaması şemaların oluşumunda duygusal mizacın da etkili olmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmüştür (13). Ayrıca birçok şema boyutunda çalışma grubunda yüksek puanlar gözlemlenmesine karşın bu farkların anlamlı olmaması katılımcı sayısının nispeten düşük olmasıyla ilişkilendirilebilir.

5.2.3. Grupların Kişilerarası Duygu Düzenleme Puanları Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında kişilerarası duygu düzenleme puanları açısından farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda kontrol grubuyla karşılaştırıldığında çalışma grubunda yatıştırılma alt boyutunun anlamlı olarak daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Sosyal model alma, olumlu duyguları artırma, bakış açısı edinme ve kişilerarası duygu düzenleme toplam puanı açısından ise anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Yatıştırılma rahatlamak için duyguları paylaşma ve diğerlerinden teselli arama eğilimini ifade etmektedir (113). Bebeğin sağlıklı işlevsellik gösterebilecek şekilde büyümesi için ihtiyaç duyduğunda endişelerinin yatıştırılması gerekmektedir (200). Bağlanma güvenli olmadığında diğerlerinden ilgisizlik beklentisi artar ve ihtiyaç duyulduğunda ötekinin orada olacağına dair inanç zayıftır (201). Şizofrenili ebeveynle büyüyen yetişkinlerde güvensiz bağlanma biçimlerinin görüldüğü ifade edilmektedir (202,203). Çalışma grubunda yatıştırılma stratejisinin kontrol grubuna göre daha az kullanılıyor olması güvensiz bağlanma stilleri ile ilişkilendirilebileceği düşünülmüştür. Kişilik özelliklerinin tercih edilen kişilerarası duygu düzenleme stratejilerini etkileyebileceği ifade edilmektedir. İki değişken arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmaya göre dışadönüklük kişilik özelliğiyle olumlu duyguları artırma, yatıştırılma ve bakış açısı edinmenin; duygusal tutarsızlık özelliğiyle ise sosyal model alma ve

yatıştırılmanın pozitif yönde ilişkisi gösterilmektedir (28). Başka bir çalışmada sosyal model alma ve yatıştırılma stratejilerinin psikolojik dayanıklılık ile negatif yönde ilişki gösterdiği belirtilmektedir (204). Şizofreni tanılı ebeveynle büyüyen yetişkinler destekleyici ilişkilerin varlığı durumunda psikolojik dayanıklılık geliştirebilmektedir (164). Bu yönüyle düşünüldüğünde çalışma grubunda yatıştırılma stratejisinin daha az kullanılıyor olması katılımcıların psikolojik dayanıklılık durumuyla ilişkilendirilebileceği düşünülebilir. Kişilerarası duygu düzenlemenin literatürde yakın zamanda araştırılmaya başlanan bir değişken olduğu söylenebilir. Bu nedenle hangi değişkenlerin kişilerarası duygu düzenleme stratejilerinin kullanımıyla ilişkili olduğunu belirtmek güç görünmektedir. Kişilerarası duygu düzenleme stratejilerinin farklı örneklerde ve bu değişken üzerinde etkili olabilecek diğer unsurların birlikte incelendiği çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

5.2.4. Grupların Kişilerarası Problemler Puanları Açısından Karşılaştırılması

Gruplar arasında kişilerarası problemler puanları açısından farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda iki grup arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Literatürde şizofreni tanılı annelerle büyüyen yetişkinlerin kişilerarası problemler envanteri kullanılarak incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte aynı grupta çocuk ve ergenlerin sosyal işlevsellik bakımından incelendiği ve geçmiş ve şu anki yaşam deneyimleri kapsamında kişilerarası ilişkilerin de ele alındığı çalışmaların olduğu görülmektedir (189,190,205,206). Şizofreni tanılı ebeveynlere sahip 7 – 16 yaşları arasındaki çocuk ve ergenlerin sağlıklı kontrollere göre duygusal ve sosyal işlevsellik düzeylerinin daha düşük olduğu bildirilmiştir (190). 8 – 18 yaşları arasındaki katılımcıların incelendiği bir çalışma ebeveynlerinde şizofreni tanısı bulunan çocuk ve ergenlerin %68,1'i akran ve arkadaşlarıyla problemli ilişkilerinin olduğunu, %14,7'si ise öğretmenleriyle problem yaşadıklarını belirtmişlerdir (189). Benzer grupta ebeveyn değerlendirmelerini kullanan bir araştırma çalışma ve kontrol grubu arasında sosyal beceriler ve problemli davranışlar açısından farklılık olmadığını göstermektedir (205). Psikotik ebeveynle büyüyen çocuklar okul yaşantılarında yakın arkadaşlıklar kurma açısından zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir (206). Şizofreni hastası ebeveynler tarafından büyütülen yetişkinlerde yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle bağlanmanın

incelendiği bir çalışma bu grupta güven ve yakınlıkla ilgili sorunların yaygın olduğu sonucuna ulaşmıştır. Diğer yandan bazı katılımcıların yakınlıkla ilgili zorluklara rağmen kalıcı evlilikler ve uzun süredir devam eden birlikteliklerinin olduğu belirtilmektedir (159). Bu bulgular mevcut çalışma grubunda kişilerarası ilişkilerin çocukluktan ergenlik ve yetişkinliğe doğru değişimini işaret etmektedir.

Şizofreni tanılı ebeveynle büyüyen çocuklarda diğer aile üyeleriyle destekleyici ilişkilerin varlığı koruyucu bir faktör olarak gösterilmektedir (164). Kişilerarası problemlerin algılanan sosyal destek ile negatif yönde ilişkili olduğu (170) ve yetişkin katılımcıların erken yetişkinlere göre daha az kişilerarası problem düzeyi belirttikleri gösterilmektedir (207). Bu bilgiler doğrultusunda benzer çalışma grubunda farklı yaş gruplarının ele alındığı ve kişilerarası problemler üzerinde etkili olabileceği düşünülen diğer değişkenlerin birlikte değerlendirildiği çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

5.3. Çalışma Grubunda Sosyodemografik Değişkenlere Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Yapılan analizler sonucunda annelik algısı puanlarında cinsiyet ve medeni durum değişkenleri açısından farklılık saptanmadığı görülmektedir. Eğitim düzeyi açısından bakıldığında ilköğretim mezunu olanlarda lise ve üniversite/lisansüstü mezunu olanlara göre aşırı koruyucu/evhamlı annelik puanı daha yüksek saptanmıştır. Gelir düzeyi 2000 – 6000 TL olanlarda gelir düzeyi 2000 TL ve altı ile 6000 TL ve üzeri olanlara göre aşırı koruyucu/ evhamlı annelik puanının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ebeveyn ayrılığı olan katılımcıların sömürücü/istismar edici, ebeveyn ölümü olanların aşırı koruyucu/evhamlı annelik algıları daha yüksek bulunmuştur. Çocukluklarında ilgisiz yetiştirildiklerini bildiren katılımcıların ölçek toplam puanı, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, sömürücü/istismar edici, aşırı izin verici/sınırsız ve cezalandırıcı annelik alt boyutlarından daha yüksek puanlar aldıkları görülürken, aşırı ilgiyle yetiştirildiklerini bildiren katılımcıların aşırı koruyucu/evhamlı annelik alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Şiddete maruz kalanların duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ve sömürücü/istismar edici annelik puanları daha yüksek bulunmuştur. Anne tarafından şiddete maruz kalanların duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ve cezalandırıcı annelik puanları daha yüksek bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde ebeveynleri boşanmış katılımcıların bir kısmı boşanmayı yaşamların geri kalanını ciddi biçimde etkileyen acı verici bir olay olarak tanımlamaktadır. Bu katılımcılar her iki ebeveynle olan ilişkilerinde ağır bir kayıp duygusu yaşadıklarını belirtmekle birlikte ebeveynlerini çocuklarını koruyamayan, sorumluluktan yoksun, kendi ihtiyaçlarına odaklanan kişiler olarak görmektedirler (208). 43 yaşına kadar izlenen katılımcıların bulunduğu bir kohort çalışmasına göre ebeveynleri boşanmış yetişkinlerin annelerini kendilerine yeterince bakım veremeyen ve daha fazla kontrol uygulayan ebeveynler olarak algıladıkları bildirilmektedir (209,210). Boşanma, çocukların ebeveynlerinden algıladıkları kabul ve ilgide azalmaya yol açarken, kontrol ve disiplin açısından artışa yol açmaktadır (211). Başka bir çalışmada kontrol grubuyla karşılaştırıldığında ebeveynleri boşanmış 10 – 14 yaş arasındaki çocukların her iki ebeveyninden de daha fazla soğukluk, düşmanlık, ihmal ve red algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır (212). Ebeveyn ayrılığına maruz kalmanın, anneyi daha olumsuz algılama ve ebeveynin aşırı koruma ve ilgisiyle ilişkisi gösterilmektedir (213). Çocuğun gelişimi açısından sağlıklı ebeveynlik davranışları kontrol ve sıcaklık/ilgi açısından belirli bir dengenin olmasının yanında belirli durumlara esneklik içinde tepki verebilmeye dayanır (214). Aşırı kontrolcü, ihmalkar, izin verici olarak ifade edilen ebeveynlik biçimleri düşük düzeyde ilgi ve sıcaklığın gösterildiği, kontrol açısından ise optimal olmaktan ziyade az ve ya çok kontrolün görüldüğü ana baba tutumlarıdır (215). Çocukların ihmal ve istismar riskiyle ilişkilendirilen ebeveynlik davranışları arasında çocuklarla daha az ilgilenme, daha az empati kurma ve sert disiplin uygulama gibi özelliklerin bulunduğu bildirilmektedir (216). Mevcut çalışmada katılımcıların annelik algısı puanlarının aile ortamı ve ebeveynlerin özellikleriyle ilişkisinin literatürdeki diğer bulgularla tutarlı olduğu söylenebilir.

Analizler sonucunda erken dönem uyumsuz şema puanlarında cinsiyet, medeni durum, ebeveyn ölümü ve çoğunlukla bakım veren kişi değişkenleri açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Eğitim durumu açısından bakıldığında ilköğretim mezunu olanlarda lise ve üniversite ve üzeri mezunu olanlara göre kendini feda şeması puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gelir düzeyi 0 – 2000 TL arası olan grupta 2000 TL ve üzeri gruplara göre başarısızlık şeması puanları daha yüksek saptanmıştır. Ebeveyn ayrılığı yaşamayan katılımcılarda duyguları bastırma şeması daha yüksek saptanmıştır. Çocuklukta ilgisiz yetiştirildiklerini bildiren katılımcılar duygusal yoksunluk ve sosyal izolasyon/güvensizlik şemalarından daha yüksek puanlar alırken,

ilgisiz ve yeterince ilgiyle yetiştirildiklerini bildiren katılımcılar aşırı ilgiyle yetiştirildiklerini bildiren katılımcılara göre ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şemasından daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Şiddete maruz kalan katılımcılarda duygusal yoksunluk şeması puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kuramsal açıdan bakıldığında duyguları bastırma şeması genellikle talepkar ve cezalandırıcı aile ortamlarında kendiliğindenlik ve oyun gibi evrensel ihtiyaçların baskılanması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu şemanın yüksek olduğu bireylerde olumlu ve olumsuz duyguları ve iletişimleri aşırı derecede bastırma görülmektedir (15). Ebeveyn ayrılığı yaşamayan bireyler aile bütünlüğünün devamı için kendi duygularını baskılayarak olması gereken şekilde davranmaları gerektiğini düşünebilir. Duygusal yoksunluk ve sosyal izolasyon/güvensizlik şemaları soğuk, reddedici, şiddet uygulayan ve öngörülemez aile ortamlarında ortaya çıkmaktadır (15). Bu açıdan bakıldığında çocukluklarında ilgisizlik algılayan ve şiddete maruz kalan katılımcılar duygusal ihtiyaçlarının başkaları tarafından karşılanmayacağını düşünebilir. Ayrıca ilgisiz ev ortamı ev dışındaki dünyadan da yalıtılmışlık hissi ile utanç ve sevilmezlik duygularına neden olabilir. Ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şeması genellikle fazla serbestliğin olduğu, sağlıklı sınırların konulmadığı ve yönlendirmenin olmadığı aile ortamlarında ortaya çıkmaktadır (15). Bu açıdan bakıldığında çocukluklarında ilgisizlik algılayan katılımcıların bu tarz bir aile ortamında yaşama olasılıkları yüksek olabilir. Diğer taraftan yeterince ilgiyle yetiştirildiğini bildiren katılımcıların ailelerinde ilgi düzeyi yeterli olsa bile sınırlar ve öz denetim ihtiyaçları açısından eksiklik yaşanabilir.

Analizler sonucunda kişilerarası duygu düzenleme puanları ile cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, ebeveyn ayrılığı, ebeveyn ölümü, çocukluktaki ilgi seviyesi, bakım veren kişi ve şiddet maruziyeti değişkenleri açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Gelir düzeyi açısından bakıldığında gelir düzeyi 2000 – 6000 TL arasında olan katılımcıların 2000 TL altı ve 6000 TL üzeri olanlara göre bakış açısı edinme alt boyutundan daha düşük puan aldıkları tespit edilmiştir. Kişilerarası duygu düzenleme puanlarının farklı değişkenlerle ilişkisini anlamaya yönelik daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Analizler sonucunda kişilerarası problemler puanlarında cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, gelir düzeyi, ebeveyn ayrılığı ve ebeveyn ölümü değişkenleri açısından

anlamalı farklılık saptanmamıştır. Çocukluklarında ilgisiz yetiştirildiklerini bildiren katılımcıların kendine güvenme/girişken olmama ve aşırı uyumluluk alt boyutları ile kişilerarası problemler toplam puanından anlamalı olarak daha yüksek puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Şiddete maruz kalan ve anneleri tarafından şiddet uygulanan katılımcıların soğuk/mesafelilik puanları anlamalı olarak daha yüksek saptanmıştır. Çocukluklarında bakımlarıyla çoğunlukla bakıcıların ilgilendiğini belirten katılımcılar ebeveynler, diğer akrabalar ve yalnız olduğunu belirten katılımcılara göre kinici/benmerkezcilik alt boyutundan daha düşük puan aldıkları saptanmıştır.

Kuramsal açıdan bakıldığında çocukluklarında koşullu kabul ile büyüyen bireylerin ilgi, sevgi ve onay almak için kendiliklerinin önemli yönlerini baskılayarak aşırı uyum davranışları gösterdikleri belirtilmektedir. Bu ailelerde ebeveynlerin ihtiyaç ve isteklerine çocuklarınkinden daha fazla değer verildiği görülmektedir (15). Soğuk, reddedici ve şiddet içeren aile ortamlarında büyüyen bireyler çocukluklarında karşılanmamış duygusal ihtiyaçlarının diğer insanlar tarafından da karşılanmayacağını düşünerek kişilerarası ilişkilerde soğuk ve mesafeli olarak yakın ilişki kurmaktan kaçınabilirler (15).

5.4. Çalışma Grubunda Annelik Algısı, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Kişilerarası Duygu Düzenleme ve Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Çalışma grubunda araştırmanın temel değişkenleri olan annelik algısı, erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası duygu düzenleme ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkiler Spearman's rho korelasyon katsayısı kullanılarak incelenmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre çalışma grubunda algılanan annelik tutumu ile erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası duygu düzenleme ve kişilerarası problemler arasında anlamalı ve pozitif yönde orta düzeyde ilişki bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle katılımcıların annelerine yönelik olumsuz ebeveynlik tutumu puanları arttıkça erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası problemler ve kişilerarası duygu düzenleme puanları artmaktadır. Kişilerarası problemler ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamalı ve pozitif yönde orta düzeyde ilişki bulunurken, kişilerarası duygu düzenleme toplam puanı açısından anlamalı ilişki saptanamamıştır. Bununla birlikte kişilerarası problemler ve kişilerarası duygu düzenleme ölçeklerinin alt boyutları arasında anlamalı ilişkiler tespit edilmiştir. Literatürde ulaşılabildiği kadarıyla araştırma ele alınan

değişkenlerin birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ek olarak bu değişkenler arasındaki ilişkilerin şizofreni tanılı annelerle büyüyen yetişkin örnekleminde incelendiği bir araştırmaya da ulaşılamamıştır.

Algılanan annelik tutumu ile erken dönem uyumsuz şemalar toplam puanı ve duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, onay arayıcılık, iç içe geçme/ bağımlılık, terk edilme, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutları arasında anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde, kendini feda boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf ilişki olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde mevcut çalışma bulgularına benzer biçimde algılanan annelik tutumu ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiler farklı çalışmalarda gösterilmektedir (79,217-222). Yurtsever ve Sütçü tarafından yapılan çalışmanın bulgularına göre algılanan annelik tutumu ile tüm şema alt boyutları arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Sonuçlar onay arayıcılık, kendini feda ve yüksek standartlar şemaları arasında pozitif yönde ve zayıf ilişkiyi ortaya koyarken, diğer şema alt boyutları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır (223). Ayar'ın çalışmasına göre katılımcıların annelerinden algıladıkları ebeveynlik tutumu ile duyguları bastırma ve kusurluluk şemaları arasında pozitif yönde ve zayıf ilişki saptanırken, diğer şemaların pozitif yönde ve orta düzeyde ilişkili olduğu gösterilmiştir (221). Mevcut çalışma bulgularında literatürle uyumlu biçimde katılımcıların olumsuz annelik tutumu puanları arttıkça erken dönem uyumsuz şema puanları artmaktadır.

Algılanan annelik tutumu ile kişilerarası problemler arasında anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde ilişki saptanırken, kişilerarası problemler alt boyutlarından dominant/kontrolçülük, soğuk/mesafelilik, sosyal çekiniklik, kendine güvenmeme/girişken olmama ve aşırı uyumluluk alt boyutları arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan annelik tutumu ile kinici/benmerkezcilik, kendini feda ve intrusif/muhtaçlık kişilerarası problemler alt boyutları arasında ise anlamlı ilişki saptanamamıştır. Literatür incelendiğinde annelerle ilişkili ebeveynlik tutumları ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkiler çeşitli çalışmalarda gösterilmektedir (128-130). Akbay'ın 19 – 39 yaşları arasındaki katılımcılarla yürüttüğü çalışmasının sonuçları algılanan annelik tutumu ile kişilerarası problemler arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişkiye işaret etmektedir. Bulgular algılanan annelik tutumu ile kişilerarası problemler alt boyutlarından

dominant/kontrolcülük, soğuk/mesafelilik ve sosyal çekiniklik arasında orta düzeyde pozitif ilişkiler saptarken, diğer kişilerarası problemler alt boyutları arasında zayıf pozitif ilişkileri göstermektedir (130). Başka bir çalışmada kişilerarası problemlerle anneden algılanan ret arasında zayıf pozitif ilişkilerin varlığı gösterilmiştir (129). Mevcut çalışmada anneye ilişkin olumsuz ebeveynlik tutumu puanları arttıkça katılımcıların kişilerarası ilişkilerde yaşadıkları problem düzeyinin artmasına ilişkin bulguların literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

Algılanan annelik tutumu ile kişilerarası duygu düzenleme toplam puanı ve yatıştırılma alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif ilişki saptanırken, sosyal model alma alt boyutu ile zayıf pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan annelik tutumu ile kişilerarası duygu düzenleme alt boyutlarından olumlu duyguları artırma ve bakış açısı edinme arasında ise anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Karasu'nun çalışmasının sonuçları anneden algılanan ret ile olumlu duyguları artırma stratejisi arasında negatif yönde zayıf bir ilişkiye işaret etmektedir (136). Anneyi reddedici olarak algılayan bireylerin diğerlerine karşı güvensiz içsel çalışma modelleri geliştirebileceğini göz önüne aldığımızda bu bireylerin olumlu duygularını diğerleriyle paylaşarak artırma stratejisini kullanmayı tercih etmemeleri tutarlı görünmektedir. Sarısoy'un yetişkin örnekleminde yaptığı çalışmasının bulguları anneden algılanan ret ile anneden algılanan duygusal sıcaklığın kişilerarası duygu düzenleme ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir (224). Mevcut çalışmada annelik tutumuna işaret eden davranışlar uyumsuz ebeveynlik davranışlarıyla ilişkilidir. Bu yönüyle anneden algılanan ret ile benzer ebeveynlik davranışlarının algılandığı söylenebilir. Diğer taraftan anneden algılanan duygusal sıcaklığın kişilerarası duygu düzenleme stratejilerinin kullanımıyla pozitif yönlü ilişkisi bireylerin diğer bireyleri güvenli ve zorlayıcı durumlarda başvurulabilecek kaynaklar olarak görmesini işaret edebileceği söylenebilir (224). Kişilerarası duygu düzenleme stratejilerinin işlevsel ve işlevsel olmayan kullanım biçimleri hakkında daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Kişilerarası problemler ile erken dönem uyumsuz şemalar toplam puanı ve duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, kendini feda, terk edilme, kusurluluk, yüksek standartlar şemaları arasında anlamlı ve orta düzeyde pozitif ilişkiler saptanırken, tehditler karşısında dayanıksızlık ve cezalandırılma şemaları arasında

anlamalı ve pozitif yönde zayıf ilişki olduğu bulunmuştur. Kişilerarası problemler ile ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şeması arasında ise anlamalı ilişki saptanmamıştır. Literatür incelendiğinde mevcut çalışma bulgularına paralel olarak kişilerarası problemler ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki pozitif ilişkiler farklı çalışmalarda gösterilmektedir (131-133,225). Janovsky ve arkadaşlarının 49 çalışmanın sonuçlarını inceledikleri meta analizde erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası problemler arasında orta düzeyde pozitif ilişkilerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular farklı şemaların kişilerarası problemlerle zayıf ve orta düzeyde pozitif ilişki gösterdiğini işaret etmektedir (226). Mevcut çalışmada katılımcıların erken dönem uyumsuz şema puanları arttıkça kişilerarası ilişkilerde yaşadıkları problem düzeyinin artmasına ilişkin bulguların literatürle uyumlu olduğu söylenebilir.

Kişilerarası duygu düzenleme toplam puanı ile kişilerarası problemler alt boyutlarından dominant/kontrolcülük ve intrüfif/muhtaçlık arasında zayıf düzeyde pozitif ilişki, soğuk/mesafelilik alt boyutu arasında zayıf düzeyde negatif ilişki saptanmıştır. KDDÖ alt boyutlarından yatıştırılma ile KPE alt boyutlarından dominant/kontrolcülük arasında zayıf düzeyde pozitif ilişki, intrüfif/muhtaçlık arasında orta düzeyde pozitif ilişki ve soğuk/mesafelilik arasında zayıf düzeyde negatif ilişki saptanmıştır. KDDÖ alt boyutlarından olumlu duyguları artırma ile KPE alt boyutlarından kinci/benmerkezcilik ve sosyal çekiniklik arasında zayıf düzeyde negatif ilişki, soğuk/mesafelilik arasında orta düzeyde negatif ilişki, intrüfif/muhtaçlık arasında zayıf düzeyde pozitif ilişki tespit edilmiştir. Yatıştırılma rahatlamak için duyguları paylaşma ve diğerlerinden teselli arama eğilimini ifade ederken; olumlu duyguları artırma, mutluluk neşe gibi pozitif duyguları diğerleriyle paylaşarak artırma eğilimini ifade etmektedir (113). Diğerlerine muhtaç özellikler gösteren bireylerin dominant özellikler gösterenlere göre yatıştırılma stratejisini daha fazla kullanma eğiliminde olduğu, soğuk bireylerinse rahatlamak için bu stratejiyi kullanmama eğiliminde olduğu görülmektedir. Literatürde iki ölçüm aracının birlikte incelendiği bir çalışmaya ulaşamamakla birlikte benzer çalışma bulgularının mevcut sonuçları destekler nitelikte olduğu ifade edilebilir. Malkoç ve arkadaşlarının çalışmasına göre bireylerin kişilerarası duygu düzenleme stratejilerini kullanımı arttıkça kişilerarası yeterlik puanlarının arttığı görülmektedir (227). Dışadönüklük özelliğinin olumlu duyguları artırma ve yatıştırılma stratejileriyle pozitif ilişkisi gösterilmektedir (28). Başka bir çalışmada olumlu

duyguları artırma ve yatıştırılma stratejilerinin kaygılı bağlanma ile pozitif yönde, kaçınan bağlanma ile negatif yönde ilişkiler gösterdiği belirtilmektedir (228).

5.5. Çalışma Grubunda Annelik Algısı ve Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü

Yapılan aracılık analizleri sonucunda çalışma grubunda annelik algısı ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemalar toplam puanının ve duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, kendini feda, terk edilme, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık şemalarının aracı rolü bulunduğu saptanmıştır. Literatürde ulaşılabildiği kadarıyla şemaların doğrudan ilgili değişkenler arasındaki ilişkide aracılık etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte incelenen değişkenler açısından yakın ilişkili olduğu düşünülen çalışmalar bulunmaktadır (229-231). Holt (2013)'un çocuklukta kötü muamele (fiziksel, duygusal ve cinsel istismar, ihmal ve ebeveynler arası şiddete maruz kalma) ve kişilerarası ilişkilerdeki sorunları incelediği çalışmasının bulguları çocuklukta kötü muameleye maruz kalmanın sosyal kaçınma ve sıkıntı üzerindeki etkisine terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik, duygusal yoksunluk, kusurluluk, sosyal izolasyon/yabancılaşıma şemalarının aracılık ettiğini göstermektedir (229). Çocukluk deneyimleri ile çekingen kişilik bozukluğu arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmaya göre çocukluğunda anneleri tarafından aşırı korunmaya maruz kalan kişilerin çekingen kişilik bozukluğu semptomları göstermesinde boyun eğicilik ve duyguları bastırma şemalarının aracı rolü olduğu saptanmıştır (230). Algılanan ebeveyn yetiştirme stili ile kişilik bozukluğu semptomları arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmanın sonuçları algılanan ebeveynlik stilinin A kümesi, B kümesi ve C kümesi semptomlarının oluşumu üzerindeki etkisinde erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü olduğunu göstermektedir (231). Anne – baba reddi ve anneden algılanan düşük sıcaklık ile A ve C kümesi kişilik bozukluğu semptomları arasında terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik, duygusal yoksunluk, kusurluluk, sosyal izolasyon/yabancılaşıma şemalarının aracı etkisi gösterilmektedir. B kümesi kişilik bozukluğu semptomları açısından bakıldığında anne reddi ve anneden algılanan düşük sıcaklığın semptomlar üzerinde doğrudan etkisi gösterilmekle birlikte kopukluk/reddedilmişlik şema alanının kısmi aracı rolü olduğu belirtilmektedir (231). Kişilerarası problemler ölçeğinin dairesel düzlem üzerindeki

teorik temeli düşünöldüğönde kişilik bozuklukları semptomlarının kişilerarası problemlerle ilişkisi çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir (232-234). Kuramsal açıdan ele alındığında şemalar çocuklukta çoğunlukla aile içinde bakım verenlerle girilen deneyimlerle şekillenir. Yetişkin yaşantısında ise kişi şemalarını tetikleyecek bir durumla karşılaştığında geçmişte ebeveynleriyle yaşadığı durumun benzeri tekrarlanabilir (13). Dolayısıyla şemaların geçmişte ebeveynlerle yaşanan deneyimler ile kişilerin güncel yaşamlarındaki ilişkileri arasında aldığı rol düşünöldüğönde mevcut çalışma bulgularının hem teorik olarak hem de ilgili olduğu düşünölen çalışma bulgularıyla desteklendiğı düşünölmektedir.

5.6. Çalışma Grubunda Annelik Algısı ve Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Kişilerarası Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü

Çalışma grubunda annelik algısı ile kişilerarası problemler arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmasına karşın kişilerarası problemler ile kişilerarası duygu düzenleme arasında anlamlı ilişki saptanamamıştır. Dolayısıyla katılımcıların algıladıkları annelik tutumu ile kişilerarası problemler arasında kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin aracı rolünün bulunup bulunmadığına ilişkin aracılık modeli kurulamamıştır. Kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin literatürde görece yeni çalışılan bir konu olduğu söylenebilir. Bu nedenle kişilerarası duygu düzenleme süreçlerinin farklı değişkenlerle ilişkisine yönelik daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu düşünölmektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildikten sonra araştırmanın önemi, sınırlılıkları ve gelecek çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

Mevcut çalışmada temel hipotez şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerde algılanan annelik tutumu ile erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası duygular düzenleme süreçleri ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkinin varlığıdır. Algılanan annelik tutumu ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü araştırılmıştır. Ek olarak çalışma ve kontrol grubu arasında bazı sosyodemografik değişkenler ve ölçek puanları açısından farklılık saptanacağına dair hipotezlere yer verilmiştir.

İki grup sosyodemografik özellikler açısından karşılaştırıldığında çalışma ve kontrol grubu arasında yaş, cinsiyet, medeni durum, birlikte yaşanan kişiler, meslek grubu, gelir düzeyi, kardeş varlığı, tıbbi hastalık tanısı, psikoterapi alma düşüncesi, psikoterapi geçmişi, sigara kullanımı, alkol kullanımı, madde kullanımı, yasal sorun/suç öyküsü, annenin eğitim düzeyi, anne yaşı, babanın eğitim düzeyi, babanın çalışma durumu, baba yaşı, babanın psikiyatrik tanı durumu, babada alkol/madde kötüye kullanım öyküsü ve ebeveyn ölümü açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Gruplar arasında eğitim durumu, intihar girişimi, annenin çalışma durumu ve ebeveyn ayrılığı değişkenleri bakımından anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Çalışma grubunda ilköğretim mezunu olan, intihar girişiminde bulunan, ebeveyn ayrılığı yaşayan ve annesi çalışmayan kişilerin oranının kontrol grubuna göre daha fazla olduğu görülmektedir. Çalışma grubunda 18 yaşından önce anne ve akrabalar ile yaşama oranı, 12 yaşından önceki bakımla akrabaların ilgilenme oranı, çocuklukta ilgisizlik algılama ve şiddete maruz kalma oranının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne tarafından uygulanan şiddete maruziyet bakımından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Çalışma grubundaki katılımcıların kontrol grubuna göre ebeveynler, arkadaşlar, iş yaşamı ve eş/partner ile ilişkilerinde daha düşük doyum bildirdikleri saptanmıştır. Kişilerarası ilişkilerde yaşanan zorluklar açısından ise iki grup arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

İki grup algılanan annelik tutumu açısından karşılaştırıldığında çalışma grubunda algılanan anne tutumu toplam puanı ve duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, sömürücü/istismar edici, aşırı koruyucu/evhamlı, aşırı izin verici/sınırsız, kötümser/endişeli, değişime kapalı/duyguları bastıran alt boyutlarının kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu, koşullu/başarı odaklı alt boyutunun ise anlamlı olarak daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasında annelerini kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu ve cezalandırıcı olarak algılama açısından ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

İki grup erken dönem uyumsuz şema puanları açısından karşılaştırıldığında çalışma grubunda duygusal yoksunluk şemasının anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer şema boyutları ve şema toplam puanı açısından ise anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Kişilerarası duygu düzenleme puanları incelendiğinde çalışma grubunda yatıştırılma alt boyutunun kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Sosyal model alma, olumlu duyguları artırma, bakış açısı edinme ve kişilerarası duygu düzenleme toplam puanı açısından ise anlamlı farklılık saptanmamıştır. Gruplar arasında kişilerarası problemler toplam puanı ve alt boyutları açısından anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Çalışma grubunda algılanan annelik tutumu puanlarında cinsiyet ve medeni durum değişkenleri açısından farklılık saptanmadığı görülmektedir. Eğitim düzeyi açısından bakıldığında ilköğretim mezunu olanlarda lise ve üniversite/lisansüstü mezunu olanlara göre aşırı koruyucu/evhamlı annelik puanı daha yüksek saptanmıştır. Gelir düzeyi 2000 – 6000 TL olanlarda gelir düzeyi 2000 TL ve altı ile 6000 TL ve üzeri olanlara göre aşırı koruyucu/ evhamlı annelik puanının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ebeveyn ayrılığı olan katılımcıların sömürücü/istismar edici, ebeveyn ölümü olanların aşırı koruyucu/evhamlı annelik algıları daha yüksek bulunmuştur. Çocukluklarında ilgisiz yetiştirildiklerini bildiren katılımcıların ölçek toplam puanı ile duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, sömürücü/istismar edici, aşırı izin verici/sınırsız ve cezalandırıcı annelik alt boyutlarından daha yüksek puanlar aldıkları görülürken, aşırı ilgiyle yetiştirildiklerini bildiren katılımcıların aşırı koruyucu/evhamlı annelik alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Şiddete maruz kalanların duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ve sömürücü/istismar edici annelik puanları daha yüksek

bulunmuştur. Anne tarafından şiddete maruz kalanların duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ve cezalandırıcı annelik puanları daha yüksek bulunmuştur.

Çalışma grubunda erken dönem uyumsuz şema puanlarında cinsiyet, medeni durum, ebeveyn ölümü ve çoğunlukla bakım verenin kişi değişkenleri açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Eğitim durumu açısından bakıldığında ilköğretim mezunu olanlarda lise ile üniversite ve üzeri mezunu olanlara göre kendini feda şeması puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gelir düzeyi 2000 TL ve altı olan grupta 2000 TL ve üzeri gruplara göre başarısızlık şeması puanları daha yüksek saptanmıştır. Ebeveyn ayrılığı yaşamayan katılımcılarda duyguları bastırma şeması daha yüksek saptanmıştır. Çocuklukta ilgisiz yetiştirildiklerini bildiren katılımcılar duygusal yoksunluk ve sosyal izolasyon/güvensizlik şemalarından daha yüksek puanlar alırken, ilgisiz ve yeterince ilgiyle yetiştirildiklerini bildiren katılımcılar aşırı ilgiyle yetiştirildiklerini bildiren katılımcılara göre ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şemasından daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Şiddete maruz kalan katılımcılarda duygusal yoksunluk şeması puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışma grubunda kişilerarası duygu düzenleme puanları ile cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, ebeveyn ayrılığı, ebeveyn ölümü, çocukluktaki ilgi seviyesi, bakım veren kişi ve şiddet maruziyeti değişkenleri açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Gelir düzeyi açısından bakıldığında gelir düzeyi 2000 – 6000 TL arasında olan katılımcıların 2000 TL altı ve 6000 TL üzeri olanlara göre bakış açısı edinme alt boyutundan daha düşük puan aldıkları tespit edilmiştir.

Çalışma grubunda kişilerarası problemler puanlarında cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, gelir düzeyi, ebeveyn ayrılığı ve ebeveyn ölümü değişkenleri açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Çocukluk döneminde ilgisiz yetiştirildiklerini bildiren katılımcıların kendine güvenme/girişken olmama, aşırı uyumluluk alt boyutları ile kişilerarası problemler toplam puanından anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Şiddete maruz kalan ve anneleri tarafından şiddet uygulanan katılımcıların soğuk/mesafelilik puanları anlamlı olarak daha yüksek saptanmıştır. Çocukluk döneminde bakımlarıyla çoğunlukla bakıcıların ilgilendiğini belirten katılımcıların ebeveynler, diğer akrabalar ve yalnız olduğunu belirten katılımcılara göre kinci/benmerkezcilik alt boyutundan daha düşük puan aldıkları saptanmıştır.

Çalışma grubunda algılanan annelik tutumu ile erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası duygu düzenleme ve kişilerarası problemler arasında anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde ilişki bulunmaktadır. Kişilerarası problemler ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde ilişki bulunurken, kişilerarası duygu düzenleme toplam puanı açısından anlamlı ilişki saptanamamıştır. Kişilerarası problemler ve kişilerarası duygu düzenleme ölçeklerinin alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Algılanan annelik tutumu ile erken dönem uyumsuz şemalar toplam puanı ve duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, onay arayıcılık, iç içe geçme/ bağımlılık, terk edilme, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutları arasında anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde, kendini feda boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf ilişki olduğu bulunmuştur. Algılanan annelik tutumu ile kişilerarası problemler arasında anlamlı ve pozitif yönde orta düzeyde ilişki saptanırken, kişilerarası problemler alt boyutlarından dominant/kontrolcülük, soğuk/mesafelilik, sosyal çekiniklik, kendine güvenme/girişken olmama ve aşırı uyumluluk alt boyutları arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan annelik tutumu ile kinci/benmerkezcilik, kendini feda ve intrusif/muhtaçlık kişilerarası problemler alt boyutları arasında ise anlamlı ilişki saptanamamıştır. Algılanan annelik tutumu ile kişilerarası duygu düzenleme toplam puanı ve yatıştırılma alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif ilişki saptanırken, sosyal model alma alt boyutu ile zayıf pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan annelik tutumu ile kişilerarası duygu düzenleme alt boyutlarından olumlu duyguları artırma ve bakış açısı edinme arasında ise anlamlı ilişki tespit edilmemiştir.

Kişilerarası problemler ile erken dönem uyumsuz şemalar toplam puanı ve duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, kendini feda, terk edilme, kusurluluk, yüksek standartlar şemaları arasında anlamlı ve orta düzeyde pozitif ilişkiler saptanırken, tehditler karşısında dayanıksızlık ve cezalandırılma şemaları arasında anlamlı ve pozitif yönde zayıf ilişki olduğu bulunmuştur. Kişilerarası problemler ile ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şeması arasında ise anlamlı ilişki saptanamamıştır.

Kişilerarası duygu düzenleme toplam puanı ile kişilerarası problemler alt boyutlarından dominant/kontrolcülük ve intrüsf/muhtaçlık arasında zayıf düzeyde pozitif ilişki, soğuk/mesafelilik alt boyutu arasında zayıf düzeyde negatif ilişki saptanmıştır. KDDÖ alt boyutlarından yatıştırılma ile KPE alt boyutlarından dominant/kontrolcülük arasında zayıf düzeyde pozitif ilişki, intrüsf/muhtaçlık arasında orta düzeyde pozitif ilişki ve soğuk/mesafelilik arasında zayıf düzeyde negatif ilişki saptanmıştır. KDDÖ alt boyutlarından olumlu duyguları artırma ile KPE alt boyutlarından kinci/benmerkezcilik ve sosyal çekiniklik arasında zayıf düzeyde negatif ilişki, soğuk/mesafelilik arasında orta düzeyde negatif ilişki, intrüsf/muhtaçlık arasında zayıf düzeyde pozitif ilişki tespit edilmiştir.

Yapılan aracılık analizleri sonucunda çalışma grubunda annelik algısı ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemalar toplam puanının ve duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, kendini feda, terk edilme, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık şemalarının aracı rolü bulunduğu saptanmıştır. Çalışmada kişilerarası duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolünün incelenmesi amaçlanmasına karşın kişilerarası problemler ile kişilerarası duygu düzenleme arasında anlamlı ilişkiler saptanamaması nedeniyle aracılık modeli incelenememiştir.

Bu çalışma algılanan annelik tutumu, erken dönem uyumsuz şemalar, kişilerarası duygu düzenleme stratejileri ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkileri birlikte inceleyen ilk çalışma olmasının yanı sıra ilgili değişkenleri şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkin örnekleminde kontrol grubuyla karşılaştırmalı olarak inceleyen de ilk çalışma olması açısından literatüre katkı sağlamıştır. Ayrıca erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünün incelenmesi açısından da önem taşımaktadır. Araştırmanın güçlü yanlarından biri çalışma grubundaki katılımcıların şema kuramına uyumlu biçimde çocukluk dönemlerinde annelerinin tanı almış olması ve anneleriyle aynı ortamda büyümüş olmalarıdır. Çalışma ve kontrol grubu arasında birçok sosyodemografik değişken açısından farklılık olmaması araştırmanın bir diğer güçlü yanıdır.

Çalışmada kullanılan ölçüm araçlarının fazla maddeden oluşması ve bu araçların öz bildirime dayalı olması araştırmanın en önemli kısıtlılığı olarak belirtilebilir. Covid

19 pandemisi nedeniyle veri toplama şeklinin yüz yüze ve çevrimiçi olarak seçenekli sunulması anonimlik ve daha rahat koşullarda uygulamanın tamamlanması gibi avantajlarının yanı sıra gerekli dikkatin gösterilmemesi ya da gerçek düşünce ve duyguların yansıtılmaması gibi dezavantajlar barındırabilmektedir. Gelecek çalışmalarda nitel yöntemlerin de dahil edilmesi, katılımcı sayısının artırılması ve boylamsal desenlerin kullanılmasının mevcut örneklem grubunun deneyimlerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Şizofreni tanılı kadınların ebeveynlik niteliklerini etkileyen pek çok güçlükle karşılaştıkları bilinmesine karşın bu hastaların çocuklarının yaşadıkları deneyimlerle ilgili çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu grupta değişkenler arasında ilişkilerin saptanması “sınırlı yeniden ebeveynlik” gibi (13) şema terapi tekniklerinin geçmişte bakım verenlerden alınamamış temel duygusal ihtiyaçlar için kişinin kendi kaynaklarını kullanarak şemaların gücünü azaltmak için kullanılabileceği düşünülmektedir. Şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerin annelerine dair birçok boyutta olumsuz bakım verme algılarının kontrol grubuna göre fazla olduğu sonucuna ulaşılması bu gruptaki hastalarda ebeveynlik hassasiyetinin artırılması için müdahale ve önleme çalışmalarının planlanmasının önemine dikkat çekmektedir. Şizofreni tanılı anneyle büyüyen çocukların gelişimsel dönemler içinde ihtiyaçlarının anlaşılabilmesi ve gerekli desteğin verilebilmesi konusunda daha fazla bilimsel araştırma ve proje çalışmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Tüm bu açıklamalardan hareketle mevcut araştırmanın şizofreni tanılı anneyle büyüyen yetişkinlerin deneyimlerini anlamak ve gelecekte yapılabilecek bilimsel araştırmalar, klinik uygulamalar ve daha geniş çaplı projeler için katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Hilsenroth, M. J., Menaker, J., Peters, E. J., & Pincus, A. L. (2007). Assessment of borderline pathology using the Inventory of Interpersonal Problems Circumplex Scales (IIP-C): A comparison of clinical samples. *Clinical psychology & psychotherapy*, 14(5), 365-376.
2. Przeworski, A., Newman, M. G., Pincus, A. L., Kasoff, M. B., Yamasaki, A. S., Castonguay, L. G., & Berlin, K. S. (2011). Interpersonal pathoplasticity in individuals with generalized anxiety disorder. *Journal of abnormal psychology*, 120(2), 286-298.
3. Cain, N. M., Ansell, E. B., Wright, A. G., Hopwood, C. J., Thomas, K. M., Pinto, A., Markowitz, J. C., Sanislow, C. A., Zangarini, M. C., Shea, M. T., Morey, L. C., McGlashan, T. H., Skodol, A. E., & Grilo, C. M. (2012). Interpersonal pathoplasticity in the course of major depression. *Journal of consulting and clinical psychology*, 80(1), 78-86.
4. Salzer, S., Streeck, U., Jaeger, U., Masuhr, O., Warwas, J., Leichsenring, F., & Leibing, E. (2013). Patterns of interpersonal problems in borderline personality disorder. *The Journal of nervous and mental disease*, 201(2), 94-98.
5. Horowitz, L. M. (1979). On the cognitive structure of interpersonal problems treated in psychotherapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 47(1), 5-15.
6. Sullivan, H. S. (1953). *The Interpersonal Theory of Psychiatry*. New York: W. W. Norton.
7. Leary, T. (1957). *Interpersonal diagnosis of personality; a functional theory and methodology for personality evaluation*. Oxford, England: Ronald Press.
8. Horowitz, L. M. (2004). *Interpersonal foundations of psychopathology*. Washington, DC: American Psychological Association.
9. Yavuz, R. (2008). Şizofreni. *İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Türkiye'de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar Sempozyum Dizisi*, (62), 49-58.
10. Thara, R., & Kamath, S. (2015). Women and schizophrenia. *Indian journal of psychiatry*, 57(Suppl 2), 246-251.
11. Malhotra, M., Kumar, D., & Verma, R. (2015). Effect of psychosocial environment in children having mother with schizophrenia. *Psychiatry research*, 226(2-3), 418-424.
12. Chen, J., Chen, X., Leung, S. S., & Tsang, H. W. (2021). Potential impacts, alleviating factors, and interventions for children of a parent with schizophrenia: A scoping review. *Children and Youth Services Review*, 120.105751.
13. Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York, NY: The Guilford Press.
14. Soygüt, G., Çakır, Z., & Karaosmanoğlu, A. (2008). Ebeveynlik biçimlerinin değerlendirilmesi: Young ebeveynlik ölçeğinin psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 17-30.
15. Rafaeli, E., Bernstein, D. P. & Young, J. (2016). *Şema Terapi – Ayırıcı Özellikler* (4. Baskı). (M. Şaşıoğlu, Çev.), (H. A. Karaosmanoğlu, N. Azizlerli, (Ed.). İstanbul: Psikonet Yayınları (Orijinal Çalışma Basım Tarihi 2011).
16. Harris, A. E., & Curtin, L. (2002). Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults. *Cognitive therapy and research*, 26(3), 405-416.
17. Sarıtaş-Atalar, D., & Gençöz, T. (2015). Anne ret algısı ile psikolojik sorunlar arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(1), 40-47.
18. Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of general psychology*, 2(3), 271-299.
19. Parrott, G. & Harre, R., (1996). Some complexities in the study of emotions. İçinde R Harré, WG Parrott (Ed), *The emotions: Social, cultural and biological dimensions*, Sage: 1-24.
20. Lazarus, R. S. (2006). Emotions and interpersonal relationships: Toward a person-centered conceptualization of emotions and coping. *Journal of personality*, 74(1), 9-46.
21. Onat, O., & Otrar, M. (2010). Bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 31(1), 123-143.
22. Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social development*, 16(2), 361-388.
23. Cole, P. M., Dennis, T. A., Smith-Simon, K. E., & Cohen, L. H. (2009). Preschoolers' emotion regulation strategy understanding: Relations with emotion socialization and child self-regulation. *Social Development*, 18(2), 324-352.

24. Zaki, J., & Williams, W. C. (2013). Interpersonal emotion regulation. *Emotion*, 13(5), 803-810.
25. Coan, J. A., Beckes, L., & Allen, J. P. (2013). Childhood maternal support and social capital moderate the regulatory impact of social relationships in adulthood. *International journal of psychophysiology*, 88(3), 224-231.
26. Coan, J., (2011). The social regulation of emotion. İçinde J. Decety, J.T., Cacioppo (Ed), Handbook of social neuroscience, New York: Oxford University Press: 614–623.
27. Hofmann, S. G. (2014). Interpersonal emotion regulation model of mood and anxiety disorders. *Cognitive therapy and research*, 38(5), 483-492.
28. Gökdağ, C., & Naldöken, B. (2021). Kişilerarası duygu düzenlemenin kişilik özellikleri ve psikopatoloji belirtileriyle ilişkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 24(1). 41-52.
29. Parnas, J., Cannon, T. D., Jacobsen, B., Schulsinger, H., Schulsinger, F., & Mednick, S. A. (1993). Lifetime DSM-III-R diagnostic outcomes in the offspring of schizophrenic mothers: results from the Copenhagen High-Risk Study. *Archives of general psychiatry*, 50(9), 707-714.
30. Erlenmeyer-Kimling, L., Adamo, U. H., Rock, D., Roberts, S. A., Bassett, A. S., Squires-Wheeler, E., Cornblatt, B. A., Endicott, J., Pape, S., & Gottesman, I. I. (1997). The New York High-Risk Project. Prevalence and comorbidity of axis I disorders in offspring of schizophrenic parents at 25-year follow-up. *Archives of general psychiatry*, 54(12), 1096–1102.
31. Niemi, L. T., Suvisaari, J. M., Haukka, J. K., Wrede, G., & Lönqvist, J. K. (2004). Cumulative incidence of mental disorders among offspring of mothers with psychotic disorder: Results from the Helsinki High-Risk Study. *The British Journal of Psychiatry*, 185(1), 11-17.
32. Goodman, S. H., & Brumley, H. E. (1990). Schizophrenic and depressed mothers: Relational deficits in parenting. *Developmental Psychology*, 26(1), 31-39.
33. Reupert, A., & Maybery, D. (2007). Families affected by parental mental illness: A multiperspective account of issues and interventions. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(3), 362-369.
34. Oyserman, D., Mowbray, C. T., Meares, P. A., & Firminger, K. B. (2000). Parenting among mothers with a serious mental illness. *American Journal of Orthopsychiatry*, 70(3), 296-315.
35. Öztürk, O. ve Uluşahin, A. (2008). *Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları*. 11. Baskı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
36. Üçok, A. (2009). Şizofreni ve benzeri psikozlar. I.B. Kulaksızoğlu, R. Tükel, A. Üçok, İ. Yargıç, O. Yazıcı (Ed.), *Psikiyatri* (1. Baskı) içinde (s. 130 - 148). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları.
37. Tandon, R., Gaebel, W., Barch, D. M., Bustillo, J., Gur, R. E., Heckers, S., Malaspina, D., Owen, M. J., Schultz, S., Tsuang, M., Van Os, J. & Carpenter, W. (2013). Definition and description of schizophrenia in the DSM-5. *Schizophrenia research*, 150(1), 3-10.
38. Stachowiak, M. K., Kucinski, A., Curl, R., Syposs, C., Yang, Y., Narla, S., Terranova, C., Prokop, D., Klejbor, I., Bencherif, M., Birkaya, B., Corso, T., Parikh, A., Tzanakakis, E. S., Wersinger, S. & Stachowiak, E. K. (2013). Schizophrenia: a neurodevelopmental disorder—integrative genomic hypothesis and therapeutic implications from a transgenic mouse model. *Schizophrenia research*, 143(2-3), 367-376.
39. Insel, T. R. (2010). Rethinking schizophrenia. *Nature*, 468 (7321), 187-193.
40. Karakuş, G., Kocal, Y. ve Sert, D. (2017). Şizofreni: Etiyoloji, klinik özellikler ve tedavi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 26(2), 251-267.
41. Geçtan, E. (1997). *Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar* (13. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
42. Dube, K. C. (1978). Nosology and Therapy of Mental Illness of Ayurveda. *The American Journal of Chinese Medicine*, 6(03), 209-228.
43. Davison, G. J., & Neale, J. M. (2004). *Anormal Psikolojisi* (İ. Dağ, Çev.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. (Orijinal Çalışma Basım Tarihi: 1997).
44. Simeone, J. C., Ward, A. J., Rotella, P., Collins, J., & Windisch, R. (2015). An evaluation of variation in published estimates of schizophrenia prevalence from 1990—2013: a systematic literature review. *BMC psychiatry*, 15(1), 1-14.
45. Binbay, T., Ulaş, H., Elbi, H., & Alptekin, K. (2011). Türkiye’de psikoz epidemiyolojisi: Yaygınlık tahminleri ve başvuru oranları üzerine sistematik bir gözden geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(1), 40-52.
46. Karamustafaloğlu, N., Tomruk, N., & Alpay, N. (1998). Şizofrenide cinsiyet farklılıkları: Bir gözden geçirme. *Düşünen Adam*, 11 (2): 22-32.
47. Petronis, A. (2004). The origin of schizophrenia: genetic thesis, epigenetic antithesis, and resolving synthesis. *Biological psychiatry*, 55(10), 965-970.

48. Petronis, A., Paterson, A. D., & Kennedy, J. L. (1999). Schizophrenia: an epigenetic puzzle?. *Schizophrenia Bulletin*, 25(4), 639-655.
49. Gottesman, I. I., McGuffin, P., & Farmer, A. E. (1987). Clinical genetics as clues to the “real” genetics of schizophrenia (a decade of modest gains while playing for time). *Schizophrenia bulletin*, 13(1), 23-48.
50. Konradi, C., & Heckers, S. (2003). Molecular aspects of glutamate dysregulation: implications for schizophrenia and its treatment. *Pharmacology & therapeutics*, 97(2), 153-179.
51. Moghaddam, B. (2003). Bringing order to the glutamate chaos in schizophrenia. *Neuron*, 40(5), 881-884.
52. Selvaraj, S., Arnone, D., Cappai, A., & Howes, O. (2014). Alterations in the serotonin system in schizophrenia: a systematic review and meta-analysis of postmortem and molecular imaging studies. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 45, 233-245.
53. Leszczyńska-Rodziewicz, A., Czerski, P. M., Kapelski, P., Godlewski, S., Dmitrzak-Węglarz, M., Rybakowski, J. K., & Hauser, J. (2002). A polymorphism of the norepinephrine transporter gene in bipolar disorder and schizophrenia: lack of association. *Neuropsychobiology*, 45(4), 182-185.
54. Nakazawa, K., Zsiros, V., Jiang, Z., Nakao, K., Kolata, S., Zhang, S., & Belforte, J. E. (2012). GABAergic interneuron origin of schizophrenia pathophysiology. *Neuropharmacology*, 62(3), 1574-1583.
55. Davies, C., Segre, G., Estrade, A., Radua, J., De Micheli, A., Provenzano, U., Oliver, D., Salazar de Pablo, G., Ramella-Cravaro, V., Besozzi, M., Dazzan, P., Miele, M., Caputo, G., Spallarossa, C., Crossland, G., Ilyas, A., Spada, G., Politi, P., Murray, R., McGuire, P., & Fusar-Poli, P. (2020). Prenatal and perinatal risk and protective factors for psychosis: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Psychiatry*, 7(5), 399-410.
56. Lim, C., Chong, S. A., & Keefe, R. S. (2009). Psychosocial factors in the neurobiology of schizophrenia: a selective review. *Annals Academy of Medicine Singapore*, 38(5), 402-406.
57. Norman, R. M., & Malla, A. K. (1993). Stressful life events and schizophrenia: I: a review of the research. *The British Journal of Psychiatry*, 162(2), 161-166.
58. Amerikan Psikiyatri Birliği, *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*, Beşinci Baskı (DSM-5), Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı'ndan, çev. Köroğlu E, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.
59. Freud, S. (1953). Three essays on the theory of sexuality. Standard Edition, 7: 125-243.
60. Klein, M. (1928). Early stages of the Oedipus conflict. *Int. J. Psycho-Anal*, 9, 167-180.
61. Winnicott, D. W. (1965). *The Maturation Processes and the Facilitating Environment*. London: Hogart Press.
62. Mahler, M. S. (1986). *On human symbiosis and the vicissitudes of individuation*. New York University Press.
63. Bowlby, J. (1988). *A Secure Base. Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. New York: Basic Books.
64. Geçtan, E. (2002). *Psikanaliz ve Sonrası*. (10. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
65. Klein, M. (2020). *Haset ve Şükran* (O. Koçak, Y. Erten, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları (Orijinal Çalışma Basım Tarihi 1957).
66. Winnicott, D. W. (2016). *Bireyin Gelişimi ve Aile* (N. Nirven, N. Diner, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık (Orijinal Çalışma Basım Tarihi 1965).
67. Mitchell, S. A. and Black M. J. (1995) *Freud and Beyond: A History of Modern Psychoanalytic Thought*. New York: Basic Books.
68. Mahler, M. S. (1974). Symbiosis and individuation: The psychological birth of the human infant. *The psychoanalytic study of the child*, 29(1), 89-106.
69. Ainsworth, M. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American psychologist*, 46(4), 333-341.
70. Simard, V., Moss, E., & Pascuzzo, K. (2011). Early maladaptive schemas and child and adult attachment: A 15-year longitudinal study. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 84(4), 349-366.
71. Bowlby J. (1973). *Attachment and Loss: Separation, Anxiety and Anger*. New York, Basic Books.
72. Kim, P., Leckman, J. F., Mayes, L. C., Newman, M. A., Feldman, R., & Swain, J. E. (2010). Perceived quality of maternal care in childhood and structure and function of mothers' brain. *Developmental Science*, 13(4), 662-673.
73. Engert, V., Efanov, S. I., Dedovic, K., Duchesne, A., Dagher, A., & Pruessner, J. C. (2010). Perceived early-life maternal care and the cortisol response to repeated psychosocial stress. *Journal of Psychiatry and Neuroscience*, 35(6), 370-377.

74. Key, J. M. (1995). Perceptions of poor maternal care are associated with adolescent depression. *Journal of affective disorders*, 34(2), 95-100.
75. Cheung, C. S., & McBride-Chang, C. (2008). Relations of Perceived Maternal Parenting Style, Practices, and Learning Motivation to Academic Competence in Chinese Children. *Merrill-Palmer Quarterly*, 54(1), 1-22.
76. AlRodhan, Y., AlAbdeen, Y., Saleh, E., AlFodari, N., AlSaqr, H., Alhumoud, F., & Thalib, L. (2019). Obesity and maternal perception: a cross-sectional study of children aged 6 to 8 years in Kuwait. *Eastern Mediterranean Health Journal*, 25(7), 465-472.
77. Hall, W. N., & Bracken, B. A. (1996). Relationship between maternal parenting styles and African American and White adolescents' interpersonal relationships. *School Psychology International*, 17(3), 253-267.
78. Luebbe, A. M., Bump, K. A., Fussner, L. M., & Rulon, K. J. (2014). Perceived maternal and paternal psychological control: Relations to adolescent anxiety through deficits in emotion regulation. *Child Psychiatry & Human Development*, 45(5), 565-576.
79. Çalışkan, B. (2017). *Relationship between early maladaptive schemas, perceived maternal parenting style, emotion regulation difficulties and psychological well-being*. Yüksek Lisans Tezi, Doğuş Üniversitesi, İstanbul.
80. Furnham, A., & Cheng, H. (2000). Perceived parental behaviour, self-esteem and happiness. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 35(10), 463-470.
81. Cheng, H., & Furnham, A. (2004). Perceived parental rearing style, self-esteem and self-criticism as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 5(1), 1-21.
82. Young, J. E. (1994). Young Parenting Inventory (YPI). [30.05.2020]. Available from: <http://www.schematherapy.com/id205.htm>
83. Qayumi, S. (2001). Piaget and his role in problem based learning. *Journal of Investigative Surgery*, 14(2), 63-65.
84. Beck, A., T. (1972). *Depression; Causes and Treatment*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
85. Young, J. E. (1999). *Cognitive Therapy for Personality Disorders: A Schema Focused Approach* (3rd ed.). Sarasota, FL: Professional Resource Exchange.
86. Kleinginna, P. R., & Kleinginna, A. M. (1981). A categorized list of emotion definitions, with suggestions for a consensual definition. *Motivation and emotion*, 5(4), 345-379.
87. Izard, C. E. (2010). The many meanings/aspects of emotion: Definitions, functions, activation, and regulation. *Emotion Review*, 2(4), 363-370.
88. Mandler, G. (1990). A constructivist theory of emotion. *Psychological and biological approaches to emotion*, 21-43.
89. Smith, C. A., & Lazarus, R. S. (1990). Emotion and adaptation. *Handbook of personality: Theory and research*, 21, 609-637.
90. Gross, J. J. (Ed.). (2013). *Handbook of Emotion Regulation*. Guilford publications.
91. John, O. P., & Gross, J. J. (2004). Healthy and unhealthy emotion regulation: Personality processes, individual differences, and life span development. *Journal of personality*, 72(6), 1301-1334.
92. Barrett, L. F., Mesquita, B., Ochsner, K. N., & Gross, J. J. (2007). The experience of emotion. *Annual review of psychology*, 58, 373-403.
93. Gross, J. J. (2002). Emotion regulation: Affective, cognitive, and social consequences. *Psychophysiology*, 39(3), 281-291.
94. Gross, J. J., & Thompson, R. A. (2007). Emotion regulation: Conceptual foundations. İçinde J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 3-24). New York: Guilford Press.
95. Barthel, A. L., Hay, A., Doan, S. N., & Hofmann, S. G. (2018). Interpersonal emotion regulation: A review of social and developmental components. *Behaviour Change*, 35(4), 203-216.
96. Dixon-Gordon, K. L., Bernecker, S. L., & Christensen, K. (2015). Recent innovations in the field of interpersonal emotion regulation. *Current Opinion in Psychology*, 3, 36-42.
97. Coan, J. A., Schaefer, H. S., & Davidson, R. J. (2006). Lending a hand: Social regulation of the neural response to threat. *Psychological science*, 17(12), 1032-1039.
98. Eisenberger, N. I., Taylor, S. E., Gable, S. L., Hilmert, C. J., & Lieberman, M. D. (2007). Neural pathways link social support to attenuated neuroendocrine stress responses. *Neuroimage*, 35(4), 1601-1612.
99. Beckes, L., & Coan, J. A. (2011). Social baseline theory: The role of social proximity in emotion and economy of action. *Social and Personality Psychology Compass*, 5(12), 976-988.
100. Rime, B. (2007). *Interpersonal emotion regulation*. İçinde J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 466 - 485). New York, NY: Guilford Press.

101. Kopp, C. B. (1989). Regulation of distress and negative emotions: A developmental view. *Developmental psychology*, 25(3), 343-354.
102. Bowlby, J. (1979). The Bowlby-Ainsworth attachment theory. *Behavioral and Brain Sciences*, 2(4), 637-638.
103. Roque, L., Verissimo, M., Fernandes, M., & Rebelo, A. (2013). Emotion regulation and attachment: Relationships with children's secure base, during different situational and social contexts in naturalistic settings. *Infant behavior and development*, 36(3), 298-306.
104. Cassidy, J. (1994). Emotion regulation: Influences of attachment relationships. *Monographs of the society for research in child development*, 59(2-3), 228-249.
105. Ramsden, S. R., & Hubbard, J. A. (2002). Family expressiveness and parental emotion coaching: Their role in children's emotion regulation and aggression. *Journal of abnormal child psychology*, 30(6), 657-667.
106. Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., & McBride-Chang, C. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of family psychology*, 17(4), 598-606.
107. Morris, A. S., Criss, M. M., Silk, J. S., & Houlberg, B. J. (2017). The impact of parenting on emotion regulation during childhood and adolescence. *Child Development Perspectives*, 11(4), 233-238.
108. Gottman, J. M., Katz, L. F., & Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10(3), 243-268.
109. Contreras, J. M., Kerns, K. A., Weimer, B. L., Gentzler, A. L., & Tomich, P. L. (2000). Emotion regulation as a mediator of associations between mother-child attachment and peer relationships in middle childhood. *Journal of Family Psychology*, 14(1), 111-124.
110. Eisenberg, N., Gershoff, E. T., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Cumberland, A. J., Losoya, S. H., Guthrie, I. K. & Murphy, B. C. (2001). Mother's emotional expressivity and children's behavior problems and social competence: Mediation through children's regulation. *Developmental psychology*, 37(4), 475-490.
111. Hofmann S.G., & Doan S.N. (2018). *The Social Foundations of Emotion: Developmental, Cultural, and Clinical Dimensions*. Washington, DC: American Psychological Association.
112. English, T., John, O. P., & Gross, J. J. (2013). *Emotion regulation in close relationships*. İçinde J. A. Simpson & L. Campbell (Eds.), *Oxford library of psychology. The Oxford handbook of close relationships* (p. 500–513). Oxford University Press.
113. Hofmann, S. G., Carpenter, J. K., & Curtiss, J. (2016). Interpersonal emotion regulation questionnaire (IERQ): Scale development and psychometric characteristics. *Cognitive Therapy and Research*, 40(3), 341-356.
114. Niven, K., Totterdell, P., & Holman, D. (2009). A classification of controlled interpersonal affect regulation strategies. *Emotion*, 9(4), 498-509.
115. Hofmann, S. G. (2014). Interpersonal emotion regulation model of mood and anxiety disorders. *Cognitive therapy and research*, 38(5), 483-492.
116. Niven, K., Macdonald, I., & Holman, D. (2012). You spin me right round: Cross-relationship variability in interpersonal emotion regulation. *Frontiers in psychology*, 3(394), 1-11.
117. Butler, E. A., & Randall, A. K. (2013). Emotional coregulation in close relationships. *Emotion Review*, 5(2), 202-210.
118. Hatfield, E., Cacioppo, J. T., & Rapson, R. L. (1993). Emotional contagion. *Current directions in psychological science*, 2(3), 96-100.
119. Horowitz, L. M., & Strack, S. (2010). *Handbook of Interpersonal Psychology: Theory, Research, Assessment and Therapeutic Interventions*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.
120. Sullivan, H. S., Gawel, M. L. & Perry, H. S. (2001). *The Interpersonal Theory of Psychiatry*. Routledge.
121. Gurtman, M. B., & Pincus, A. L. (2003). The circumplex model: Methods and research applications. İçinde J. A. Schinka & W. F. Velicer (Eds.), *Handbook of psychology: Research methods in psychology*, Vol. 2, pp. 407–428. John Wiley & Sons Inc.
122. Horowitz, L. M. (1996). The study of interpersonal problems: A Leary legacy. *Journal of Personality Assessment*, 66(2), 283-300.
123. Alden, L. E., Wiggins, J. S., & Pincus, A. L. (1990). Construction of circumplex scales for the Inventory of Interpersonal Problems. *Journal of personality assessment*, 55(3-4), 521-536.
124. Horowitz, L. M., Alden, L. E., Wiggins, J. S. ve Pincus, A. L. (2003). *Inventory of Interpersonal Problems manual*. The Psychological Corporation: Texas.
125. Ruiz, M. A., Pincus, A. L., Borkovec, T. D., Echemendia, R. J., Castonguay, L. G., & Ragusea, S. A. (2004). Validity of the Inventory of Interpersonal Problems for predicting treatment outcome: An

- investigation with the Pennsylvania Practice Research Network. *Journal of personality assessment*, 83(3), 213-222.
126. Kennedy, D. (2006). *Vulnerabilities to depression, anxiety and interpersonal problems: the role of parental styles, schemas and coping styles*. Masters Thesis, Rowan University, New Jersey.
127. Petrowski, K., Berth, H., Schmidt, S., Schumacher, J., Hinz, A., & Brähler, E. (2009). The assessment of recalled parental rearing behavior and its relationship to life satisfaction and interpersonal problems: a general population study. *BMC medical research methodology*, 9(1), 1-9.
128. Gilbert, P., Allan, S., & Goss, K. (1996). Parental representations, shame, interpersonal problems, and vulnerability to psychopathology. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory and Practice*, 3(1), 23-34.
129. Abacı, F. D. (2018). *Ebeveyn Kabul-Reddi ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme ile Kişilerarası Problemlerin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
130. Akbay, S. (2020). *Genç Yetişkinlerde Algılanan Ebeveyn Biçimleri Ve Kişilerarası Problemlerin Borderline Kişilik Bozukluğu İnançları Üzerindeki Yordayıcı Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.
131. Thimm, J. C. (2013). Early maladaptive schemas and interpersonal problems: A circumplex analysis of the YSQ-SF. *International journal of psychology and psychological therapy*, 13(1), 113-124.
132. Mojallal, M., Hakim Javadi, M., Mousavi, S. V. A., Hosseinkhanzadeh, A. A., & Gholam Ali Lavasani, M. (2015). Early maladaptive schemas and interpersonal problems in Iranian university students. *Practice in Clinical Psychology*, 3(1), 11- 22.
133. Stedal, L. M., & Welander, M. (2015). *Early maladaptive schemas and interpersonal problems in Norwegian offenders suffering from psychopaths*, Master Thesis, Norwegian University of Science and Tecnology, Trondheim.
134. Janovsky, T., Clark, G. I., & Rock, A. J. (2019). Trait mindfulness mediates the relationship between early maladaptive schema and interpersonal problems. *Australian Psychologist*, 54(5), 391-401.
135. Akyunus-İnce, M. (2012). *Cognitive aspects of personality disorders: Influences of basic personality traits, cognitive emotion regulation, and interpersonal problems*. Doctoral Dissertation, Middle East Technical University, Ankara.
136. Karasu, R. Ö. (2020). *Ebeveyn kabul reddi ve kişilerarası duygu düzenleme stratejileri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
137. Sadock, B.J., Sadock, V.A., Kaplan & Sadock Klinik Psikiyatri (Çev. Ed. A Bozkurt). İstanbul, Güneş Tıp Kitapevleri, 2009.
138. Hafner, H., Maurer, K., Löffler, W., Fatkenheuer, B., & der Heiden, W. (1994). The epidemiology of early schizophrenia. *Br J Psychiatry*, 164(23), 29-38.
139. Morgan, V. A., Castle, D. J., & Jablensky, A. V. (2008). Do women express and experience psychosis differently from men? Epidemiological evidence from the Australian National Study of Low Prevalence (Psychotic) Disorders. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 42(1), 74-82.
140. McGlashan, T. H., & Bardenstein, K. K. (1990). Gender differences in affective, schizoaffective, and schizophrenic disorders. *Schizophrenia Bulletin*, 16(2), 319-329.
141. Bhatia, T., Franzos, M. A., Wood, J. A., Nimgaonkar, V. L., & Deshpande, S. N. (2004). Gender and procreation among patients with schizophrenia. *Schizophrenia Research*, 68(2-3), 387-394.
142. Deshmukh, V., Bhagat, A., Shah, N., Sonavane, S., & Desousa, A. A. (2016). Factors affecting marriage in schizophrenia: A cross-sectional study. *Journal of Mental Health and Human Behaviour*, 21(2), 122-124.
143. Shearer, M. L., Cain, A. C., Finch, S. M., & Davidson, R. T. (1968). Unexpected effects of an "open door" policy on birth rates of women in state hospitals. *American Journal of Orthopsychiatry*, 38(3), 413-417.
144. Nimgaonkar, V. L., Ward, S. E., Agarde, H., Weston, N., & Ganguli, R. (1997). Fertility in schizophrenia: results from a contemporary US cohort. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 95(5), 364-369.
145. McGrath, J. J., Hearle, J., Jenner, L., Plant, K., Drummond, A., & Barkla, J. M. (1999). The fertility and fecundity of patients with psychoses. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 99(6), 441-446.
146. Seeman, M. V. (2010). Parenting issues in mothers with schizophrenia. *Current Women's Health Reviews*, 6(1), 51-57.
147. Ritsher, J. E. B., Coursey, R. D., & Farrell, E. W. (1997). A survey on issues in the lives of women with severe mental illness. *Psychiatric Services*, 48(10), 1273-1282.
148. Chernomas, W. M., Clarke, D. E., & Chisholm, F. A. (2000). Perspectives of women living with schizophrenia. *Psychiatric services*, 51(12), 1517-1521.

149. Seneviratne, G., Conroy, S., & Marks, M. (2003). Parenting assessment in a psychiatric mother and baby unit. *British Journal of Social Work*, 33(4), 535-555.
150. Miller, L. J. (1997). Sexuality, reproduction, and family planning in women with schizophrenia. *Schizophrenia Bulletin*, 23(4), 623-635.
151. Gupta, R., Brown, H. K., Barker, L. C., Dennis, C. L., & Vigod, S. N. (2019). Rapid repeat pregnancy in women with schizophrenia. *Schizophrenia research*, 212, 86-91.
152. Miller, L. J., & Finnerty, M. (1996). Sexuality, pregnancy, and childrearing among women with schizophrenia-spectrum disorders. *Psychiatric services*, 47, 502-506.
153. Brown, H. K., Dennis, C. L., Kurdyak, P., & Vigod, S. N. (2019). A population-based study of the frequency and predictors of induced abortion among women with schizophrenia. *The British Journal of Psychiatry*, 215(6), 736-743.
154. Montgomery, P., Tompkins, C., Forchuk, C., & French, S. (2006). Keeping close: mothering with serious mental illness. *Journal of advanced nursing*, 54(1), 20-28.
155. Riordan, D., Appleby, L., & Faragher, B. (1999). Mother–infant interaction in post-partum women with schizophrenia and affective disorders. *Psychological medicine*, 29(4), 991-995.
156. Shenoy, S., Desai, G., Venkatasubramanian, G., & Chandra, P. S. (2019). Parenting in mothers with schizophrenia and its relation to facial emotion recognition deficits-a case control study. *Asian journal of psychiatry*, 40, 55-59.
157. Ranning, A., Laursen, T. M., Thorup, A., Hjorthøj, C., & Nordentoft, M. (2016). Children of parents with serious mental illness: with whom do they grow up? A prospective, population-based study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 55(11), 953-961.
158. Leverton, T. J. (2003). Parental psychiatric illness: The implications for children. *Current Opinion in Psychiatry*, 16, 395-402.
159. Duncan, G., & Browning, J. (2009). Adult attachment in children raised by parents with schizophrenia. *Journal of Adult Development*, 16(2), 76-86.
160. Anthony, E. J. (1987). Children at high risk for psychosis growing up successfully. İçinde E. J. Anthony & B. J. Cohler (Eds.), *The invulnerable child* (pp. 147-184). New York: Guilford.
161. Worland, J., Lander, H., & Hesselbrock, V. (1979). Psychological evaluation of clinical disturbance in children at risk for psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 88(1), 13-26.
162. O'Connell, K. L. (2008). What can we learn? Adult outcomes in children of seriously mentally ill mothers. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 21(2), 89-104.
163. Manjula, M., & Raguram, A. (2009). Self-concept in adult children of schizophrenic parents: An exploratory study. *International journal of social psychiatry*, 55(5), 471-479.
164. Herbert, H. S., Manjula, M., & Philip, M. (2013). Resilience and factors contributing to resilience among the offsprings of parents with schizophrenia. *Psychological Studies*, 58(1), 80-88.
165. Salehi, D., Abedin, A. R., Tavakoli Hassan Abadi, M. R. (2016). Comparison of Early Maladaptive Schema of Adult Children of Schizophrenic Parent With Adult Children of Healthy Parent. *Journal of Practice in Clinical Psychology*, 5(1), 3-10.
166. Alkan, O., Kushnir, J., Bar, M., & Kushnir, T. (2016). Quality of life of adult daughters of women with schizophrenia: Associations with psychological resource losses and gains. *Comprehensive psychiatry*, 68, 11-17.
167. Nieto-Rucian, V., & Furness, P. J. (2019). The experience of growing up with a parent with schizophrenia—A qualitative study. *Qualitative Psychology*, 6(3), 254.
168. Yıldız, H. (2020). *Şizofreni Tanılı Annelerin Yetişkin Çocuklarında Bağlanma Biçimi ile Psikolojik Dayanıklılık ve Başa Çıkma Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul.
169. Horowitz, L. M., Rosenberg, S. E., Baer, B. A., Ureño, G., & Villaseñor, V. S. (1988). Inventory of interpersonal problems: psychometric properties and clinical applications. *Journal of consulting and clinical psychology*, 56(6), 885-892.
170. Akyunus, M., & Gençöz, T. (2016). Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel Ölçekler Kısa Formu psikometrik özellikleri: Güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 29(1), 36-48.
171. Gökdag, C., Sorias, O., Kıran, S., & Ger, S. (2019). Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 30(1), 57-66.
172. Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A., & Çakır, Z. (2009). Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün Psikometrik Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.
173. Hayes, A. F. (2018). Partial, conditional, and moderated moderated mediation: Quantification, inference, and interpretation. *Communication monographs*, 85(1), 4-40.

174. Lin, A., Di Prinzio, P., Young, D., Jacoby, P., Whitehouse, A., Waters, F., Jablensky, A. & Morgan, V. A. (2016). Academic performance in children of mothers with schizophrenia and other severe mental illness, and risk for subsequent development of psychosis: A population-based study. *Schizophrenia Bulletin*, 43(1), 205–213.
175. Ranning, A., Laursen, T., Agerbo, E., Thorup, A., Hjorthøj, C., Jepsen, J. R. M., & Nordentoft, M. (2018). School performance from primary education in the adolescent offspring of parents with schizophrenia and bipolar disorder—A national, register-based study. *Psychological Medicine*, 48(12), 1993–2000.
176. Caton, C. L., Cournos, F., Felix, A., & Wyatt, R. J. (1998). Childhood experiences and current adjustment of offspring of indigent patients with schizophrenia. *Psychiatric Services*, 49(1), 86-90.
177. Altuntaş, Ö (2016). *Annesinde Şizofreni Hastalığı Bulunan Kişilerin Zihin Kuramı İşlevleri Açısından Kardeşinde Şizofreni Bulunanlar İle Karşılaştırılması*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul.
178. Mittendorfer-Rutz, E., Rasmussen, F., & Wasserman, D. (2008). Familial clustering of suicidal behaviour and psychopathology in young suicide attempters. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 43(1), 28-36.
179. Stenager, K., & Qin, P. (2008). Individual and parental psychiatric history and risk for suicide among adolescents and young adults in Denmark. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 43(11), 920- 926.
180. Ljung, T., Lichtenstein, P., Sandin, S., D'Onofrio, B., Runeson, B., Långström, N., & Larsson, H. (2013). Parental schizophrenia and increased offspring suicide risk: exploring the causal hypothesis using cousin comparisons. *Psychological medicine*, 43(3), 581-590.
181. Thara, R., & Srinivasan, T. N. (1997). Outcome of marriage in schizophrenia. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 32(7), 416-420.
182. Marwaha, S., & Johnson, S. (2004). Schizophrenia and employment. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 39(5), 337-349.
183. Marwaha, S., Johnson, S., Bebbington, P., Stafford, M., Angermeyer, M. C., Brugha, T., Azorin J. M., Kilian, R., Hansen, K., & Toumi, M. (2007). Rates and correlates of employment in people with schizophrenia in the UK, France and Germany. *The British Journal of Psychiatry*, 191(1), 30-37.
184. Evensen, S., Wisløff, T., Lystad, J. U., Bull, H., Ueland, T., & Falkum, E. (2016). Prevalence, employment rate, and cost of schizophrenia in a high-income welfare society: a population-based study using comprehensive health and welfare registers. *Schizophrenia bulletin*, 42(2), 476-483.
185. Hakulinen, C., McGrath, J. J., Timmerman, A., Skipper, N., Mortensen, P. B., Pedersen, C. B., & Agerbo, E. (2019). The association between early-onset schizophrenia with employment, income, education, and cohabitation status: nationwide study with 35 years of follow-up. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 54(11), 1343-1351.
186. Üçok, A., Gorwood, P., & Karadayı, G. (2012). Employment and its relationship with functionality and quality of life in patients with schizophrenia: EGOFOR Study. *European Psychiatry*, 27(6), 422-425.
187. Ekdahl, M. C., Rice, E. P., & Schmidt, W. M. (1962). Children of parents hospitalized for mental illness. *American Journal of Public Health and the Nations Health*, 52(3), 428-435.
188. Walsh, C., MacMillan, H., & Jamieson, E. (2002). The relationship between parental psychiatric disorder and child physical and sexual abuse: Findings from the Ontario Health Supplement. *Child abuse & neglect*, 26(1), 11-22.
189. Kahl, Y., & Jungbauer, J. (2014). Challenges and coping strategies of children with parents affected by schizophrenia: Results from an in-depth interview study. *Child and adolescent social work journal*, 31(2), 181-196.
190. Gümüştas, F., Fiş, N. P., Yulaf, Y., Kütük, E. K., Akgül, G. Y., & Kuşçu, T. D. (2018). Şizofreni açısından yüksek riskli çocuk ve ergenlerde algılanan anne-baba tutumları ve yaşam kalitesi düzeyleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 281-289.
191. Rabha, A., Padhy, S. K., & Grover, S. (2021). Parenting skills of patients with chronic schizophrenia. *Indian Journal of Psychiatry*, 63(1), 58-65.
192. Dunn, B. (1993). Growing up with a psychotic mother: A retrospective study. *American journal of orthopsychiatry*, 63(2), 177-189.
193. Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, Part 2, 4(1), 1–103.
194. Pelaez, M., Field, T., Pickens, J. N., & Hart, S. (2008). Disengaged and authoritarian parenting behavior of depressed mothers with their toddlers. *Infant Behavior and Development*, 31(1), 145-148.

195. Calzada, E. J., Sales, A., & O'Gara, J. L. (2019). Maternal depression and acculturative stress impacts on Mexican-origin children through authoritarian parenting. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 63, 65-75.
196. Sundag, J., Zens, C., Ascone, L., Thome, S., & Lincoln, T. M. (2018). Are schemas passed on? A study on the association between early maladaptive schemas in parents and their offspring and the putative translating mechanisms. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 46(6), 738-753.
197. Zeynel, Z., & Uzer, T. (2020). Adverse childhood experiences lead to trans-generational transmission of early maladaptive schemas. *Child abuse & neglect*, 99, 104235.
198. Jang, T. Y., & Lee, S. J. (2020). Characteristics of Early Maladaptive Schemas in Individuals with Schizophrenia: A Comparative Study Relative to Major Depressive Disorder. *Korean Journal of Schizophrenia Research*, 23(1), 29-37.
199. Khosravani, V., Sharifi Bastan, F., Mohammadzadeh, A., Amirinezhad, A., & Samimi Ardestani, S. M. (2021). Early maladaptive schemas in patients with obsessive-compulsive disorder, bipolar disorder, and schizophrenia: a comparative study. *Current Psychology*, 40(5), 2442-2452.
200. Winnicott, D. W. (1998). *Oyun ve Gerçeklik*, çev. T. Birkan, İstanbul, Metis Yayınları.
201. Bowlby, J. (1979). The bowlby-ainsworth attachment theory. *Behavioral and Brain Sciences*, 2(4), 637-638.
202. Cucu-Ciuhan, G. (2015). Raised by a schizophrenic mother: application of emotion focused therapy in a clinical case with mild depression. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 205, 30-34.
203. Şahbaz Arslan Ç.D. (2011). *Şizofrenik Ebeveyne Sahip Psikotik Olmayan Yetişkinlerde Bağlanma Biçimleri ve Zihin Kuramı İşlevleri*. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul.
204. Yüksel, M. Y., Saruhan, V., & Keçeci, B. (2021). Psikolojik sağlamlığın duygusal zeka ve kişilerarası duygu düzenleme açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 53(53), 141-156.
205. Horton, L. E., Bridgwater, M. A., & Haas, G. L. (2017). Emotion recognition and social skills in child and adolescent offspring of parents with schizophrenia. *Cognitive Neuropsychiatry*, 22(3), 175-185.
206. Blakeman, M., Martin, C., & Gupta, A. (2019). Making sense of growing up with a parent with psychosis: an interpretative phenomenological analysis study. *Psychosis*, 11(1), 54-62.
207. Çabuk, O. C. (2015). *The roles of childhood trauma, personality characteristics, and interpersonal problems on psychological well-being*. Master's thesis, Middle East Technical University, Ankara.
208. Eldar-Avidan, D., Haj-Yahia, M. M., & Greenbaum, C. W. (2009). Divorce is a part of my life... resilience, survival, and vulnerability: Young adults' perception of the implications of parental divorce. *Journal of Marital and family therapy*, 35(1), 30-46.
209. Rodgers, B. (1996). Reported parental behaviour and adult affective symptoms. 1. Associations and moderating factors. *Psychological medicine*, 26(1), 51-61.
210. Rodgers, B. (1996). Reported parental behaviour and adult affective symptoms. 2. Mediating factors. *Psychological Medicine*, 26(1), 63-77.
211. Sirvanli-Ozen, D. (2005). Impacts of divorce on the behavior and adjustment problems, parenting styles and attachment styles of children: Literature review including Turkish studies. *Journal of Divorce & Remarriage*, 42(3-4), 127-151.
212. Kaya, F. Ş., & Gündüz, İ. (2019). Anne-babası evli veya boşanmış olan çocukların algıladıkları ebeveyn tutumu ile somatizasyon belirtileri arasındaki ilişki. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 35-56.
213. Woodward, L., Fergusson, D. M., & Belsky, J. (2000). Timing of parental separation and attachment to parents in adolescence: Results of a prospective study from birth to age 16. *Journal of Marriage and Family*, 62(1), 162-174.
214. Greenspan, S. (2006). Rethinking "harmonious parenting" using a three-factor discipline model. *Child Care in Practice*, 12(1), 5-12.
215. Whittaker, K. (2014). Supporting parents and parenting practices: The health visiting context. *Journal of Health Visiting*, 2(5), 250-259.
216. Thomas, R., & Zimmer-Gembeck, M. J. (2011). Accumulating evidence for parent-child interaction therapy in the prevention of child maltreatment. *Child development*, 82(1), 177-192.
217. Haugh, J. A., Miceli, M., & DeLorme, J. (2017). Maladaptive parenting, temperament, early maladaptive schemas, and depression: a moderated mediation analysis. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 39(1), 103-116.
218. Arslan, R. (2017). *Algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişiler arası bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkiler: Şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

219. Altınoğlu Karahan, N.E. (2019). *Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ile erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
220. Shute, R., Maud, M., & McLachlan, A. (2019). The relationship of recalled adverse parenting styles with maladaptive schemas, trait anger, and symptoms of depression and anxiety. *Journal of Affective Disorders*, 259, 337-348.
221. Ayar, N. (2021). *Algılanan anne tutumları, duygu düzenleme stratejileri ve erken dönem uyumsuz şemaların yeme tutumu üzerindeki yordayıcı rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.
222. Deveci, M. M. (2021). *Algılanan ebeveynlik biçimleri, bağlanma biçimleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve psikolojik farkındalık arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
223. Yurtsever, S. S., & Sütçü, S. T. (2017). Algılanan ebeveynlik biçimleri ile bozulmuş yeme tutumu arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların ve duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(80), 20-43.
224. Sarısoy, G. (2017). *Personality disorders in relation to early childhood experiences, rejection sensitivity, and emotion regulation processes*. Doctoral Dissertation. Middle East Technical University, Ankara.
225. Bağçıvan, M. S. R. (2020). *Baba Katılımının Duygu Düzenleme ve Kişilerarası Problemlerle Olan İlişkisinde Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
226. Janovsky, T., Rock, A. J., Thorsteinsson, E. B., Clark, G. I., & Murray, C. V. (2020). The relationship between early maladaptive schemas and interpersonal problems: A meta-analytic review. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 27(3), 408-447.
227. Malkoç, A., Aslan Gördesli, M., Arslan, R., Çekici, F., & Aydın Sünbül, Z. (2019). The relationship between interpersonal emotion regulation and interpersonal competence controlled for emotion dysregulation. *International Journal of Higher Education* 8(1), 69-76.
228. Gökdağ, C. (2021). How does interpersonal emotion regulation explain psychological distress? The roles of attachment style and social support. *Personality and Individual Differences*, 176, 110763.
229. Holt, S. L. (2013). *Childhood maltreatment as a predictor of subsequent interpersonal problems in young adult relationships: The mediating role of maladaptive schemas*. Master Thesis, Bowling Green State University, Ohio.
230. Carr, S. N., & Francis, A. J. (2010). Do early maladaptive schemas mediate the relationship between childhood experiences and avoidant personality disorder features? A preliminary investigation in a non-clinical sample. *Cognitive therapy and research*, 34(4), 343-358.
231. Thimm, J. C. (2010). Mediation of early maladaptive schemas between perceptions of parental rearing style and personality disorder symptoms. *Journal of behavior therapy and experimental psychiatry*, 41(1), 52-59.
232. Pincus, A. L., & Wiggins, J. S. (1990). Interpersonal problems and conceptions of personality disorders. *Journal of personality disorders*, 4(4), 342-352.
233. Locke, K. D. (2000). Circumplex scales of interpersonal values: Reliability, validity, and applicability to interpersonal problems and personality disorders. *Journal of personality assessment*, 75(2), 249-267.
234. Monsen, J. T., Hagtvet, K. A., Havik, O. E., & Eilertsen, D. E. (2006). Circumplex structure and personality disorder correlates of the Interpersonal Problems model (IIP-C): construct validity and clinical implications. *Psychological assessment*, 18(2), 165-173.

EKLER

EK-1.Etik Kurul Onayı

Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Karar Formu

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI		Şizofreni Tanılı Anneyle Büyüyen Yetişkinlerde Annelik Algısının Kişilerarası Problemler Üzerine Etkisi: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Kişilerarası Duygu Düzenleme Süreçlerinin Aracı Rolü			
VARSA ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU					
DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili	
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ			Türkçe X	İngilizce ☐ Diğer ☐
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU			Türkçe X	İngilizce ☐ Diğer ☐
	OLGU RAPOR FORMU			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐	
	ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐	
DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	Belge Adı	Açıklama			
	SIGORTA	☐			
	ARAŞTIRMA BÜTÇESİ	X			
	BIYOLOJİK MATERYEL TRANSFER FORMU	☐			
	İLAN	☐			
	YILLIK BİLDİRİM	☐			
	SONUÇ RAPORU	☐			
	GÜVENLİLİK BİLDİRİMLERİ	☐			
KARAR BİLGİLERİ	Karar No: 40	Tarih: 16. 11. 2020			
	Yukarıda bilgileri verilen başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın/çalışmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve uygun bulunmuş olup araştırmanın/çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına toplanmaya katılan etik kurul üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilmiştir. İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan araştırmalar/çalışmalar için Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'ndan izin alınması gerekmektedir.				

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet	Araştırma ile ilişkisi	Katılım *	
Prof. Dr. S. Fusun DOMAÇ	Nöroloji	Erenköy RSHEAH	E () K(X)	E() H(X)	E() H ()	
Doç. Dr. Hüseyin GÜLEÇ	Psikiyatri	Erenköy RSHEAH	E (X) K ()	E() H(X)	E() H ()	
Doç. Dr. E. Emrem BEŞTEPE	Psikiyatri	Erenköy RSHEAH	E () K(X)	E(X) H()	E() H ()	
Doç. Dr. Merih ALTINTAŞ	Psikiyatri	Erenköy RSHEAH	E () K(X)	E() H(X)	E() H ()	
Doç. Dr. Yusuf Özay ÖZDEMİR	Psikiyatri	Erenköy RSHEAH	E (X) K ()	E() H(X)	E() H ()	
Doç. Dr. Filiz İZCİ	Psikiyatri	Erenköy RSHEAH	E () K(X)	E() H(X)	E() H ()	
Doç. Dr. Özalp EKİNCİ	Çocuk Psikiyatri	Erenköy RSHEAH	E (X) K ()	E() H(X)	E() H ()	
Doç. Dr. Alper YILDIRIM	Fizyoloji	Marmara Üniversitesi	E (X) K ()	E() H(X)	E() H ()	
Doç. Dr. Neslihan AKKIŞI KUMSAR	Psikiyatri	Erenköy RSHEAH	E () K(X)	E() H(X)	E() H ()	
Prof. Dr. Rezzan GÜLHAN(AKER)	Farmakoloji	Marmara Üniversitesi	E () K(X)	E() H(X)	E() H ()	
Uzm. Dr. Mustafa ÜLKER	Nöroloji	Erenköy RSHEAH	E (X) K ()	E() H(X)	E() H ()	
Dr. Öğr. Üyesi M. Merve ÖREN	Halk Sağlığı	İstanbul Tıp Fakültesi	E () K(X)	E() H(X)	E() H ()	
Dr. Öğr. Üyesi Başak ÜNÜBOL	Psikiyatri	Erenköy RSHEAH	E () K(X)	E() H(X)	E() H ()	
Şule YILMAZ	Hukuk	Serbest Avukat	E () K(X)	E() H(X)	E() H ()	
Zeynep Bakiye ERGİN	Sivil Üye	*****	E () K(X)	E() H(X)	E() H ()	

Etik Kurul Başkanı

Unvanı/Adı/Soyadı: Prof. Dr. Saime Fusun DOMAÇ

İmza:

Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik
Kurulu Karar Formu

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Şizofreni Tanılı Anneyle Büyüyen Yetişkinlerde Annelik Algısının Kişilerarası Problemler Üzerine Etkisi: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Kişilerarası Duygu Düzenleme Süreçlerinin Aracı Rolü
VARSA ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU	

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	AÇIK ADRESİ:	19 Mayıs mah. Sinan Ercan Cad. No:29 Kazasker/Kadıköy/İstanbul
	TELEFON	02163025959/232
	FAKS	02164118060
	E-POSTA	erenkoy.etikkurul@gmail.com

BAŞVURU BİLGİLERİ	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Doç. Dr. Engin Emrem BEŞTEPE		
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Psikiyatri		
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	Erenköy Ruh ve Sinir HEAH		
	VARSA İDARI SORUMLU UNVANI/ADI/SOYADI			
	DESTEKLEYİCİ			
	PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI (TUBİTAK vb. gibi kaynaklardan destek alanlar için)			
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ			
	ARAŞTIRMANIN FAZİ VE TÜRÜ	FAZ 1	☐	
		FAZ 2	☐	
		FAZ 3	☐	
		FAZ 4	☐	
		Gölemsel ilaç çalışması	☐	
		Tıbbi cihaz klinik araştırması	☐	
		İn vitro tıbbi tanı cihazları ile yapılan performans değerlendirme çalışmaları	☐	
		İlaç dışı klinik araştırma	☒	
	Diğer ise belirtiniz			
	ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☐
				ULUSLARARASI ☐

Etik Kurul Başkanı
Unvanı/Adı/Soyadı: Prof. Dr. Saime Füsün DOMAÇ
İmza:

EK-2.Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bireylerin kişilerarası ilişkilerde yaşadıklarını belirttikleri çeşitli durumların incelenmesi amacını taşıyan bir çalışmada yer almak üzere davet edilmiş bulunmaktasınız. Bu araştırma, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinde, Doç. Dr. Engin Emrem BEŞTEPE ve Psikolog Berru AYDIN tarafından yürütülmektedir.

Bu çalışma, araştırma amaçlı olarak yapılmaktadır. Aynı zamanda bu çalışma SBÜ Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Psikolog Berru AYDIN'ın yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Çalışmaya katılma konusunda karar vermeden önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Çalışma hakkında tam olarak bilgi sahibi olduktan sonra ve sorularınız cevaplandıktan sonra eğer katılmak isterseniz sizden bu formu imzalamanız istenecektir. Gönüllü olarak sizden çeşitli anketleri cevaplamanız beklenmektedir. Sorumluluğunuz soruları okuyarak size en çok uyan seçeneği işaretlemenizdir. Çalışmaya katılmak size bağlıdır ve tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Size bunun için herhangi bir ödeme yapılmayacaktır ve çalışmaya katılmakla parasal yük altına girmeyeceksiniz. Herhangi bir cezaya veya yaptırıma maruz kalmaksızın, hiçbir hak kaybetmeksizin araştırmaya katılmayı reddedebilirsiniz veya istediğiniz zaman araştırmadan çekilebilirsiniz.

Yazılı bilgilendirilmiş gönüllü olur formunun imzalanmasıyla gönüllü veya yasal temsilcinin söz konusu erişime izin vermiş sayılır ve izleyiciler, inceleme yapan kişiler, Etik Kurul, Kurum ve diğer ilgili sağlık otoriteleri orijinal tıbbi kayıtlarınıza doğrudan erişebilir, ancak bu bilgiler gizli tutulacaktır. İlgili mevzuat gereğince gönüllünün kimliğini ortaya çıkaracak kayıtlar gizli tutulacaktır, kamuoyuna açıklanmayacaktır; araştırma sonuçlarının yayımlanması halinde dahi gönüllünün kimliği gizli kalacaktır.

Araştırma konusuyla ilgili ve gönüllünün araştırmaya katılmaya devam etme isteğini etkileyebilecek yeni bilgiler elde edildiğinde gönüllü veya yasal temsilci zamanında bilgilendirilecektir. Araştırmaya katılımınızı istediğiniz zaman sebep bildirmeksizin sonlandırabilirsiniz. Araştırmada sizden beklenen anketleri cevaplamanız için öngörülen süre ortalama **25 dakikadır**. Bu araştırmaya yaklaşık 200 kişinin katılması planlanmaktadır. Sizden elde edilen bilgiler tamamen bilimsel amaçla kullanılacaktır.

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi biliyorum.

Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllü Katılımcı:

Ad:

Soyad:

İmza:

Tarih:

Yasal Temsilci (gerekli durumlarda):

Ad:

Soyad:

İmza:

Tarih:

Araştırmacı:

Ad:

Soyad:

İmza:

Tarih:

Çalışma ile ilgili ek bilgiye ihtiyacınız olursa aşağıdaki kişi ile iletişime geçebilirsiniz.

Psikolog Berru AYDIN – Mail Adresi:

EK-3. Sosyodemografik Bilgi Formu

Ad – Soyad:

Telefon:

Adres:

Yaşınız:

1. Cinsiyetiniz 1.Kadın 2. Erkek

2. Medeni Durumunuz 1. Bekar 2. Evli 3. Boşanmış/Ayrı Yaşıyor 4. Dul

3. Eğitim Durumunuz 1. Okuryazar değil 2. İlköğretim 3. Lise 4. Üniversite – Lisansüstü

4. 0 – 6 yaş arasında yaşamınızın büyük çoğunluğunu kim/kimlerle birlikte geçirdiniz?

1. Yalnız 2. Yalnızca anne 3. Yalnızca baba 4. Anne – baba birlikte 5. Diğer (belirtiniz.....)

5. 6 – 12 yaş arasında yaşamınızın büyük çoğunluğunu kim/kimlerle birlikte geçirdiniz?

1. Yalnız 2. Yalnızca anne 3. Yalnızca baba 4. Anne – baba birlikte 5. Diğer (belirtiniz.....)

6. 12 – 18 yaş arasında yaşamınızın büyük çoğunluğunu kim/kimlerle birlikte geçirdiniz?

1. Yalnız 2. Yalnızca anne 3. Yalnızca baba 4. Anne – baba birlikte 5. Diğer (belirtiniz.....)

7. Kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?

1. Yalnız 2. Anne – baba 3. Eş/partner 4. Eş ve çocuklar 5. Diğer (belirtiniz.....)

8. Mesleğiniz

1. Çalışmıyor 2. Ev hanımı 3. Öğrenci 4. Memur/İşçi 5. Ticaret 6. Emekli

9. Gelir düzeyiniz

1. 2000 TL altı 2. 2000 – 6000 TL 3. 6000 TL ve üzeri (belirtiniz.....)

10. Yaşadığınız yer

1. Köy 2. Kasaba 3. Şehir 4. Büyükşehir

11. Bilinen tıbbi bir hastalığınız var mı? 1. Hayır 2. Evet (tanı ve tedavi belirtiniz

.....)

12. Şu ana dek hiç psikiyatrik bir rahatsızlık nedeniyle tanı aldınız mı?

1. Hayır 2. Evet (tanı ve tedavi belirtiniz.....)

13. Şu ana dek herhangi bir nedenle psikoterapi almayı düşündünüz mü?

1. Hayır 2. Evet

14. Şu ana dek psikoterapi aldınız mı?

1. Hayır 2. Evet

15. 14. Soruya yanıtınız evet ise psikoterapiye ihtiyaç duyma nedeninizi belirtiniz.

(.....
.....)

16. Sigara kullanıyor musunuz?

1. Hayır 2. Evet (Süre ve miktar belirtiniz

.....)

17. Alkol kullanıyor musunuz?

1. Hayır 2. Evet (Süre ve miktar belirtiniz

.....)

18. Madde kullanıyor musunuz?

1. Hayır 2. Evet (Süre ve miktar

belirtiniz.....)

19. Şimdiye kadar hiç intihar girişiminde bulundunuz mu?

1. Hayır 2. Bir kez 3. Birden fazla

20. Şimdiye dek yasalarla sorun yaşama/suç öyküsü/cezaevinde yatma durumunuz oldu mu?

1. Hayır 2. Evet

(belirtiniz.....)

21. Ebeveyn ayrılığı var mı?

1. Hayır 2. Evet (ayrılık gerçekleştiğinde kaç yaşındaydınız

belirtiniz.....)

22. Ebeveyn ölümü var mı?

1. Hayır 2. Evet (vefat gerçekleştiğinde kaç yaşındaydınız belirtiniz

.....)

23. Annenizin yaşı

.....)

24. Annenizin eğitim durumu

1. Okuryazar değil 2. İlköğretim 3. Lise 4. Üniversite – Lisansüstü

25. Annenizin mesleği

1. Çalışmıyor 2. Emekli 3. Memur 4. İşçi 5. Serbest meslek

26. Annenizin herhangi bir psikiyatrik tanısı var mı?

1. Hayır 2. Evet (belirtiniz)

27. 26. soruya yanıtınız evet ise anneniz ilk kez tanı aldığında siz kaç yaşındaydınız? Belirtiniz.

(.....
.....)

28. Annenizde alkol/madde kullanım bozukluğu var mı?

1. Hayır 2. Evet

29. Babanızın yaşı

.....)

30. Babanızın eğitim durumu

1. Okuryazar değil 2. İlköğretim 3. Lise 4. Üniversite – Lisansüstü

31. Babanızın mesleği

1. Çalışmıyor 2. Emekli 3. Memur 4. İşçi 5. Serbest meslek

32. Babanızın herhangi bir psikiyatrik tanısı var mı?

1. Hayır 2. Evet

(belirtiniz.....
.....)

33. 32. soruya yanıtınız evet ise babanız ilk kez tanı aldığında siz kaç yaşındaydınız? Belirtiniz.

(.....
.....)

34. Babanızda alkol/madde kullanım bozukluğu var mı?

1. Hayır 2. Evet

35. Kardeşiniz var mı?

1. Hayır 2. Evet (kaçıncı çocuk olduğunuzu belirtiniz

.....)

36. 0 – 12 yaş arası bakımınızla daha çok kim ilgilenmiş?

1. Anne 2. Baba 3. Bakıcı 4. Büyükanne/Büyükbaba 5. Yetiştirme Yurdu 6. Diğer

(belirtiniz.....
.....)

37. Çocukluğunuzda nasıl bir ilgiyle bakıldınız?

1. İlgisiz 2. Yeterince ilgiyle 3. Aşırı ilgiyle

38. Yaşamınız boyunca hiç şiddete uğradınız mı?

1. Hayır 2. Evet

39. 38. Soruya yanıtınız “Evet” ise türünü belirtiniz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1. Fiziksel 2. Sözel 3. Psikolojik 4. Cinsel

40. 38. Soruya yanıtınız “Evet” ise kim/kimler tarafından uygulandığını belirtiniz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1. Anne 2. Baba 3. Partner/Eş 4. Akraba 5. Diğer (belirtiniz

.....)

41. Kişilerarası ilişkilerinizde zorluk/zorluklar yaşadığınızı düşünüyor musunuz?

1. Hayır 2. Nadiren 3. Bazen 4. Çoğunlukla 5. Her zaman

42. 41. Soruya yanıtınız “Evet” ise kim/kimlerle ilişkilerinizde zorluklar yaşıyorsunuz?

1. Anne/baba 2. Eş/Partner 3. Arkadaş 4. İş ilişkileri 5. Diğer (belirtiniz
.....)

**43. Genel olarak insanlarla ilişkilerinizdeki tarzınızı nasıl tanımlarsınız?
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)**

1. Baskın/kontrolcü 2. Bağımlı/Muhtaç 3. Aşırı Fedakar 4. Çekingen 5. Soğuk
6. Dengeli/Sağlıklı 7. Diğer
(belirtiniz.....)

44. Çevrenizdeki insanlar ilişkilerinizdeki tarzınızı nasıl tanımlar? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1. Baskın/kontrolcü 2. Bağımlı/Muhtaç 3. Aşırı Fedakar 4. Çekingen 5. Soğuk
6. Dengeli/Sağlıklı 7. Diğer
(belirtiniz.....)

45. Ebeveynlerinizle doyurucu ve dengeli ilişkiler kurabildiğinizi düşünüyor musunuz?

1. Hayır 2. Nadiren 3. Bazen 4. Çoğunlukla 5. Her zaman

46. İş / okul yaşantınızda doyurucu ve dengeli ilişkiler kurabildiğinizi düşünüyor musunuz?

1. Hayır 2. Nadiren 3. Bazen 4. Çoğunlukla 5. Her zaman

47. Arkadaşlarınızla doyurucu ve dengeli ilişkiler kurabildiğinizi düşünüyor musunuz?

1. Hayır 2. Nadiren 3. Bazen 4. Çoğunlukla 5. Her zaman

48. Eşiniz/partnerinizle doyurucu ve dengeli ilişkiler kurabildiğinizi düşünüyor musunuz?

1. Hayır 2. Nadiren 3. Bazen 4. Çoğunlukla 5. Her zaman 6. Eşim/partnerim yok

EK-4. Kişilerarası Problemler Envanteri (KPE)

İnsanlar başkalarıyla ilişkilerinde aşağıda belirtilen problemleri yaşadıklarını ifade etmektedirler. Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyun ve her maddeyi hayatınızdaki **HERHANGİ BİR ÖNEMLİ KİŞİYLE** (aile bireyleri, dostlar, iş arkadaşları gibi) **İLİŞKİNİZDE** sizin için problem olup olmadığına göre değerlendirin. Problemin **SİZİN İÇİN NE KADAR RAHATSIZ EDİCİ OLDUĞUNU** numaralandırılmış kutucukları yuvarlak içine alarak belirtiniz.

Aşağıdaki ifadeler başkalarıyla ilişkilerinizde yapmakta ZORLANDIĞINIZ şeylerdir. Benim için,	Hiç değil	Biraz	Orta derecede	Oldukça	Fazlasıyla
1. Başkalarına “hayır” demek zordur.	1	2	3	4	5
2. Gruplara katılmak zordur.	1	2	3	4	5
3. Bir şeyleri kendime saklamak zordur.	1	2	3	4	5
4. Birine beni rahatsız etmemesini söylemek zordur.	1	2	3	4	5
5. Kendimi yeni insanlara tanıtmak zordur.	1	2	3	4	5
6. İnsanları ortaya çıkan problemlerle yüzleştirmek zordur.	1	2	3	4	5
7. Başkalarına kendimi rahatlıkla ifade etmek zordur.	1	2	3	4	5
8. Başkalarına kızgınlığımı belli etmek zordur.	1	2	3	4	5
9. Başkalarıyla sosyalleşmek zordur.	1	2	3	4	5
10. İnsanlara sıcaklık/ şevkat göstermek zordur.	1	2	3	4	5
11. İnsanlarla anlaşmak/ geçinmek zordur.	1	2	3	4	5
12. Başkalarıyla ilişkimde, gerektiğinde kararlı durabilmek zordur.	1	2	3	4	5
13. Başka birisi için sevgi/ aşk hissetmek zordur.	1	2	3	4	5
14. Başka birinin hayatındaki amaçları için destekleyici olmak zordur.	1	2	3	4	5
15. Başkalarına yakın hissetmek zordur.	1	2	3	4	5
16. Başkalarının problemlerini gerçekten umursamak zordur.	1	2	3	4	5
17. Başkalarının ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarımdan öne koymak zordur.	1	2	3	4	5
18. Başka birinin mutluluğundan memnun olmak zordur.	1	2	3	4	5
19. Başkalarından benimle sosyal amaçla bir araya gelmesini istemek zordur.	1	2	3	4	5
20. Başkalarının duygularını incitmekten endişe etmeksizin kendimi rahatlıkla ifade etmek zordur.	1	2	3	4	5

Aşağıdaki ifadeler ÇOK FAZLA yaptığınız şeylerdir.	Hiç değil	Biraz	Orta derecede	Oldukça	Fazlasıyla
21. İnsanlara fazlasıyla açılırım/ içimi dökerim.	1	2	3	4	5
22. Başkalarına karşı fazlasıyla agresifim/ saldırganım.	1	2	3	4	5
23. Başkalarını memnun etmek için fazlasıyla uğraşırım.	1	2	3	4	5
24. Fark edilmeyi fazlasıyla isterim.	1	2	3	4	5
25. Başkalarını kontrol etmek için fazlasıyla uğraşırım.	1	2	3	4	5
26. Sıklıkla (fazlasıyla) başkalarının ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarımın önüne koyarım.	1	2	3	4	5
27. Başkalarına karşı fazlasıyla cömertim.	1	2	3	4	5
28. Kendi istediğimi elde edebilmek için başkalarını fazlasıyla yönlendiririm.	1	2	3	4	5
29. Başkalarına kişisel bilgilerimi fazla anlatırım.	1	2	3	4	5
30. Başkalarıyla fazlasıyla tartışırım.	1	2	3	4	5
31. Sıklıkla (fazlasıyla) başkalarının benden faydalanmasına izin veririm.	1	2	3	4	5
32. Başkalarının ızdırıpından/ mağduriyetinden fazlasıyla etkilenirim.	1	2	3	4	5

EK-5. Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ)

Aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. Her ifade, insanların duygularını düzenlemek için etrafındaki diğer kişileri nasıl kullandığını belirtmektedir.

Lütfen her ifadeyi okuyunuz ve ardından bu ifade sizin için ne düzeyde geçerliyse ve ne kadar doğruysa **1'den (benim için hiç doğru değil) 5'e (benim için tümüyle doğru)** kadar bir puan veriniz.

Lütfen bunu her ifade için yapınız. Bu ifadelerin yanlış ya da doğru cevabı yoktur, kendi duygu ve davranışlarınızı düşünerek içtenlikle ve hiçbirini atlamadan yanıt veriniz.

1-----2-----3-----4-----5
hiç doğru değil çok az doğru orta düzeyde doğru oldukça doğru tümüyle doğru

1. Başka insanların duygularıyla nasıl baş ettiklerini öğrenmek, bana daha iyi hissettirir.	1	2	3	4	5
2. Başka insanların, olayların görüldüğü kadar kötü olmadığını göstermeleri üzüntümü hafifletir.	1	2	3	4	5
3. Sevincimi paylaşmak için heyecanlandığımda başka insanların çevremde olması hoşuma gider.	1	2	3	4	5
4. Mutsuz olduğumda, bana şefkat gösterecek insanlar ararım.	1	2	3	4	5
5. Bir sorun nedeniyle endişeye kapıldığımda, diğer insanların o sorunla nasıl başa çıktıklarını duymak bana yardımcı olur.	1	2	3	4	5
6. Mutluyken, belli insanların yanımda olması bana iyi gelir.	1	2	3	4	5
7. Üzgün olduğumda, daha kötü durumdakileri hatırlatan birilerinin olması bana iyi gelir.	1	2	3	4	5
8. İyi hissettiğimde, başka insanlarla birlikte olmayı severim; çünkü birlikte olmak olumlu duyguları artırır.	1	2	3	4	5
9. Üzgün hissetmek, genellikle bana anlayış gösterecek birilerini aramama neden olur.	1	2	3	4	5
10. Mutsuz olduğumda, başka insanlar, daha kötülerinin olabileceğini fark ettirerek, bana daha iyi hissettirir.	1	2	3	4	5
11. Hayal kırıklığına uğradığımda, başka insanların aynı durumla nasıl başa çıktığını görmek bana yardımcı olur.	1	2	3	4	5
12. Moralim bozulduğunda, rahatlamak için başka insanlara ihtiyaç duyarım.	1	2	3	4	5
13. Mutlu olduğumda başka insanların yanımda olmasını isterim, çünkü mutluluk bulaşıcıdır.	1	2	3	4	5
14. Sinirlendiğimde, başka insanlar "dert etme" diyerek beni sakinleştirebilir.	1	2	3	4	5
15. Üzgün olduğumda, başka insanların benzer duygularla nasıl baş ettiğini duymak bana yardımcı olur.	1	2	3	4	5
16. Kendimi üzgün hissettiğimde, sırf sevilen biri olduğumu bilmek için başkalarına ihtiyaç duyarım.	1	2	3	4	5
17. Kaygılandığımda, insanların, endişelenecek bir şey olmadığını söylemeleri beni rahatlatır.	1	2	3	4	5
18. Sevinçli olduğumda, başkalarıyla birlikte olarak, onları da mutlu etmek isterim.	1	2	3	4	5
19. Üzgün hissettiğimde teselli için başka insanları ararım.	1	2	3	4	5
20. Keyifsizsem, diğer insanlar benim durumumda olsa ne yaparlardı, bilmek isterim.	1	2	3	4	5

EK-6. Young Şema Ölçeği Kısa Form - 3 (YŞÖ – KF3)

Yönerge: Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olamadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin **duygusal olarak** ne hissettiğinize dayanarak cevap verin.

Birkaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

1 den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek ilgili kutucuğu daire içine alınız.

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1. Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.	1	2	3	4	5	6
2. Beni terk edeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.	1	2	3	4	5	6
3. İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum	1	2	3	4	5	6
4. Uyumsuzum.	1	2	3	4	5	6
5. Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.	1	2	3	4	5	6
6. İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum.	1	2	3	4	5	6
7. Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.	1	2	3	4	5	6
8. Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.	1	2	3	4	5	6
9. Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşlılarım kadar, başaramadım.	1	2	3	4	5	6
10. Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
11. Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.	1	2	3	4	5	6
12. Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).	1	2	3	4	5	6
13. Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.	1	2	3	4	5	6
14. Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana "hayır" denilmesini çok zor kabullenirim.	1	2	3	4	5	6
15. Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.	1	2	3	4	5	6
16. Paramın olması ve önemli insanlar tanıyor olmak beni değerli yapar.	1	2	3	4	5	6
17. Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissedirim.	1	2	3	4	5	6

18. Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.	1	2	3	4	5	6
19. Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.	1	2	3	4	5	6
20. Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.	1	2	3	4	5	6
21. İnsanlara karşı tedbiri elden bırakmam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.	1	2	3	4	5	6
22. Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.	1	2	3	4	5	6
23. Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.	1	2	3	4	5	6
24. İşleri halletmede son derece yetersizim.	1	2	3	4	5	6
25. Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.	1	2	3	4	5	6
26. Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissedyorum.	1	2	3	4	5	6
27. Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.	1	2	3	4	5	6

28. Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissedyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.	1	2	3	4	5	6
29. Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.	1	2	3	4	5	6
30. Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.	1	2	3	4	5	6
31. En iyisini yapmalıyım, "yeterince iyi" ile yetinemem.	1	2	3	4	5	6
32. Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.	1	2	3	4	5	6
33. Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.	1	2	3	4	5	6
34. Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.	1	2	3	4	5	6
35. İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.	1	2	3	4	5	6
36. Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.	1	2	3	4	5	6
37. Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.	1	2	3	4	5	6
38. Yakınlarımin beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6
39. Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.	1	2	3	4	5	6
40. Bir yere ait değilim, yalnızım.	1	2	3	4	5	6
41. Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.	1	2	3	4	5	6
42. İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.	1	2	3	4	5	6
43. Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5	6
44. Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6
45. Annem, babam ve ben özel hayatımızı birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız.	1	2	3	4	5	6
46. İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.	1	2	3	4	5	6

47. Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.	1	2	3	4	5	6
48. İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.	1	2	3	4	5	6
49. Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.	1	2	3	4	5	6
50. İstediğimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.	1	2	3	4	5	6
51. Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5	6
52. Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim.	1	2	3	4	5	6
53. Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.	1	2	3	4	5	6
54. Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.	1	2	3	4	5	6
55. Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.	1	2	3	4	5	6
56. Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.	1	2	3	4	5	6
57. Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir.	1	2	3	4	5	6
58. Kendimi diğer insanlardan uzak veya kopmuş hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
59. Kendimi sevebilecek biri gibi hissetmiyorum.	1	2	3	4	5	6
60. İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.	1	2	3	4	5	6
61. Gündelik işler için benim kararlarıma güvenilemez.	1	2	3	4	5	6
62. Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6
63. Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum-Benim kendime ait bir hayatım yok.	1	2	3	4	5	6
64. Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.	1	2	3	4	5	6
65. Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.	1	2	3	4	5	6
66. Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.	1	2	3	4	5	6
67. Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.	1	2	3	4	5	6
68. Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
69. Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.	1	2	3	4	5	6
70. Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.	1	2	3	4	5	6
71. Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.	1	2	3	4	5	6
72. Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.	1	2	3	4	5	6
73. Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda	1	2	3	4	5	6

uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.						
74. İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.	1	2	3	4	5	6
75. Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.	1	2	3	4	5	6
76. Kendimi hep grupların dışında hissedirim.	1	2	3	4	5	6
77. Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.	1	2	3	4	5	6
78. İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.	1	2	3	4	5	6
79. Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.	1	2	3	4	5	6
80. Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.	1	2	3	4	5	6
81. Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
82. Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.	1	2	3	4	5	6
83. Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.	1	2	3	4	5	6
84. Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.	1	2	3	4	5	6
85. Kendimi sorumluluktan kolayca sıyıramıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.	1	2	3	4	5	6
86. Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
87. Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.	1	2	3	4	5	6
88. Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.	1	2	3	4	5	6
89. Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.	1	2	3	4	5	6
90. Ben cezalandırılmayı hak eden kötü bir insanım.	1	2	3	4	5	6

EK-7. Young Ebeveynlik Ölçeği (YEBÖ) – Anne Formu

Aşağıda annenizi tarif etmekte kullanabileceğiniz tanımlamalar verilmiştir. Lütfen her tanımlamayı dikkatle okuyun ve annenize ne kadar uyduğuna karar verin. 1 ile 6 arasında, çocukluğunuz sırasında annenizi tanımlayan en yüksek dereceyi seçin. Eğer sizi anneniz yerine başka insanlar büyüttü ise onları da aynı şekilde derecelendirin.

- 1 - Tamamı ile yanlış
2 - Çoğunlukla yanlış
3 - Uyan tarafı daha fazla

- 4 - Orta derecede doğru
5 - Çoğunlukla doğru
6 - Ona tamamıyla uyuyor

1. Beni sevdi ve bana özel birisi gibi davrandı.	1	2	3	4	5	6
2. Bana vaktini ayırdı ve özen gösterdi.	1	2	3	4	5	6
3. Bana yol gösterdi ve olumlu yönlendirdi.	1	2	3	4	5	6
4. Beni dinledi, anladı ve duygularımızı karşılıklı paylaştık.	1	2	3	4	5	6
5. Bana karşı sıcaktı ve fiziksel olarak şefkatliydi.	1	2	3	4	5	6
6. Ben çocukken öldü veya evi terk etti.	1	2	3	4	5	6
7. Dengesizdi, ne yapacağı belli olmazdı veya alkolikti.	1	2	3	4	5	6
8. Kardeş(ler)imi bana tercih etti.	1	2	3	4	5	6
9. Uzun süreler boyunca beni terk etti veya yalnız bıraktı.	1	2	3	4	5	6
10. Bana yalan söyledi, beni kandırdı veya bana ihanet etti.	1	2	3	4	5	6
11. Beni dövdü, duygusal veya cinsel olarak taciz etti.	1	2	3	4	5	6
12. Beni kendi amaçları için kullandı.	1	2	3	4	5	6
13. İnsanların canını yakmaktan hoşlanırdı	1	2	3	4	5	6
14. Bir yerimi inciteceğim diye çok endişelenirdi.	1	2	3	4	5	6
15. Hasta olacağım diye çok endişelenirdi.	1	2	3	4	5	6
16. Evhamlı veya fobik/korkak bir insandı.	1	2	3	4	5	6
17. Beni aşırı korurdu.	1	2	3	4	5	6
18. Kendi kararlarım veya yargılarıma güvenememe neden oldu	1	2	3	4	5	6
19. İşleri kendi başıma yapmama fırsat vermeden çoğu işimi o yaptı.	1	2	3	4	5	6
20. Bana hep daha çocukmuşum gibi davrandı.	1	2	3	4	5	6
21. Beni çok eleştirirdi.	1	2	3	4	5	6
22. Bana kendimi sevmeye layık olmayan veya dışlanmış biri gibi hissettirdi.	1	2	3	4	5	6
23. Bana hep bende yanlış bir şey varmış gibi davrandı.	1	2	3	4	5	6
24. Önemli konularda kendimden utanmama neden oldu.	1	2	3	4	5	6
25. Okulda başarılı olmam için gereken disiplini bana kazandırmadı.	1	2	3	4	5	6
26. Bana salakmışım veya beceriksizmişim gibi davrandı.	1	2	3	4	5	6
27. Başarılı olmamı gerçekten istemedi.	1	2	3	4	5	6
28. Hayatta başarısız olacağıma inandı.	1	2	3	4	5	6
29. Benim fikrim veya isteklerim önemsizmiş gibi davrandı.	1	2	3	4	5	6
30. Benim ihtiyaçlarımı gözetmeden kendisi ne isterse onu yaptı.	1	2	3	4	5	6
31. Hayatımı o kadar çok kontrol altında tuttu ki çok az seçme özgürlüğüm oldu.	1	2	3	4	5	6
32. Her şey onun kurallarına uymalıydı.	1	2	3	4	5	6

33. Aile için kendi isteklerini feda etti.	1	2	3	4	5	6
34. Günlük sorumluluklarının pek çoğunu yerine getiremiyordu ve ben her zaman kendi payıma düşenden fazlasını yapmak zorunda kaldım.	1	2	3	4	5	6
35. Hep mutsuzdu ; destek ve anlayış için hep bana dayandı.	1	2	3	4	5	6
36. Bana güçlü olduğumu ve diğer insanlara yardım etmem gerektiğini hissettirdi	1	2	3	4	5	6
37. Kendisinden beklentisi hep çok yüksekti ve bunlar için kendini çok zorlardı.	1	2	3	4	5	6
38. Benden her zaman en iyisini yapmamı bekledi.	1	2	3	4	5	6
39. Pek çok alanda mükemmeliyetçiydi; ona göre her şey olması gerektiği gibi olmalıydı.	1	2	3	4	5	6
40. Yaptığım hiçbir şeyin yeterli olmadığını hissetmeme sebep oldu.	1	2	3	4	5	6
41. Neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkında kesin ve katı kuralları vardı.	1	2	3	4	5	6
42. Eğer işler düzgün ve yeterince hızlı yapılmazsa sabırsızlanırdı.	1	2	3	4	5	6
43. İşlerin tam ve iyi olarak yapılmasına, eğlenme veya dinlenmekten daha fazla önem verdi.	1	2	3	4	5	6
44. Beni pek çok konuda şımarttı veya aşırı hoşgörülü davrandı.	1	2	3	4	5	6
45. Diğer insanlardan daha önemli ve daha iyi olduğumu hissettirdi.	1	2	3	4	5	6
46. Çok talepkardı; her şeyin onun istediği gibi olmasını isterdi.	1	2	3	4	5	6
47. Diğer insanlara karşı sorumluluklarımın olduğunu bana öğretmedi.	1	2	3	4	5	6
48. Bana çok az disiplin veya terbiye verdi.	1	2	3	4	5	6
49. Bana çok az kural koydu veya sorumluluk verdi.	1	2	3	4	5	6
50. Aşırı sinirlenmeme veya kontrolümü kaybetmeme izin verirdi.	1	2	3	4	5	6
51. Disiplinsiz bir insandı.	1	2	3	4	5	6
52. Birbirimizi çok iyi anlayacak kadar yakındık.	1	2	3	4	5	6
53. Ondan tam olarak ayrı bir birey olduğumu hissedemedim veya bireyselliğimi yeterince yaşayamadım.	1	2	3	4	5	6
54. Onun çok güçlü bir insan olmasından dolayı büyürken kendi yönümü belirleyemiyordum.	1	2	3	4	5	6
55. İçimizden birinin uzağa gitmesi durumunda, birbirimizi üzebileceğimizi hissederdim.	1	2	3	4	5	6
56. Ailemizin ekonomik sorunları ile ilgili çok endişeli idi.	1	2	3	4	5	6
57. Küçük bir hata bile yapsam kötü sonuçların ortaya çıkacağını hissettirirdi.	1	2	3	4	5	6
58. Kötümser bir bakışı açısı vardı, hep en kötüsünü beklerdi.	1	2	3	4	5	6
59. Hayatın kötü yanları veya kötü giden şeyler üzerine odaklanırdı.	1	2	3	4	5	6
60. Her şey onun kontrolü altında olmalıydı.	1	2	3	4	5	6
61. Duygularını ifade etmekten rahatsız olurdu.	1	2	3	4	5	6

62. Hep düzenli ve tertipliydi; değişiklik yerine bilineni tercih ederdi.	1	2	3	4	5	6
63. Kızgınlığını çok nadir belli ederdi.	1	2	3	4	5	6
64. Kapalı birisiydi; duygularını çok nadir açardı.	1	2	3	4	5	6
65. Yanlış bir şey yaptığımda kızardı veya sert bir şekilde eleştirdiği olurdu.	1	2	3	4	5	6
66. Yanlış bir şey yaptığımda beni cezalandırdığı olurdu.	1	2	3	4	5	6
67. Yanlış yaptığımda bana aptal veya salak gibi kelimelerle hitap ettiği olurdu.	1	2	3	4	5	6
68. İşler kötü gittiğinde başkalarını suçlardı.	1	2	3	4	5	6
69. Sosyal statü ve görünüme önem verirdi.	1	2	3	4	5	6
70. Başarı ve rekabete çok önem verirdi.	1	2	3	4	5	6
71. Başkalarının gözünde benim davranışlarımın onu ne duruma düşüreceği ile çok ilgiliydi	1	2	3	4	5	6
72. Başarılı olduğum zaman beni daha çok sever veya bana daha çok özen gösterirdi.	1	2	3	4	5	6

